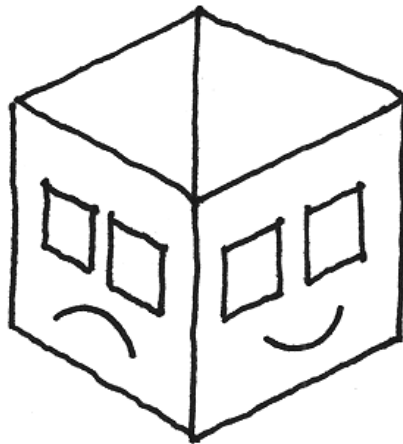

Kockastílus-gyakorlatok

- sátoztetős kockaházak Milotán

Szerző:
Horváth Imola Emese
IV. évfolyam

Építész Szak (osztatlan ötéves)
Építészmérnöki Kar
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

Témavezetők:
Varga Imre mestertanár
Kóródy Anna PhD hallgató
Szendrei Zsolt PhD hallgató

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet nyilvánítani Becker Beáta hallgató társamnak, akivel a milotai falukutató tábor során együtt dolgoztam, és aki az épületek felmérésében, az alaprajzok, és adatlapok szerkesztésében segített nekem.

Konzulenseimnek szeretném megköszönni, hogy részt vehettem a táborban, és jó tanácsokkal segítették a dolgozat fejlődését.

Szeretnék továbbá köszönetet mondani hallgató társaimnak, akik felmérési rajzaikkal és fotóikkal, megszerzett információikkal segítették a munkámat, továbbá a felmérésen szintén részt vevő néprajzos hallgatóknak, akik a helyszínen készített interjúkat elküldték nekem.

Szeretném megköszönni Vári Istvánnak (nyugalmazott műszaki osztályvezető, Építéshatóság, Tiszabecs), hogy fáradozott és eljutatta nekem a tőpusterv másolatokat, Román Istvánné és Albert Jánosné milotai lakosoknak a telefonos interjú lehetőséget, Szalai András, Bitó János tanár uraknak az információ gazdag beszélgetést, Schiling Zsolt építészmérnöknek, hogy az 1970-es tiszai árvíz utáni építkezések történetéről tájékoztatott.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
I. Korszakra hangoló.....	4
II. Kockaház problémaköre	8
II.1. Előzmények	8
II.2. Okok	10
II.3. Lehetőségek	13
II.4. Szükségek.....	14
II.5. Problémák.....	14
III. Milotai esettanulmány	17
III.1. Építés és kivitelezés kocka módra	23
III.2. Alaprajzi változatok - kockatipológia	27
III.3. Telekhasználat kockajellege.....	39
III.4. Településszövet kockákban.....	45
IV. A kocka morfózisa – változatok és változások.....	48
V. Jóból is megárt a sok – kockaház megítélése	51
Összegzés.....	54
Felhasznált irodalom.....	56
Függelék	58
Függelékjegyzék.....	59

Bevezetés

A tanulmányom témáját 2011. év nyarán, Miletán töltött urbanisztikai felmérő tábor inspirálta, amelyen hallgató társammal három sátoztetős kockaháznak a telkét, illetve épületeit is fel kellett mérnünk.

A településen egyébként a jellegzetes Felső-Tisza vidéki hagyományos parasztházak, és a ma divatos mediterrán családi házak is képviseltetik magukat, tehát a falu építészete tükrözi az egész huszadik századnak a családi házas építési irányvonalait. Akkor mégis miért a kockaházak?

Mert egy olyan sajátos építészeti elem, amely az egész országban előfordul, faluban és városban egyaránt. Mert feltűnően sok épült belőle, hogy a mai embernek már úgy tűnhet, a falusi építészetre tipikusan jellemző forma ez. Mert nem ismertem a hátterét, honnan ered és hová tart, mi a szakma véleménye ma és milyen volt akkor, de főleg azokét nem, akik benne élnek. A néprajzos és építészmérnök hallgatók helyiakkal készített interjúi során fény derült számomra arra, hogy Miletán mindez hogyan zajlott, miért építették a kockaházakat a hagyományos házak helyére, mi állt mindennek a hátterében, és választ kaptam arra a kérdésre is, hogy milyennek találják azok, akik a mindennapjaikat töltik ezekben a lakóépületekben.

Az egyetemen végzett kutatómunkával pedig remélem, sikerült feltárnom a kockaház, mint házforma korábbi nyomait, kiderítenem, honnan eredhet. Nálam jóval hozzáértőbb személyeket volt lehetőségem megkérdezni, hogy mit gondolnak a jelenségről, mire emlékeznek a korból, milyen személyes kötődésük van.

Az első fejezetben behatóan a történeti korszakot, amelyben a kockaház kifejlődött és országos sikerré nőtte ki magát, majd a második részben - ezt kiegészítendő - a kockaház történetét tártam fel a korabeli és mai vélemények alapján.

A harmadik fejezet mutatja be a Miletán végzett munka eredményeit, rendszerezését és összegzését, majd rövid kitekintést ad a kockaházak jövőjére vonatkozóan. Záróakkordként megpróbáltam összegezni, vajon a ma építésze mit gondol, és mit gondolnak a benne lakók a kockaházról.

Mellékelt függelékjegyzék tartalmazza az egyes felmért, illetve vizsgált kockaházak adatlapjait, és az összegyűjtött típusterveket.

I. Korszakra hangoló

A sátoztetős kockaház kialakulásához előzményként a falusi házforma, a népi építészet gyökereiben és annak fejlődésében próbáltam sarokpontokat, korszakokat keresni és találni az ok-okozat összefüggéseire. Ennek talán az „Elmélkedés a kockaház kialakulásáról, avagy a népi építészet halála” alcímet adhatnánk Dr. Kulcsár Viktor: Változó falu c. könyve, és Dr. Barabás Jenő és Gilyén Nándor cikkei alapján.

A népi építészet területén – Csilléry Klára és Füzes Endre után – Barabás Jenő érdeme, hogy a korszakolást napjainkig kidolgozta. A korszakhatárok átfedésével öt korszakot határozott meg:

1. 12-13. század a mozgatható és szilárd építmények együttes előfordulásának szakasza – sátrak, földbe ásott kemencés gödörház és kőházak a tűz köré építése.
2. 14-16. század az agrártermelés és városfejlődés időszaka - a házak a felszínre kerülnek, fallal (fa, föld, kő) épülnek, ami a tetőt is tartja, bővül az egysejtű ház alaprajz, megjelennek a csűrök, ólak, istállók, táji különbség elsősorban a tüzelőszervezet elhelyezésében van (kívül, belül fűtés, füstmentes lakószoba, füstölés padlason át). „A magyar házfejlődés jellemzője, hogy hozzáépüléssel növekedett.”¹
3. 17-18. század a táji differenciálódás időszaka. Bátty Zsigmond 1930-ban kidolgozott magyar háztípusait követve Dr. Barabás Jenő hét házterületről beszél. Ezek: kisalföldi, közép- és délnyugat-dunántúli, drávai, középmagyar vagy alföldi, északi, szamosi és székely házterület.
4. 19. század a táji típusok kiformalódása és új formaelemekkel történő gazdagodása – boronafalas építés visszaszorul, nő a vályog és tömésfal esetleg kőfal, téгла, megjelenik a karakterisztikus tornác, a tűzhely változása a szabadkémény elterjedése. Városi hatásra vakolatdíszes homlokzatok a század végén jelennek meg, a homlokzatok színesednek, nemcsak fehérek.
5. 20. század az integrálódás kora. Legfontosabb változás a tetőfedő anyag kicserélődése – nád, szalma, zsúp helyett égetett agyag cserép. 1920 után általánossá válik a „modern” szabad kémény. A téглаépítés és betonhasználat 1950 körül már kizárólagos. Megszűnnek a táji eltérések. Az alaprajz nyújtott jellege megmarad, de szélesül egy szobával. A tornácos házépítés a két világháború alatt szűnik meg. A

¹ Dr. Barabás Jenő: A magyar népi építészet korszakai, In: A népi építészet védelme (az Egri nyári egyetem előadásai, 1985. júl. 29-aug. 7.) TIT, Eger 1986. 22. o. (Továbbiakban: Barabás)

meglévőket beépítik vagy beüvegezik. A házforma változás drasztikusan az 1950-es évektől áll be. Elterjednek a kockaházak, tömbházak. A negatív visszhang hatására az 1970-es évektől már ritkábban épülnek, helyükre 2-3 szintes falusi épületek léptek, változatos tetőformával. A gazdasági épületek többnyire szükségtelenné válnak.

A 20. századot felölelő korszakot vizsgálva elsősorban az utánzás, mint „jelenség” (és nem az okok) az épületek jellemzője.² Ilyen az alaprajz, a tömeg, az építőanyag, a komfort, a homlokzat. Ami a többi cikkhez képest más megközelítést jelent, az a építésügyi szabályozás szerepe, melyről Gilyén azt írja, hogy „az ilyen rendelet hatálya régebben sohasem volt országos érvényű, másrészt sohasem szabályozták az építőtevékenység egészét, hanem általában meghatározott, konkrét célok érdekében születtek: falurendezés, fatakarékosság, tűzvédelem stb.” A 20. század második felétől azonban ez szigorodott. A helyiségek minimális méretétől kezdve, a tervező és kivitelező szakképzettségéig szinte mindent szabályoztak. (Az Országos Építésügyi Szabályzat – OÉSZ - első része 1947-ben, teljes kiadása 1961-ben jelent meg, Építési Törvényünk pedig 1963. óta van, külön minisztérium foglalkozott az építésüggyel.) Ezek az előírások csak kivételes esetben engedtek meg eltérést. Jellemző továbbá, hogy az OÉSZ alapú szabályozási terveken, a telken a lakóépületet többnyire 10x10m-es formában helyezték el, meghatározva a ház helyét és méretét, de a telekméret (14-16 m szélessége) sem engedett ennél nagyobbab az oldalkert irányába. Nagy variációs lehetőség tehát nemigen volt, többnyire 10x10 m-es „egyenházak” épültek.

Gilyén a 20. sz. népi építészetében négy szakaszt állapított meg:

1. szakasz: 1880-1914 (A kiegyezés hatásától az első világháborúig)

Mezőgazdasági konjunktúra, tömeges kivándorlás és hazatérés hatására az anyagi lehetőségek javulnak. A hagyományos faluközösség még él, és építkezését is a hagyomány jellemzi. A módosabbak már tartós anyagból építkeznek (földfal helyett téglá, cserépfedés), s a kor eklektikus stílusjegyei a vakolatarchitektúránál is megjelennek, tornác és második tisztaszoba épül, az alaprajz bővül, a kemence, kandalló mellé, takaréktűzhely, sparherd kerül. A füstöt szabad, mászó és sípkéményben vezetik. Megjelenik a két soros és az „L” alakú ház, és tömegesen a nyári konyha. A táji különbség ebben az időszakban a legnagyobb.

2. szakasz: 1914-1950 (a két világháború kora)

² Gilyén Nándor: A magyar népi építészet változása (integrálódása) a 20. században, In: Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón (Szerk.: Cseri Miklós-Kósa László-T. Bereczki Ibolya) Szentendre, 2000. 237.o. (Tov.: Gilyén)

A gazdasági fejlődés megtörik, esztétika romlik. Háborúk, világgazdasági válság, férfiak elvesztése a kor nehézségei. Az épületek már tartós építőanyaggal, tűzbiztosra épülnek, de komfort nélkül. „1949-ben is a falusi házak mindössze kb. 1%-ában van vezetékes víz, 2,5%-ában viszont már van fürdőszoba.”³ A saját telken a kút sem általános. Az 1945-ös földosztás után sok, addig nincstelen „újgazda” épít presztízs okokból új házat, de ezek rossz minőségükkel csak fokozzák az avultságot.

3. szakasz: 1950-1970 (a „kockaházak” kora)

Ez az integrálódás intenzív szakasza. A gazdasági nehézségek ellenére az erőltetett iparosítás, a mezőgazdaság kollektivizálása falun valóságos népvándorlást indít el, nő az ingázók, kétlaki dolgozók száma. A magángazdaság, a föld értékét veszti, magántulajdon nem szerezhető, a jövedelem felesleget házépítésre szánják. A régi házakat felújítják, vagy helyére újat építenek, elindul a sátortetős kockaház divatja, melyek gyors elterjedése megváltoztatja a faluképet. Ezekben már három szoba is volt, kezdetben, vízvezeték hiányában továbbra sem használhatták a fürdőszobát, de igényük sem volt rá. A kockaházak nem kötelező típustervek voltak, csak ajánlati tervek, de az esztétikailag képzetlen, tervezési jogosultsággal rendelkező technikusok ontották a terveket.

4. szakasz: 1970- (a teljes integrálódás ideje)

Ez a szakasz napjainkban is tart, jellemzője a népi építészet teljes megszűnése, a lehetőségek bővülése, a többszintes ház. A politika enyhül, a puha diktatúra, az új gazdasági mechanizmus (1968) után javul az életszínvonal, engedélyezett a falvakban a második „háztáji gazdaság”, beindul a piacgazdaság, a vállalkozás. A városi ház és a falusi ház között más semmi különbség nincs. A komfortosság (fürdő, WC) rohamosan nő, míg 1970-ben a lakások 5%-a, 1980-ban 20,5%-a, 1990-ben már 56,4%-a volt általánosságban komfortos falun is.⁴

A parasztság életének megismeréséhez álljon itt egy idézet:

„1956 után fellélegeztünk, mindig jobb és jobb lett az életünk. Úgy éreztük, hogy végre szabadok vagyunk. 1961- re már mindenünk megvolt. Hogy milyen volt az, amikor jött a tsz? Hát, tudja, olyan, mint amikor szépen megterítik a vasárnapi asztalt, és amikor leülünk, akkor elvisznek mindent előlünk.”⁵

³ Gilyén 244. o.

⁴ KSH 1990. évi népszámlálási adatai alapján

⁵ Kovács Teréz: A paraszti gazdálkodás és társadalom átalakulása, L'Harmattan, Bp. 2010. 129.o. (Tov: Kovács)

Bár a tsz elnököket maguk közül választották, a parasztek nem érezték magukénak a szövetkezetet, a munkamorál katasztrofális volt. Még jó tsz-ben is előfordult, hogy a tél beállta előtt kinn maradt a termés. Az elvégzett feladatot utólagosan pénzben elszámolt munkaegységben mérték. Ez általában alacsonyabb volt, mint amit ígértek nekik, ezért nem látták értelmét a munkájuknak. Soha nem volt annyi kiváló állat a háztájiban, mint 1961-ben, mert a közösbe mindig a rosszabbat adták be.

A parasztilág szigorú erkölce – aki a máséhoz nyúlt, kiközösítették – a szövetkezetek létrehozásával megváltozott, mert a szövetkezet földjét sokáig úgy érezték, hogy elvették tőlük, ezért nekik is lehet a közösből elvenni.⁶

Az 1967. évi IV. törvény szentesítette azt a tényt, hogy a tsz-ekbe bekényszerített parasztek jogilag nem veszítették el földjeiket, csak a rendelkezés jogától estek el. A törvény a termelőszövetkezeti földtulajdon megteremtéséről, a földtulajdon és a földhasználat rendezéséről szolt, kimondta továbbá, hogy a föld azé, aki megműveli. Megmaradt ugyan a tagok számára jutatott háztáji föld, de ezt személyi földtulajdonnak nevezte a törvény, a jogszabályból számúzve a magántulajdont.

Az ágazat sikeressé vált, „a mezőgazdasági nagyüzemben lezajlott változás, a korábbi hagyományos paraszti fejlődéshez képest, technikai forradalom volt. Ennek során jelentősen csökken a mezőgazdaságban dolgozók száma és aránya.”⁷ Amíg ez a folyamat Nyugat-Európában 80-100 év alatt zajlott le, addig Magyarországon ehhez elég volt 20 év. Ez „radikálisan, máról holnapra feldúlta a generációs kapcsolatokat, megszakította a legkülönbözőbb életvezetési kapcsolatokat.”⁸ „A gyerekeiknek nem kellett átadni a földet, az már nem volt többé a biztonság forrása”⁹, ezért a gyerekeket eltanácsolták a mezőgazdaságból és a faluból.

Összegezve a parasztságot minden korban és rendszerben kiszipolyozták. Kihasználták a föld szeretetéből, a szegényparaszti szorgalomból adódó „önkizsákmányolást”. Volt kényszerű beszolgáltatás, padlássöprés, kuláklista, megfélemlítés, megalázás, büntetés, a parasztbirtokok kényszerkollektivizálása, de amint valahol „puhult a rendszer”, s a parasztek kezdtek jól élni, a vezetésnek is be kellett látnia, hogy a falu soha nem fog éhen halni, de a város a falu nélkül igen. Igaz, hogy csak morzsákat kaptak, de a józan paraszti eszükkel abból is aranybányát csináltak.

⁶ Galgóczi Erzsébet: Félúton, Magvető Kiadó, Budapest 1961. (Továbbiakban: Galgóczi) 145.o.

⁷ Kovács 145. o.

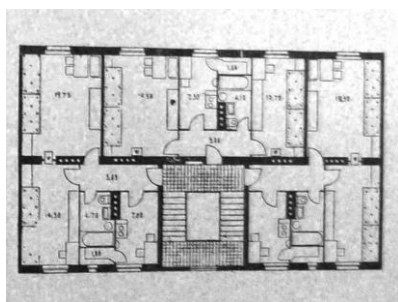
⁸ Ö. Kovács 58. o.

⁹ Kovács 131. o.

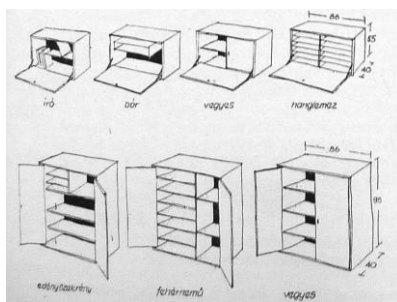
II. A kockaház problémaköre

II. 1. Előzmények

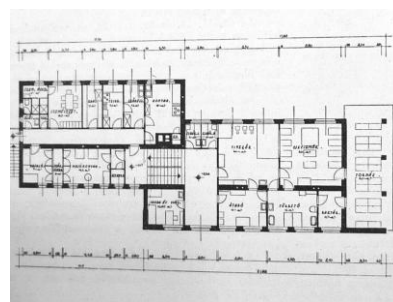
„A magyar építőművészet horizontjáról immár két évtizede eltűnt az építettő individuum. Minden építészeti feladat közcélúvá vált.”¹⁰ A Magyar Építőművészet hasábjain az elvi kérdésekről és középület pályázatokról szóló cikkek között 1955-ben jelenik meg először az addig mellőzött családi ház kérdése, illetve az építettő személye. Akkorra már a kockaházak tömegével megépültek az ország minden területén, és ez folytatódott a következő évtizedekben is. A felismerésre – jóllehet, erre későn került sor - a megoldás még csak ezután következhetett.¹¹ Viszont a „probléma” felvetése egy olyan mértékű felháborodást váltott ki a szakma részéről, hogy még az 1970-es években is cikkeztek róla.

VÁTI típusterv (Magyar
Építőművészet 1952/6.)

Típusbútor terv (Magyar
Építőművészet 1956/4.)

Bölcsőde típusterve (Magyar
Építőművészet 1956/4.)

Egy 1945-ben kiadott kiáltvány „Az építészet háború utáni feladatai Magyarországon” címet viselte. Az építészek által aláírt célok között első helyen a lakáskérdés megoldása szerepelt.¹² „Szükség lesz tehát minimál lakástípusok és berendezések gondos megtervezésére és kikísérletezésére, új épülettípusok és települési formák bevezetésére.”¹³

Alapvetőnek tartották, hogy mindez a közösségi szellem és közösségi élet (szocialista) erősítése jegyében szülessen meg, így elsősorban a társasház vagy a

¹⁰ Mojzer Miklós: Torony, kupola, kolonnád, Akadémiai Kiadó, Budapest 1971. 70. o. (Továbbiakban: Mojzer)

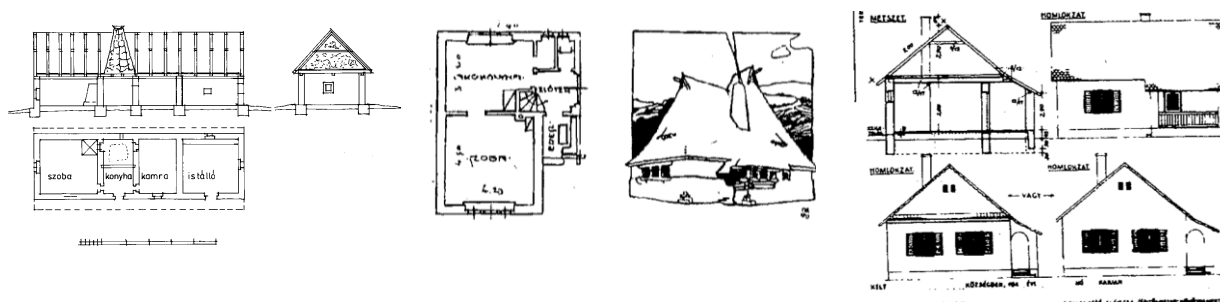
¹¹ Mojzer 71. o.

¹² Simon Mariann: Megbízók és megbízottak. A hazai családi ház-építés hatvan éve, In: Családi házak, Kortárs Magyar Építészet, Terc, Budapest 2009. 10. o. (Továbbiakban: Simon)

¹³ A szegény gazdag emberről (1900) In: Adolf Loos: Ornamens és nevelés. Válogatott írások Szerk.: Kerékgyártó Béla, Terc, Budapest, 2004, 136. o.

telepszerű építkezést támogatták, bár ezzel együtt a családi házas építkezés gondolatát sem zárták ki.¹⁴

A típusterv fogalma hazánkban nem új keletű. A sváb betelepítéseknél is létezett már telepesház mintaterv III. Károly és Mária Terézia idejében. A 20. század elejéről pedig Thorockai Wigand Ede földműves-ház típusterve ismert. A népi építészet formavilágát idézi Kós Károly kispesti állami munkástelepe a Wekerle-telep. Arra pedig Hollókő példa, hogy a jó típus hogyan válik védetté. 1920-tól tömeges építkezés indult meg a falvakban a Nagyatádi földreform következtében juttatott házhelyeken. Az építést az Országos Falusi Kislakásépítő Szövetkezet, a FAKSZ segítette kölcsönrel és típustervekkel, s így mintegy százezer új ház épült.¹⁵

Telepesház típusterve, Temesvár 1771. (forrás: Balassa M. Iván)

Thorockai Wigand Ede földműves háza, 1910. (forrás: Balassa M. I.)

ONCSA mintaalap, 1941. (forrás: Balassa M. Iván)

A két világháború között az 1940-es árvíz után életre hívott Országos Nép- és Családvédelmi Alap volt, amely 25 családi ház mintatervvel segítette a sokgyermekes családokat. Az ONCSA tervek már a paraszti lakáshasználatot, életmódot is befolyásolni akarták. A következő nagy falusi házépítés az 1945-ös földreform után következett be, amikor 350 ezer új házhelyet mértek ki. Az Országos Házépítő Szövetkezet, amely 1949-ben jött létre, pályázatot hirdetett új parasztházak tervezésére. Ennek eredményeként tíz, a bevált ONCSA tervek közül pedig hat került a bankkölcsönrel támogatott tervek közé. S bár az OHÉSZ 1951-ben megszűnt, a tervek továbbra is éltek.¹⁶

Az 1950-61-ig tartó téjeszesítés során a falusiak egyre inkább a TSz-bérmunkások lettek, saját gazdálkodással csak korlátozottan foglalkozhattak, elhagyták a falut. Az új telekparcellázások is városi, kertvárosi méretű telkek voltak, nem feleltek meg a paraszti életformának. A városiak pénzfeleslege, majd falun a háztáji gazdaságok központi

¹⁴ Simon 10.o.: „Az 1948-ban az Építéstudományi Központ gondozásában megjelent Családi lakóházak című kiadvány egyesén a legfontosabb típusának nevezte...”

¹⁵ Balassa M. Iván: A Faksz-házaktól a szocialista faluig, Népi építészet a 20. században, In: Ház és ember, 15. szám 166. o. (Továbbiakban: Balassa)

¹⁶ Balassa 168. o.

megengedése anyagi gyarapodást eredményezett, befektetés lett új „városi” házat építeni, megjelentek a kockaházak, mint típustervek is.

A sátortetős kockaház úgy került be a falusi köztudatba, mint ahogy a ruhásszekrény a „tulipános láda” helyére. A ruhásszekrény elterjedése a népviselet, a kockaház pedig a népi építészet, a falusi életforma elhagyásának vágyával függött össze. (Tudniillik, a városi ruhákat már nem lehetett ládákból tárolni, mint a külön szoknyákból és felsőrészekből álló hagyományos ruhadarabokat, egyik városias forma átvétele maga után vonzotta a másikat.)¹⁷ Míg az előzőnek a divatváltás és a helyhiány volt az oka, addig az utóbbi már státuszszimbólum lett.

A paraszti lakáshasználat rendjében fontos szerepe volt a tűznek, a tüzelő berendezés elhelyezésének, a főzésnek és a tisztaszoba megtartásának. Kezdetben fűtötték a szobákat és a konyhát is. Az utca felőli szoba volt a vendégszoba, a tisztaszoba. A tüzelő beszerzésének nehézségeivel, vagy takarékoságból a szobákból kikerült a kemence, a kályha és már csak egy helyiséget fűtöttek, amelyben a sparherd elterjedésével egyben főztek is. Ez lett az a lakókonyha, amely a paraszti létformában a kockaház megjelenésével is megmaradt, és ami a tisztaszoba létrejöttekor már kialakult. Ebben olyan életviteli szempont is szerepet játszott, minthogy a tisztaszobából nehezen tudtak volna az állatokhoz, a disznóólba vagy a kertbe kimászni.

A parasztságra egyébként is az volt a jellemző, hogy vagy a szobában főzött, vagy a konyhában lakott. A hideg, fűtetlen, tisztaszobát legfeljebb csak alvásra használták. A falusi család élettere tehát már korábban is kikerült a konyhába. A kockaház megjelenésével ez az élettér legfeljebb toldalékként a nyári konyhába került át.¹⁸

II. 2. Okok

„...Az első világháború épült falusi házaknál egyre inkább szétválak – tömegében és jelentőségében – a lakó- és a gazdasági rész vagy úgy, hogy az előbbi nő, vagy az utóbbi rész csökkent, mindenképpen a lakórész javára történik a változás. A lakóházhoz ragasztott gazdasági épület... méreteiben összezsugorodott, rangját elvesztette, szerepe korlátozódott, s csökevényes tartozékká vált.”¹⁹

¹⁷ Halász Péter: Falusi építészet –megoldatlan kérdései, In: Új építészet, új társadalom, 1945-1978 (Szerk.: Major Máté-Osskó Judit) Corvina, Budapest 1981. 348. o. (Továbbiakban: Halász)

¹⁸ Halász 348. o.

¹⁹ Halász 350. o.

„Változott az udvar szerepe, struktúrája és az épületek külső megjelenése is. A gazdálkodás inkább állattartó vagy földművelő jellegének megfelelően, a kertes település jellegzetessége volt, hogy ott a gazdasági udvar a lakóudvartól térben elkülönült, a csűrös településeknél viszont az udvar a lakó- és gazdasági udvar szerepét töltötte be.”²⁰ A kollektív gazdaságok kialakulásával az udvar a háztáji termelés erejéig tartotta meg gazdasági szerepét, sok helyen az állattartás épületeit is lebontották, a falu már nem agrárfoglalkozási, egyre inkább alvó vagy lakófalu funkciót tölt be... Viszont a kockaház reprezentatív elhelyezése is azt a szemléletbeli változást igazolja, hogy a lakó- és gazdasági épületek udvaron belüli súlya a lakóépület javára tolódik el.

Az iparosodás foglalkozásváltást és életmódváltást is jelentett a falun. „...megváltozott a család szervezete és gazdasági szerepe, a falu hagyományos munkarendje, a jövedelem nagysága és formája (rendszeres készpénzjövedelem), de megváltoztak a fogyasztási igények és lehetőségek, az értékrendek, a falusi élet szabályai is, és egyúttal átalakult az a környezet – mind a lakóházé, mind a településé -, amelyben a falusi család élete folyik.”²¹

A szocializmusban a kollektivizálással megszűnt a földnek az a szerepe, amely a létbiztonságot jelentette (a magántulajdon vásárlása korlátozva is volt). Alapvetően a ház lett a vagyonosodás szemmel látható bizonyítéka, majd a háztartási gépek, (gáztűzhely, padlókeféző gép, hűtőszekrény, mosógép, centrifuga stb) az autó, az üdülés, nyaralás, ezért a megtakarított pénzüket először építkezésre, berendezésre költötték, majd jött az autó- és a hobbikert vásárlás stb., mint a városi embernél. Az a házepítési kedv, amely megváltoztatta a falvak arculatát, a 60-as években indult és jellemző épülettípusa a sátoztetős kockaház volt, melyre ajánlott títustervek is készültek. „A kockaháznak fontos szimbolikus funkciója volt: jelezte, hogy e ház lakója nem paraszt. Ez a háztípus már nyomatékosan lakóépület, nem a termelés tere.”²²

A kockaház formához köthetjük még a „villa” képzetét is, amely a 30-as években jelent meg és a polgári élet szimbóluma volt. Ezeket az épületeket ugyan építészek tervezték, de építőmesterek másolták tovább kockaházakra, és ez az utánzás a falusiak életérzésében is megjelent.²³

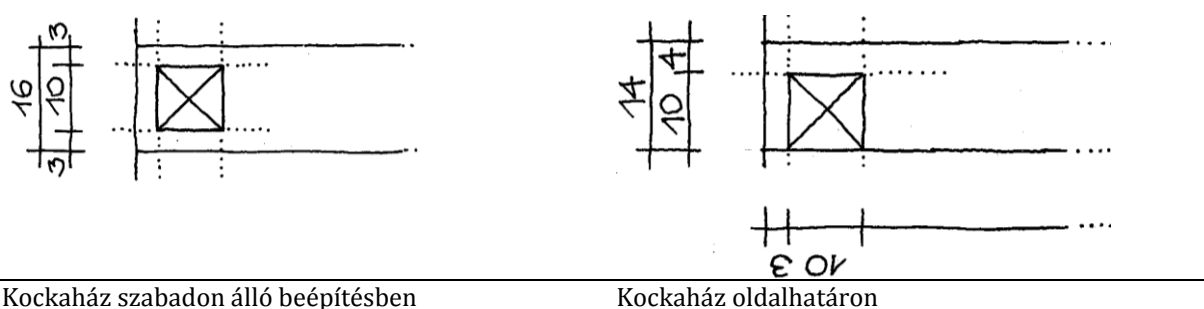
²⁰ Dr. Kulcsár Viktor (szerk.): A változó falu, Gondolat, Budapest 1976. 224. o. (Továbbiakban: Kulcsár)

²¹ Barta Györgyi-Enyedi György: Iparosodás és a falu átalakulása, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1981. 170. o.

²² Szelényi Iván: Harmadik út? Polgárosodás a vidéki Magyarországon, Akadémiai Kiadó, Budapest 1992. 116.o. (Továbbiakban: Szelényi)

²³ Mojzer 71. o.

A ház típusá válásának egy másik egyszerű esete, hogy a „szomszéd háza mindig zöldebb” alapon azt mondták, „olyan legyen a házam, mint a szomszédé”, ami egy faluban a legkényelmesebb megoldást jelentette - mint „sorozatház” - az építőmesternek és az építész technikusknak is. „Hiszen títustervek ma is vannak, a gyakoribb mégis az, hogy a leendő gazda az építőmesterrel éppolyan tükörbetetés, álmanzárdos házat épített, amelyet a szomszéd utcában, a szomszéd faluban látott.”²⁴ Mivel azonban családi házak és falura való tervezéssel az építészmérnökök vagy nem foglalkoztak,²⁵ vagy nem is engedték nekik,²⁶ nem születhettek kifejezetten egyedi és követendő építészeti megoldások.

Kockaház szabadon álló beépítésben

Kockaház oldalhatáron

Települési szabályzataink is hozzájárultak a forma elterjedéséhez. Akkor és azóta is előírják, hogy a telken hol és mit lehet építeni. Az építészeti szabályozások úgy szabdalják a telek beépíthető részét, hogy abba egy 10x10 m méretű épület fért el.²⁷ Ez településenként változó lehetett, de a tájolás szempontjából a legkedvezőbb a szabadon álló beépítés volt, mert az épület minden homlokzatán ablakot lehetett nyitni, és így bármerre tájolható volt. Maga a kockaház is kertvárosias, szabadon álló beépítésben lenne ideális, mivel alaprajzi elrendezése lehetővé teszi azt, hogy minden oldalon egyenrangú homlokzata legyen. A falusias, oldalhatáron álló beépítéssel azonban irányítottá válik, egy homlokzatán csak kamra, WC, fürdőszoba, az ún. mellékhelyiségek ablaka nyitható, és a telek szélességétől függően az oldalkertre néző homlokzat sem lehetett teljes értékű.

A hiánygazdaság miatt az építőanyagok méretei is behatárolták az épületek geometriáját (B30 téglá, E-jelű előregyártott vasbeton gerenda, háromosztatú ablak

²⁴ Rózsa Gyula: Milyenek a vidéki házak? (Eszmecsere a nem nagyvárosi építészetéről), In: Új építészet, új társadalom, 1945-1978 (Szerk.: Major Máté-Osskó Judit) Corvina, Budapest 1981. 370. o.

²⁵ Simon 24. o.: „A hetvenes években a magántervezés elfogadott kiegészítő tevékenységgé vált, amit már szégyellni sem kellett.”

²⁶ Szalai András: Az én házam, az én vágyam In: Beszélő 1997/5. (Továbbiakban: Szalai 1997/5.)

²⁷ Szalai András, Bitó János építészek elmondása alapján

stb.). A kockaházra a két oromfal elhagyásával olcsóbb lett a sátoztetős kialakítás, és amúgy is „mindenféle darabfából”²⁸ össze lehetett rakni.

A szocializmus ideológiája a „közöst” erőltette, a családi ház ennek ellentmondó volt, de mégis ez az „egénívé” tett háztípus lett a „közös” szimbóluma.

II. 3. Lehetőségek

„A hagyományos parasztházban a pitvarból (szabadkonyha, füstös konyha) történt az egy vagy két szoba és a konyha fűtése. Ez... meghatározta a helyiségek lehetséges számát... csak a tüzelőhellyel ellátott konyha mellett, azzal határos fallal épülhettek. Amikor azonban ezek a helyiségek a fűtés szempontjából függetlenné váltak... lehetőség nyílt azok szabad variálására.”²⁹

Az építőiparban új, korszerű anyagok, szerkezetek, technológiák jelentek meg, melyeket falun azért kezdtek használni, mert azt hitték, hogy ezek az új anyagok jelentik a „valódi” fejlődést. De a megfelelő igényesség, vagy tudás nélkül ebből – nem mindig, de sokszor - katasztrofális eredmények születtek.

Az új anyagok új házat feltételeztek, ami együtt járt a parasztház-bontásokkal. Ennek megakadályozására kellett volna helyi védelem, meg az, aki ezt betartassa,³⁰ ennek hiányában nem volt mit tenni.

A kockaházak építésének első – nem szabályozott, spontán – hulláma az 50-es évekig tartott, Majd pályázatokat írtak ki családi házas épületek títusterveire: „amelyek sajnos...a kötött tömegek és a kötött, általában igen szerencsétlen arányú típusnyílászáróink alkalmazásával forma esztétikai többletet nem igen tudtak produkálni”³¹. A títustervék sikertelensége ellenére továbbra is ezeket erőltették, és 1961-ben megalakították a Títustervező Intézetet, hogy más családi ház mintatervek is készüljenek. Ezután tervpályázatokat követően, sorra jelentek meg a tájegységekre javasolt falusias családi ház tervek, de még mindig maradtak „kockaház” tervek is.

„Az OTP hitelfeltételeit nézve, úgy látszik, minden anyagi támogatás arra ösztönöz, hogy ne családi házak épüljenek.”³² Egy 1962-79. közötti időszak lakásépítését beruházó szerint mutató táblázat azt mutatja, hogy a községekben mégis ez volt az

²⁸ Schiling Zsolttal készített interjú alapján

²⁹ Halász 350. o.

³⁰ Szalai András véleménye alapján

³¹ Südi Ernő: Családi házak tipizálása In: Magyar Építőipar, 1961/8.

³² Maros Tamás In: Rózsa Gyula: Milyenek a vidéki házak?

elterjedtebb, mivel ott nem volt jellemző a sorházas, vagy többszintes többlakásos háztípus.³³ A községekben családi házakból 60% készült állami hitellel.

II. 4. Szükségek

„Az 1950-es évektől a falusi lakosság... felhagyott az olcsó, de részben célszerűtlen, részben nehezen beszerezhető hagyományos építőanyagokkal, s mindinkább elterjedt a téglá és a beton használata. Mindkettő... drágább, mint a vályog és a terméskő... drágította az építkezést a fuvarköltség... a faanyagot... főleg a kereskedelemről vették,... előtérbe kerültek a költségcsökkentő megoldások... akkor kell a legkisebb falfelületet építeni, ha a ház alaprajza négyzet... a négyzet alaprajzú sátozott házak kialakulását szükségszerűnek és befejezettnek kell tartanunk.³⁴

Fontos megjegyezni, hogy az 50-es évek végére nemcsak a városokban, hanem vidéken is jellemzővé vált a lakásínség és a falusi családok többnyire „magukra maradtak lakásgondjaikkal”.³⁵ Másrészt extrém esetben – árvíz, belvíz, újjáépítés – igényelték a lakók, hogy tartósabb házak épüljenek a régiek helyén. Harmadrészt nemcsak a lakás-, hanem az építés gondjaival is magára maradt a falu, ezért kalákában egymást segítve és egymástól ellesve épültek meg a „egyenházak”. De kalákában való építkezéssel a kockaházak mégis sokkal közelebb állnak a falu mentalitásához, mint azt gondolnánk.

II. 5. Problémák

Manapság, az utcaképek és az homlokzatképző elemek alapján egyre kevésbé lehet eldönteni a kockaház beépítésénél, hogy az adott terület egy város családi házas övezete, vagy egy falu. A falvak arculatváltásában a jövedelmi viszonyok javulása mellett komoly szerepe volt a divatnak, a presztízs jellegű építkezésnek. Tömegével épülnek olyan falvakban is, ahol a lakosság csökken. Ez az épület nagyságának, magasságának a környezetet túlhaladó törekvés olyan „polgári” épületeket alakít ki, melyek adottságaival a falusi ember nem is tud élni. A keleti és déli tájolású régi parasztházak úgy helyezkedtek el korábban a telken, hogy a család bővülésével az épület helyiségei

³³ Székely Judit: Sátozott családi házak In: Arc, 6. szám 34. o. (Továbbiakban: Székely)

³⁴ Halász 350. o.

³⁵ Székely 34. o.

számának növelését anélkül tették lehetővé, hogy az megjelenésében komoly változást okozott volna. A sátortetős ház azonban befejezettnek tekinthető, és csak úgy lehet bővíteni, hogy az toldalékként néz ki, annak ellenére, hogy az utcai homlokzat nem változik.

Kossuth u. 45. nyárikonyha

Vörösmarty u. 129. nyárikonyha

Kossuth u. 24. nyárikonyha

„A sátortetős épületek építője falvainkban nem is számol azzal, hogy a felnövekvő generáció számára is lehetővé tegye a további megfelelő elhelyezést”³⁶, mivel a szülők a nyári konyhában laknak, a fiatalok a nagy házban.

Egy tanulmány³⁷ szerint a „magánlakás építés legnagyobb problémája az esztétikai megjelenés, „esztétikai szennyeződés” a szakma véleménye szerint. A funkcionálisan szükséges lakótereknél nagyobb, gazdaságtalanabb házak épültek, a szerkezetek túlméretezettek, anyagminőségük pazarló, és silány, ezzel a lakásállomány erkölcsi és fizikai évülése gyors.”³⁸ A infrastrukturális ellátottság hiánya, a korszerű felszereltség, vagy a használat hiányát eredményezi, vagy más problémákat vet fel pl. a drágán megépült, de nem használt fürdőszobában évekig csak a csempét nézik, csatornázatlan területeken „zárt” szennyvíztárolókkal szennyezik a környezetet, az új telkek burkolatlan földút mellett vannak stb.

Sok helyen hivatkoznak arra, hogy a legnagyobb bűne a kockaháznak a falukép elcsúfítása,³⁹ nem más, mint „a két világháború közötti kertes családi ház elkorcsosult derivátuma”,⁴⁰ ugyanakkor a paraszti kultúra évszázadok óta átvett dolgokat a várostól, tehát legfeljebb az átvétel módját lehetne kritizálni, ahogy beékelődnek a régi hosszúházak közé.

³⁶ Kulcsár 231. o.

³⁷ Bitó János-Ébert Ágoston-Harmos Zoltán (szerk.): A magánlakásépítés problémái, Magyar Építőművészek Szövetsége, 1977. (Továbbiakban: MÉSZ)

³⁸ MÉSZ16. o.

³⁹ Mojzer 71. o.: „A türelmes turista az ezredik ilyen ház láttán bosszankodni kezd: hát nem tudtak valami mást is kitalálni? Megfellebbezhetetlen parancsra kellett ezeket így fölépíteni?”

⁴⁰ Szalai 1997/5.

A kockaház megjelent a városban, majd a faluban, a panel megjelent a városban, de a faluban nem terjedt el... pedig arra is volt terv. Kinek van joga számon kérni az érték és ízlésromlást, ha a városban is ugyanez megy, csak kevésbé figyelnek fel rá.⁴¹ „Az építészek... a vágyott minták követését nem csupán holmi ízlésficamnak tartották, hanem társadalmi változások, feszültségek lecsapódását látták benne.”⁴² Az ízlésnevelés nem volt kivitelezhető.

A kritizálók szerint gazdaságtalan, a táji különbségeket nem veszi figyelembe, az éghajlat sem igazolja, „az építőanyagok indokolhatnának más formát is”.⁴³ Egy egyszerű matematikai számítás megmutathatja, hogy mennyire gazdaságos is: egy 10x10 méteres ház területe 100 m², kerülete pedig 40 m. Ha ugyanennyi anyagból, téglából pl. egy 5x15 m-es épületet készítünk, a külső kerület megint 40 m, azaz ugyanannyi téglát használunk fel, de a ház területe csak 5x15=75 m² lenne. Ha azonos területű házakat vizsgálunk, a hőleadó felülete is a négyzetes formának a legkevesebb. A 10x10=100 m², külső kerülete 40 m magassága 3 m-es háznak 40x3=120 m² hőleadó felülete van. Egy szintén 100 m² =5x20, 50 m külső kerülettel és 3 m falmagassággal rendelkező épületnek a hőleadó felülete 50x3=150 m². Tehát 30 négyzetméterrel több vakolat, festék, hőszigetelés kellene rá, és nem mindegy, hogy ugyanannyi pénzért mekkora alapterületet nyerünk.

Falun a kockaháznak sok kihasználatlan helyisége van pl. a közlekedők, sokszor nagyobbakat is igényelnének a falusi gazdálkodáshoz pl. kamrából, más alapvetően szükséges helyiségek viszont hiányoznak – hiszen ez jellemzően mégis egy városi ház. Ez a lakók szempontjából is rossz és gazdaságtalan. Ennek ellenére túlságosan is népszerű és sikeres maradt vidéken,⁴⁴ de a falusiak mégsem érezték teljesen magukénak.

⁴¹ Dercsényi Dezső: Falukép, In: Új építészet, új társadalom, 1945-1978 (Szerk.: Major Máté-Osskó Judit) Corvina, Budapest 1981. 357. o. (Továbbiakban: Dercsényi)

⁴² Szalai 1997/5.

⁴³ Mojzer 71. o.

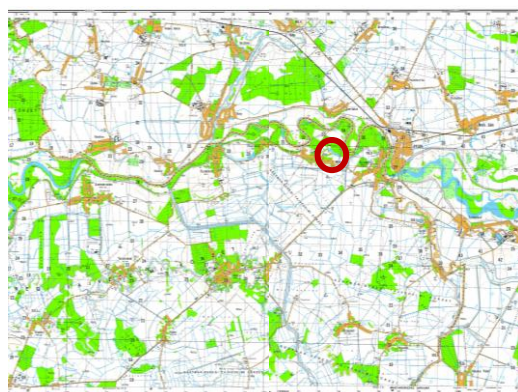
⁴⁴ Mojzer 71. o.

III. Milotai esettanulmány

A nyár végi felmérő tábor során az öt csapat 9 kockaházra készített felmérési terveket. Nekem és hallgató társamnak ezen kívül 18 házat sikerült további vizsgálatok és interjúk céljából megtekinteni. A felmért, illetve vizsgált házak jó alapot biztosítottak arra, hogy feltérképezsem azt, aminek eddig csak könyvekben volt lehetőségem alaposabban utánanézni, nevezetesen azt, hogy milyen módon történtek a kockaházak építkezései, milyen hatással volt a Tsz-rendszer a falusi ember mindennapi életére, épített környezetére és gondolkodás módjára Milotán, és talán az egész országban.

Magyarország

Térségi katonai térkép

Milota község az ország észak-keleti részén, az ukrán határ és a Tisza folyó mentén fekszik, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. A 831 lakosú⁴⁵ települést keletről Tiszabecs, dél-keletről Sonkád, délről Kölcse, nyugatról Tiszacsécse és Tizsakóród, északról a Tisza folyó és az országhatár határolja. Területét tekintve sík, a folyó mentén mély fekvésű, árvízveszélyes terület. A község rendelkezik alapfokú oktatási, egészségügyi, szociális és kulturális intézményekkel és kereskedelmi létesítményekkel. A községhatárban horgász-bányató található, a dióliget pedig helyi nevezetesség. A falu többségében református felekezetű, a templom műemlék. A felméréskor a lakosokkal való beszélgetések során sok publikálatlan, érdekes információhoz jutottam, mely hozzájárult a falu történetének, az ott élők életének megismeréséhez.

„1971 júliusáig még Milotán volt a tanács, majd a Járási Hivatalhoz, Tiszabecshez tartoztunk. Tiszabecstre be kellett járnom autóbusszal, de olyan rossz volt még a közlekedés, hogy a téli időszakban lehetetlen volt közlekedni a nagy havakban. A járási titkárt is elköltöztették Tiszabecstre. Az autóbusz közlekedés egyébként már a háború

⁴⁵ KSH 2010. évi adata alapján

után megindult, csak kevés járat volt, és rossz időpontban. Munkahelyem ezután otthon volt. Kötőgépet vettünk a családdal, varrtam a varrodában, így fel tudtam nevelni a két gyerekeimet, majd nyugdíjba mentem.

A falu életében 1992-ig jól működő Tsz volt az Új élet MgTsz. ami fafeldolgozással, sóderkitermeléssel, műanyagöntéssel - és mindennel, amivel pénz lehetett keresni - foglalkozott. Munkahely szempontjából jól működött még a férfiakat foglalkoztató tehenészet és a betongyártó üzem, valamint a nőknek egy varroda ahová én is bedolgoztam. Akkor még minden családnál volt állattartás, mert jó volt a tej felvásárlási ára. Négy évre lehetett szerződni tejtermelésre, 24.000 Ft állami támogatást lehetett kapni tejelő tehenenként.

Elek József Vörösmarty u. 124. 1985. 04. 04-ei Tehéntartási kötelezettség vállalási szerződés

Dolgoztak a Tsz-ben, volt háztájiuk, egymás között fusi-munkát végeztek, és a határ közelségéből is adódott „jövedelem”. Tehát, mint minden faluban, kihasználták a lehetőségeket. „Most mindenki csak magának tart állatot, de tehén talán 10 db van már csak a községben. Ma egyre nehezebb a megélhetés.”⁴⁶ „Szabolcs-Szatmár-Beregben legalacsonyabb a férfiak születéskor várható élettartama.”⁴⁷ A megye települései jellemzően a rossz munkaerő-piaci helyzetű, közepes méretű, stagnáló népességű falvak közé sorolható sok ingázóval, bár a község első ránézésre a „falu”, tradicionális falu képzetét kelti, akár lakóinak életmódját, akár a háztáji, ill. agrártevékenységet nézve.⁴⁸

1970-ben volt olyan nagy az árvíz, hogy a töltés tetején több mint 1 m-es vizet tartott az ideiglenes töltés. Ha akkor Milota felé szakadt volna a gát odaveszett volna a falu férfi lakossága, mert kinn volt a gáton. A következő nagy áradás 1999-ben volt, akkor a teljes falut kiköltöztették. A gát Ukrajna felé szakadt hatalmas robajjal. Ezután

⁴⁶ Albert Jánosné, ny. egykori tanácsi dolgozóval készített telefonos interjú alapján

⁴⁷ Beluszky Pál-Sikos T. Tamás: Változó falvaink (Magyarország falutípusai az ezredfordulón), MTA Társadalomkutató Központ, Budapest 2007. 267. o. (Továbbiakban: Beluszky)

⁴⁸ Beluszky 268. o.

magasították meg a töltést. Az árvíz miatt nem, de mivel árvízveszélyes volt a település, fel lehetett venni kedvezményes házépítési kölcsönt, a kockaházak többsége is ebből épült meg, bár korábban is épültek már, de azok saját megtakarításokból.⁴⁹

Az adataim szerint az első kockaház – Vörösmarty utca 5. (továbbiakban **V5**: V – az utca kezdőbetűje, 5 – a házszám) – 1960 körül épült, a villamosítással közel egyidőben. Később 80-ban a ivóvízhálózat, a 90-es évek végén a telefon, a gáz 1998-1999 években, a szennyvízhálózat pedig 2001-2002 között épült ki. Az új épületekhez készült fürdőszoba, WC és konyha vízellátását eleinte saját fúrt kutak és hidrofor biztosította, a szennyvíz pedig zárt szennyvíztárolóba került. A kockaházak és valamennyi családi ház korábban kalákában épült, „egy ember akár 20 háznál is segített. Jellemző volt, hogy hívás nélkül mentek az emberek egymásnak segíteni, csak beállítottak, hogy jöttek segíteni.”⁵⁰ Elmondásuk szerint a kőművességhez...”hát nem kell ahhoz nagy tudomány”.

Vörösmarty u. 91. „L” alakú

Ady u. 15. tipikus kockaház

Móricz u. 15. KECEL típus

Az épületfelmérések általában a közértelemben vett kockaházra szorítkoztak. A vizsgálati anyagba viszont belekerült az „L” alakú ház is, amelyet a kockaház egyik előzményének tekintek, valamint bekerültek a 80-as évekből származó úgynevezett családi ház típustervek is (pl. KECEL), amelyek már alaprajzi bővülést jelentenek, de utcaképileg a kockaházzal hasonló megjelenést mutatva, annak utóéletét képezik. Az utcakép játszott elsődleges szerepet a vizsgálandó épületek gyűjtésénél, hiszen a legtipikusabb ábrázolása a kockaházaknak a sátortetős homlokzat a két háromosztatú ablakkal, de az egyes épületek felmérésekor kiderült, hogy egy-egy ilyen hasonló homlokzat mennyire más alaprajzot, élethelyzetet takar belülről, mint azt első látásra sejtenénk. Az eredmények bemutatásához csoportok felállítását tartottam célszerűnek, a módszertant Meggyesi Tamás: Települési kultúránk c. könyve inspirálta.

⁴⁹ Albert Jánosné, ny. egykori tanácsi dolgozóval készített telefonos interjú alapján

⁵⁰ Elek József, Vörösmarty u. 124. lakosával, a néprajzos hallgatók által készített interjú alapján (Elek József)

-

A csoportosítás kizárólag a vizsgált és felmért épületekre terjed ki, így reprezentatív eredményeket kaptam, viszont hitelesebbet, mintha spekulációkba és találgatásokba kezdtem volna. A vizsgált korszak, a 80-as évek KECEL tervével fejeződik be, mivel célom a helyszíni munka során összegyűjtött anyag elemzése és értékelése volt, nem pedig a későbbi típus-terv gyűjteményekből kiválogatott tervek helyszíni vizsgálatot nélkülöző boncolgatása.

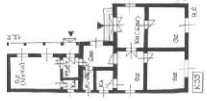
Csoportosítás szempontjai a következők voltak:

- A. Építés és kivitelezés módja
- B. Alaprajzi változatok és változások, funkcionális használat
- C. Telekhasználat jellegzetességei
- D. Településszövetben való elhelyezkedés

Ezeket a szempontokat nem tudtam és nem is volt szándékom különválasztani egymástól, a részletes elemzések során kiderül, hogy szoros összefüggésben állnak egymással, hogy az építés hatással van az alaprajzra, a telekhasználat az építésre, és a településszövetben is mindez tükröződni fog. Bizonyos jelenségeket, illetve példákat emiatt több helyen fogok említeni, de ez is csak az elemzés összefüggéseiben való teljes ábrázolását lesz hivatott megjeleníteni.

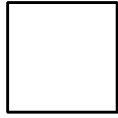
1. "L" ALAKBAN (1 HELYSÉGGEL) BŐVÍTETT HOSSZÚHÁZ

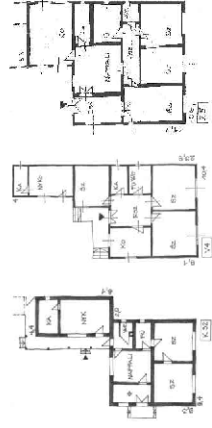
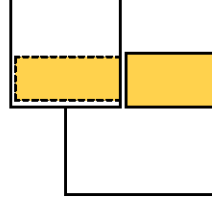
2. OLDALIRÁNYBAN (2 HELYSÉGGEL) BŐVÍTETT HOSSZÚHÁZ

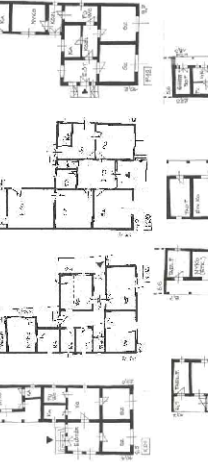
3. KOCKAHÁZ HOSSZÚHÁZZAL

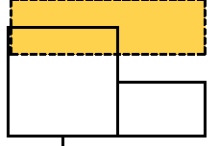
4. KOCKAHÁZ

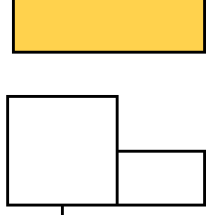
2.A. VISSZABONTÁS ÉS ÉPÍTÉS

2.B. ELBONTÁS ÉS ÉPÍTÉS

2.C. ELBONTÁS ÉS MELLÉÉPÍTÉS

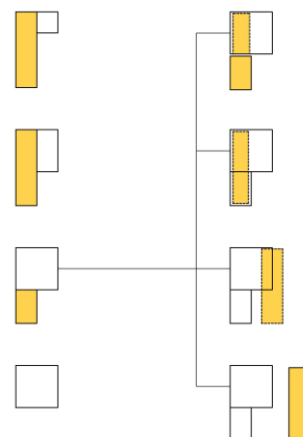
2.D. MELLÉÉPÍTÉS

ÉPÍTÉS ÉS KIVITELEZÉS KOCKA MÓDRA

III. 1. Építés és kivitelezés kocka módra

A felmérések elemzése alapján 4 típust határoztam meg:

- A. „L” alakban (1 helyiséggel) bővített hosszúház
- B. Oldalirányban (2 helyiséggel) bővített hosszúház
- C. Kockaház hosszúházzal
- D. Kockaház

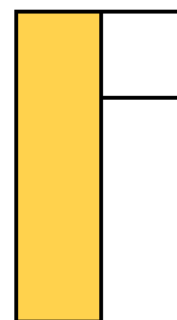

Az elemzés az építési folyamatra koncentrált azon belül is azt vizsgáltam, hogy mi lett a hosszúházzal, ha be volt építve a telek, mikor és miért épültek bővítések, milyen anyagokat használtak.

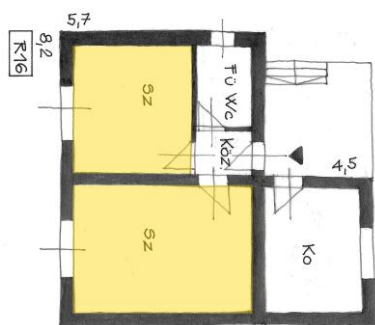
Általánosan megállapítható, hogy míg a kockaházakat a vályoghoz képest drágának számító B30-as téglából építették, a nyári konyha és az istálló kisméretű téglából készült, vagy vályogból volt. A többi állattartó épület fából, téglából vegyesen épült. (K33-ban a disznóól betonvázás szerkezetű, mert az egyik fiú vasbetonkészítő szakmunkás.) Feltehetően azért, mert a gazdasági épületeket többször elbontották, újra építették. Ritka esetek közé tartozott, ha a kockaházat is kisméretű téglából vagy vályogból emelték (Z3, V5, V4, V131). Ez a 70-es évek végéig volt jellemző, a 80-as évektől megjelent a piacon a SILKA, abból kezdték építeni a lakóépületeket.

1. „L” alakban (1 helyiséggel) bővített hosszúház

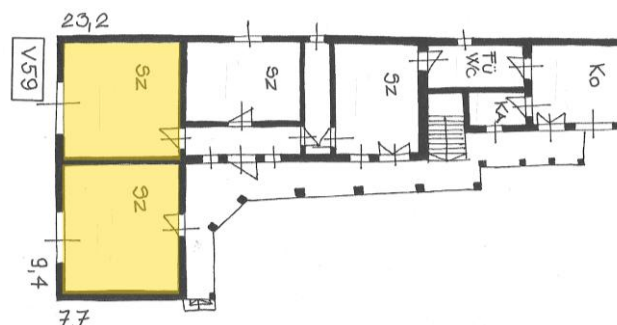
A városi minta követéseként már a két világháború között megjelennek az utcával párhuzamos gerincű, „L” alakban beforduló jellemzően kontyolt tetős házak, az oldalhatáron álló falusias hosszúház utcával párhuzamos, oldalirányú egyszobás bővítéseként. Jellemző, hogy a hosszúház tornáca is befordul a bővítésnél. De míg a városokban ez zárt sorú beépítésű utcaképet adott, mert oromfalas kialakítású volt, addig falun kontyolás készült. Ez olyan hatást kelt mintha kockaház lenne, pedig nem az.

Érdeemes megnézni az SZ-1 jelű tőpustervet, amely egy ilyen tornácos beforduló házát ábrázol. Példáim minden bizonynyal nem tőpusterv alapján készültek, mert a terv hosszfalas, a példák pedig harántfalasak. Ráadásul a V59-nél az épülethez toldott szoba bejárata a tornácról és nem a másik tisztaszobából nyílik, ez is igazolja az utólagos toldás feltételezését.

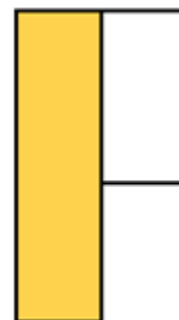
Rákóczi u. 16. utcafronti szobái

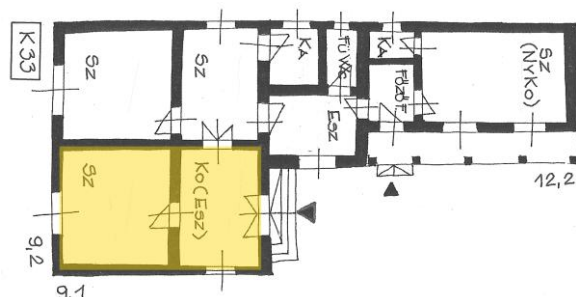
Vörösmarty u. 59. utcafronti szobái

2. Oldalirányban (2 helyiséggel) bővített hosszúház

A K33 jelű ház építése egyedi jelleget mutat, mert az régi vályogból készült hosszúházat két szobával bővítették az oldalkert irányába. Az új lakórész szilikát téglából épült, a bővítés során az utcai homlokzatot teljesen elbontották és újra építették - ezért nem látszik repedés a falon -, így kívülről tipikus kockaház képet mutat. Az interjú során kiderült, hogy a tulajdonosok a családlétszám növekedése - 5 gyerek volt - miatt kalákában, saját kivitelezéssel építették meg a bővítést.

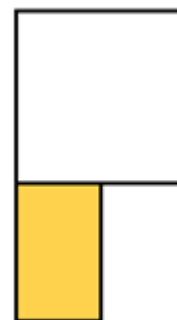
Jellemző, hogy nem bontották el a régi vályogházat, mégis úgy tudták bővíteni, hogy a különböző anyagú falak nem látszanak. Sem az alaprajzi bővítés, sem az, hogy a lakóházon felül különböző anyagú főfalak találhatók, nem jellemző a falura, de mint lehetséges tőpust érdemes megemlíteni. Kockaháznak tűnik a geometriája miatt, építésmódja viszont a beforduló házzal rokon.

Kossuth u. 33. toldott része (veranda, szoba)

3. Kockaház hosszúházzal

Ennél a típusnál a hagyományos értelemben vett 10x10 m-es kockaház kialakulását vizsgáltam meg a hosszúház helyzetéhez viszonyítva. Vagyis azt, hogy a kockaház építése milyen szükséges bontásokat eredményezett a telken. Ez összefüggésben volt a telek szélességével, a régi hosszúház állapotával, a lakók igényével és azzal, hogy a tulajdonosok a falusi divatot követve mindenképpen kockaházat akartak építeni. (Paládi Józsefné **K45** tulajdonosa: „Hát ez volt akkor a divat.”)

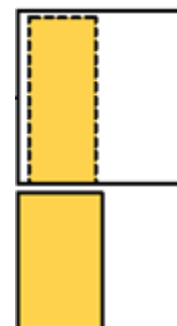

Ez alapján 4 alcsoportot különböztettem meg.

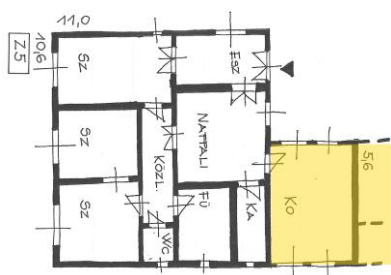
- A. Visszabontás és építés
- B. Elbontás és építés
- C. Elbontás és melléépítés
- D. Melléépítés

A. Visszabontás és építés

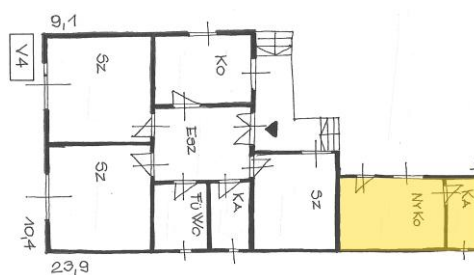
Ennél a csoportnál jellemző, hogy a régi, többnyire háromosztatú hosszúházból csak annyit bontottak vissza, amennyi a kockaház építéséhez szükséges volt. Ez megvalósulhatott úgy, hogy csak a gazdasági épületeket (istálló, kamra) hagyták meg, vagy a lakóház egy része is megmaradt, a többit elbontották, és helyére került az új ház. Erre példák a **Z5** és a **V4** jelű épületek. Mindkettőnél a mostani nyári konyha még a régi ház része volt. Jellemző még, hogy mindkettő ugyanakkor 1978-ban épült, valamint az, hogy a hosszúház vályogból készült és meg is maradt. A **Z5** hosszúháza 1958-ban épült, valamint mindkettő a falu keleti, a folyótól távolabb eső felén van.

Tehát a vályogépület viszonylag jó állapotban lehetett és mivel szükségük volt a nyári konyhára, azt meg is hagyták. A **V4** lakója, elmondása szerint, a nyári konyhában lakott az építés alatt, tehát azért maradt meg ez az épületrész. Továbbá ez volt a legolcsóbb megoldás, de a nyári konyhát az új építéskor felújították, nem maradt meg a földpadló, az ablakokat kicserélték, a vizet bevezették.

Zrínyi u. 5. megmaradt része

Vörösmarty u. 4. megmaradt nyárikonyhája

B. Elbontás és építés

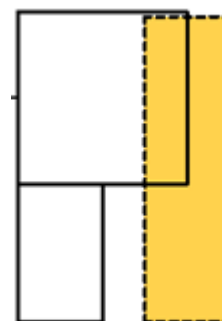
A vizsgálatok alapján ez volt leggyakoribb megoldás a kockaház elhelyezésére. A tulajdonosok presztízskérdést csináltak a vályogház megtartásából, és emiatt függetlenül attól, hogy milyen állapotban volt, elbontották. (Sipos Zsigmond: „Olyan ház volt itt, csak elég rossz volt az állapota, mint itt a szomszédban az öregek otthona, meg azon túl van az a 3 ház, egyforma ház volt itt ezen a részen.”) Hiába próbáltak megszabadulni, mint a falusi életmód tartozékától mégis csak faluban falusiakként éltek tovább és a kockaház nem tette lehetővé ennek a falusi életmódnak a folytatását, ezért előbb-vagy utóbb – van ahol 20 év múlva – de megépült a nyári konyha, a kamra, a padfeljáró (padlásfeljáró) és az állattartás épületei.

Ez történhetett a nyári konyha hozzákapcsolásával a kockaházhoz vagy kicsit eltartva attól, különálló épületként. Ilyen példák Milotán a **V117, V129, V92, M25, M39, Z27**, utóbbira példa a **V5**. Általában nem is tartották meg a régi vályogtégglákat, még az állattartó épületekhez sem, a tartósabb téglát választották. A **V124** esetében a telken széttolták a vályogot, hogy magasabban legyen a terepszint: „annyira lejtett, így befele jött a víz a járdán, bár akkor még járda sem volt, hanem csak úgy földből... Azóta a víz nekem kifelé megy... Vagy 60 cm vastagon lett.”⁵¹

C. Elbontás és melléépítés

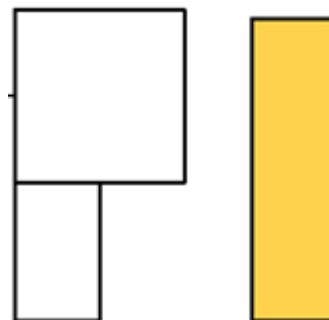
Ennél a típusnál mindenképpen bontani kellett a hosszú házat, mert a 14-16 m-es telek szélesség nem tette lehetővé, hogy megtartsanak bármit is a régi épületből. A kockaházat a nyugati oldalhatárra kellett építeni, a régi ház pedig a keleti oldalon volt (**K5**).

⁵¹ Elek József

D. Melléépítés

Az előző csoporthoz képest itt a szélesebb telekméret a régi ház megtartását eredményezte úgy, hogy a 10X10 m-es kockaház megépüljön. A **V137** esetében itt rendezték be a nyári konyhát, a **V6**-nál vegyesboltként használják.

4. Kockaház

A legritkább esetben fordult elő, hogy a kockaház önmagában épült meg gazdasági épületek nélkül. Ez a típus egyértelműen lehatárolható területeken fordult elő a faluban. Az ugyanis, ha nem épült gazdasági épület, utalt a tulajdonosok életmódjára, korára, családi állapotára is. Jellemzően a falu belső területein, illetve a régi falurészekben, a Vörösmarty utcában nem is fordult elő ilyen, inkább a szélső utcákban, ahol az idetelepített vagy akár milotai roma kisebbség, illetve a gazdálkodással, állattartással eredendően nem foglalkozó, hozzá nem értő emberek lakják. Az ilyen építések többnyire a rövidebb telkeken fordulnak elő pl. a Móricz Zsigmond, Rákóczi vagy az Ady Endre utcákban.

III. 2. Alaprajzi változatok – kockatipológia

1. A kockaház

A helyszíni interjúzás alatt jutott tudomásomra, hogy a térség 1960-70-es évek jellemző kockaház tervei az SZ1-SZ10 jelű títustervet voltak, amelyeket NYÍRTERV Tervezőiroda készített.⁵² A falusiak elmondása szerint ezekből választhattak terveket Milotán, a tanácsházán, vagy a járási székhelyen, Tiszabecsen, majd Fehérgyarmaton. Az SZ3, SZ4, SZ5 volt a sláger, de egyébként sem választhattak csak 5 db eljűk rakott tervből. Az SZ3, 6, 9, 10 tervet kivételével sikerült mindegyiket eredetiben is megtalálni (lásd függelékben). Az 1970-80-as években jött divatba a VÁTI által készített KECEL (3 szobás), a PÉCEL (tetőteres), KISBÉR (2 szobás), VASAD títustervet (lásd függelékben).

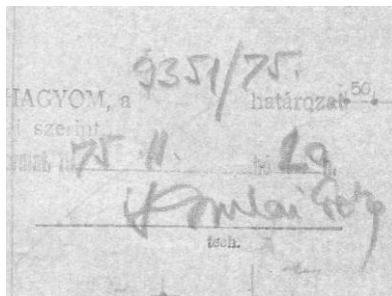
A títustervet alkalmazása közkeletű volt ebben az időszakban, és gyors elterjedésének logikus magyarázata volt abban, hogy egyszerűbb volt az engedélyezés, csak adaptálni kellett a helyszíntre a terveket. Az adaptáláskor az épület alaprajza nem

⁵² Schiling Zsolt építésszel készített interjú alapján (2011.10.21.) (Schiling Zsolt)

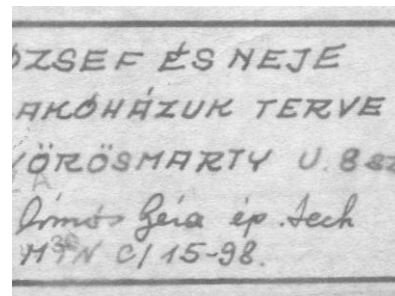
változott, a beépítés módja, a telken való elhelyezés az építési előírásoktól és a telek adottságaitól függött (tájolás, lejtés, méret, talajviszonyok stb.) Ezek elkészítéséhez elegendő volt építőipari műszaki technikus végzettség, és felméréseim során sem tudtak a tulajdonosok megnevezni építészmérnök tervezőt, mivel feltehetőleg nem is volt minden esetben. Előfordult, hogy rokon, szomszéd, ismerős volt az adaptáló tervező.

SZ-4 terv, kőműves mester

SZ-5 terv, építész technikus

Vörösmarty u. 8. terve, ép. tech.

A típusterv csomag az épület engedélyezési és kiviteli dokumentációját, valamint költségvetés előirányzatát is tartalmazta. A **V124** háztervei között egy utólag kézzel javított költségvetést is találtam, ami arra enged következtetni, hogy az épület az építés során alaprajzilag változott, más anyaghoz jutottak csak hozzá a „gyarmati” TÜZÉP-en, vagy a fent említett adaptálási folyamat során változott a ház. A típusterveknél 10 % eltérést engedélyeztek, és azt is csak a belső kialakításnál. 1978-tól a járási hivatal megszűnt, ezért engedélyezési dokumentációt kellett már készíteni.⁵³ Addig viszont lehetett házárdírozni.

Építési elem	Mennyiség	Ár	Összesen
Alapozás munkái	...	...	...
Falazás munkái	...	...	...
...	...	...	...
Összesen			183.345,00 Ft

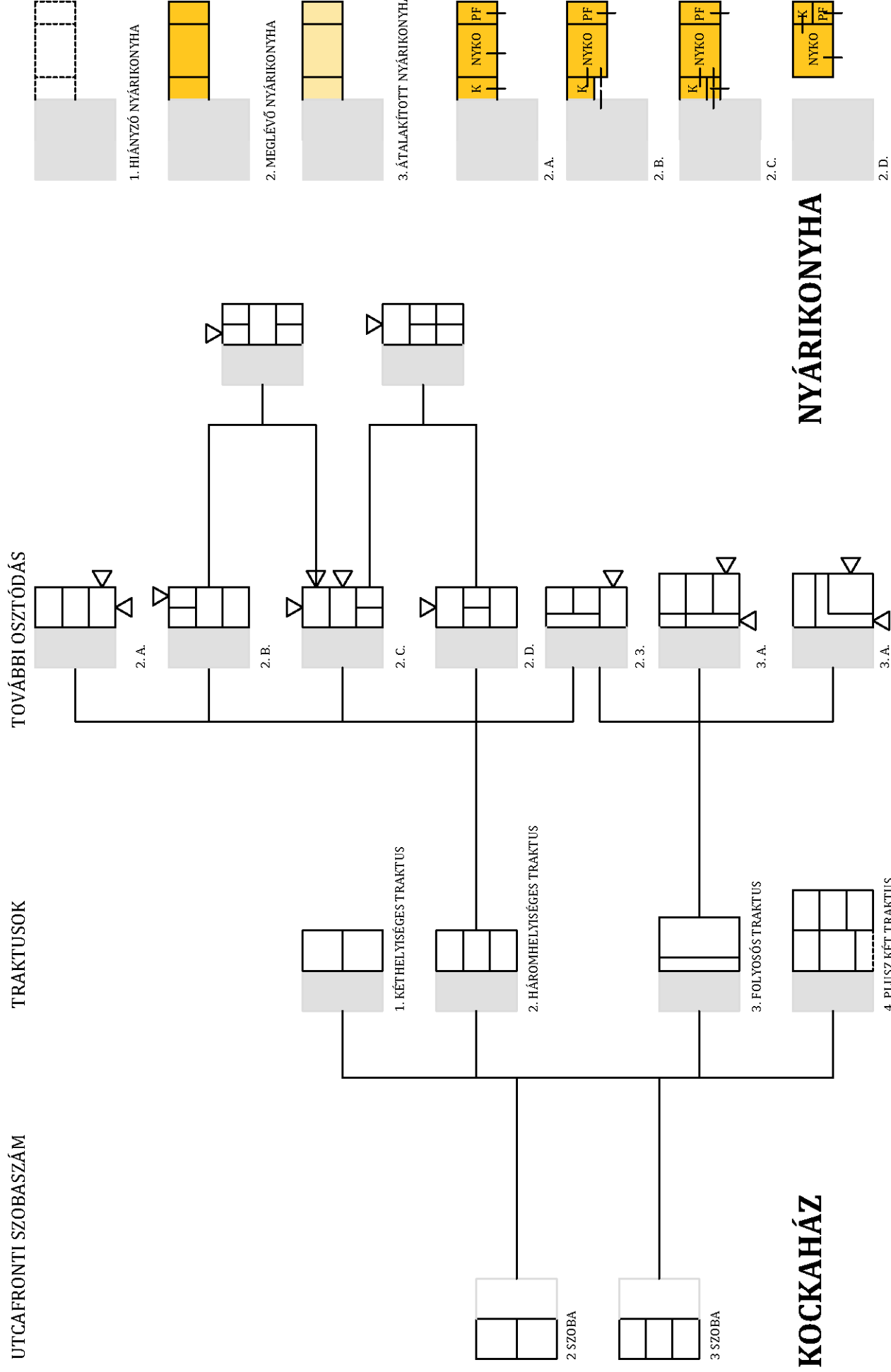
Építési elem	Mennyiség	Ár	Összesen
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...

Építési elem	Mennyiség	Ár	Összesen
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...
...	...	...	...

V124 SZ-8 típustervének költségvetési előirányzata és annak javításai

Mivel nem állt rendelkezésemre az összes ilyen típusterv, saját rendszerben kezdtem el vizsgálni az alaprajzokat és funkcionális változatokat. Alaprajzi elemeire bontottam majd újraépítettem a vizsgált épületeket.

⁵³ Vári Istvánnal, ny. műszaki osztályvezető Építéshatóság, Tiszabecs, készített interjú alapján (2011.09.03.) (Vári István)

ALAPRAJZI VÁLTOZATOK

Az utcai homlokzatot tekintetem kiinduló helyzetnek, ahol a két háromosztatú ablak az ún. két tisztaszobát rejti. Ezt találtam azonosságnak az összes alaprajzban, mint ún. „tisztaszoba” jelenséget, amely nevében is a hagyományos paraszti életmód maradványát jelöli. A kedvencem az a renitens három tiszta szobás variáció volt, amelyből csak kettőt találtam a faluban: **Z5** és a Kossuth u. 28.

Háromablakos Kossuth u. 28.

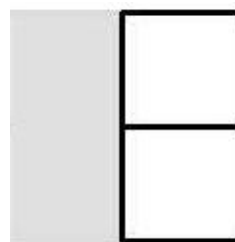
Z5 háromablakos utcafrontja

Az ehhez kapcsolódó második traktus már változatosabb képet mutat, nemcsak a tervek, de a megvalósulás tekintetében is. Itt már mazsolázhattam a falusi leleményesség határtalanságában. Például a **K45** megvalósult alaprajzában csak a tornácról megközelíthető nyári konyhából nyílik a fürdő, ahol eredetileg kamra volt, a kamra pedig a fürdőszoba tervezett helyére került. Az ott lakók elmondása szerint – főleg télvíz idején - ez nem a legszerencsésebb megoldásnak bizonyult.

Visszatérve a második traktus variációihoz, 5 féle struktúrát találtam. Az alapstruktúra kiválasztásának szempontjai, hogy hány szoba volt benne, volt-e folyosója, vagy volt-e még egy traktus, amely lakóhelyiségeket tartalmazott.

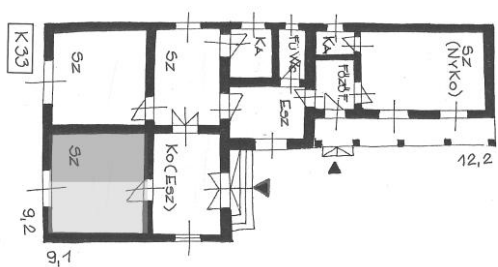
A. Két helyiséges traktus

Az azonosságnak tekintett utcai traktushoz a legegyszerűbben egy ugyanilyen két helyiséget – előszobát és konyhát vagy konyhát és szobát – tartalmazó traktus kapcsolódott. A bejárat jellemzően a hátsókert felől volt, de lehetett volna akár az oldalkert felől is. A példák közül kettő tartozik ide, két különböző ok miatt. A **K33** esetében, ahol oldalirányban toldott hosszúházzról beszéltem korábban, nem is lehetett volna máshogy kapcsolódni, mivel a vályogház főfala kifutott az utcai homlokzatig, további osztást nem engedve a lakótereken belül. Mert mit tudtak volna osztani a 4x4m-en belül? Két db 2x4 m-es helyiséget? Ami elvileg egy-egy fél szoba, de csak az egyiket

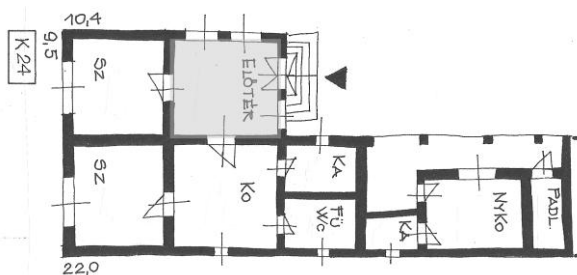

tudták volna ablakkal ellátni. Az utcára néző szobát talán a „kockaház homlokzat” miatt nem akarták változtatni.

A **K24** esetében a szerkezetből következtetni lehetett arra, hogy egy „L” alakú ház verandáját építették be. A veranda pillérei között az ablakok alatti parapetfal vékonyabb volt, mint a teherhordó falak., mintha utólag készült volna. A tető viszont szabályos sátortető volt.

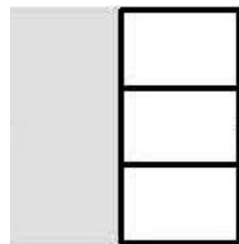
K33 egy lehetséges szobaosztása

K24 beépített verandája

B. Három helyiséges traktus

A három helyiséges traktusú kapcsolódása az utcafronti kétszobás egységhez nagyon sok variációt eredményezett. Ez a három helyiség nem feltétlenül azonos szélességű, sem azonos mélységű, ráadásul egymásból nyílnak a helyiségek, nem mindig az előszobából pl. konyhából a szoba – bár ez falun elég általános – konyhából a fürdő, szobából a fürdő stb. A vizsgálat tárgyát innentől az képezte, hogy van-e további osztás az egyes helyiségeken belül vagy nincs.

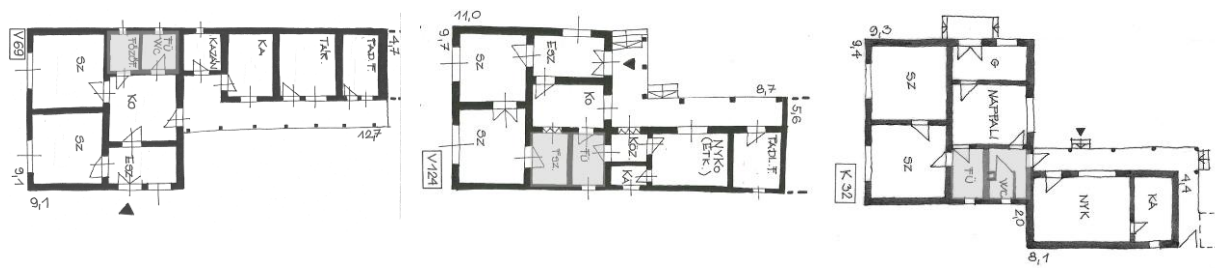

Ha nincs további osztás, akkor egy egység mindenképpen a fürdőszoba, egy másik nappali vagy konyha funkciójú és általános esetben van egy előszoba. Az előszoba az oldalkertre nyílt. Erre példa a **V119**, a **V137**-ben viszont az előszobát gyerekszobává avanszálták, így az épületet nem a régi oldalbejárat felől, hanem az egykori nyári konyha felől lehetett megközelíteni. A **V124**-ben a terv szerinti oldalkerti bejáratot a hátsókert felé nyitották, egyrészt a telek keskenysége miatt, másrészt, hogy ki tudjanak alakítani a nyári konyha felé egy beforduló tornácot.

Az előszobát megosztva, egy szűk közlekedő mellé főzőfülke, vagy kamra kerülhetett. Attól függően, hogy melyik volt ezek közül az előszoba, a hátsó udvar felőli vagy a mellette lévő, a bejárat az előbbi esetben mindig a hátsóudvar felől volt, utóbbiban az oldalkert felől (**V5**). A leggyakoribb alaprajzi variáció a tervekben az

átellenes oldalon lévő helyiség megosztása volt. Az a lakóktól függött, hogy milyen funkciók kerültek ebbe a két helyiségbe: főzőfülke-fürdő (**V69**, **V131**), főzőfülke-kamra, fürdő-félszoba (**V124**), fürdő-kamra (**K32**, de itt a kamrába még utólag beszorítottak egy WC-t, közlekedő térré és használhatatlanná alakítva ez által a kamrát).

Volt olyan megoldás, amelyiknél csak a középső helyiséget osztották – a **P12** esetében érdekes funkcionális anomáliát okozva, hogy a konyhán keresztül kell menni a fürdőbe, ezáltal a fürdőnek van ablaka az udvar felé, a konyhának viszont semmilyen ablaka nincs. Ezek további variánsai lehetnek az **R9** és **V92** példák, amikor a középső helyiség konyha a többi osztják, vagy az előszoba marad meg az oldalkert felől és a másik kettőt osztják. Utóbbinál a konyha legalább a hátsókert felé természetes szellőzéssel és megvilágítással rendelkezik. Volt olyan variáció is, amikor a három helyiségből kettőt átszel egy közlekedő, ami a bejárattal van kapcsolatban (**V129**).

V69 főzőfülke-fürdő

V124 fürdő-félszoba

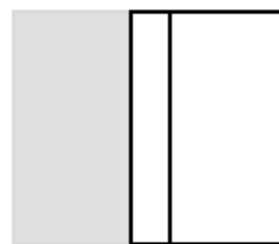
K32 fürdő-kamra+WC

C. Folyosós traktus

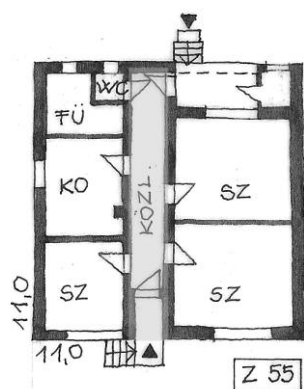
Jellemzője, hogy az előbbi két traktus – utcafronti kétszobás és kert felől három-helyiséges – közé beékelődik egy közlekedő folyosó, amelynek a végén a szélességétől függően WC vagy fürdő található. Ez a legvárosiasabb, legjobban használható megoldás, az ott lakók véleménye szerint azonban kifutése nem gazdaságos. Ők a helyiséget használni szeretik és nem közlekedni rajta. A kockaházat

sokszor vádolták azzal, hogy sok kicsi, funkcionálisan gazdaságtalan helyiség van benne, amelyhez a falusi ember nincs hozzászokva. Ez a vélekedés erre és az előző típusra is érvényes. Itt a bejárat leggyakoribb esetben az oldalkert felől a folyosóba nyílt, a felmérték közül a **Z5** esetében a folyosó nem is ért végig.

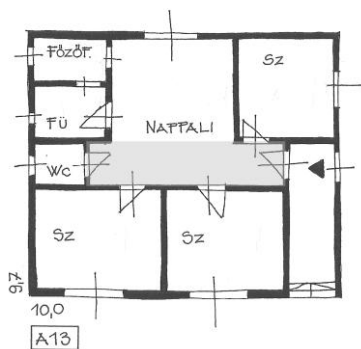
A VEZSENY típusú tervnél, a **Z55**-nél a folyosós elrendezés, mint forma felismerhető, de mintha 90 fokkal elfordították volna az utca felé, ezért ez a folyosós típus 70-es évekbeli átalakítása. A **K5** és **A13** esetében pedig, bár egyedi tervek, szintén

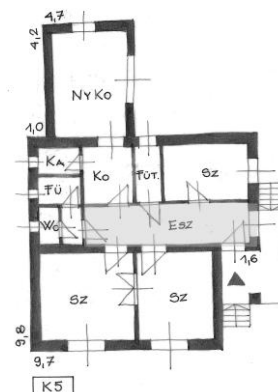
felismerni bennük ezt a folyosós rendszert. Ebből következtetni lehet, hogy bár nehezen kifűthető, a folyosóról külön bejárattal szeparált szobák, és helyiségek jobb életmódot eredményeztek. Ez már nem a falusi életvitelt tükrözte.

Z55 folyosója az utcára néz

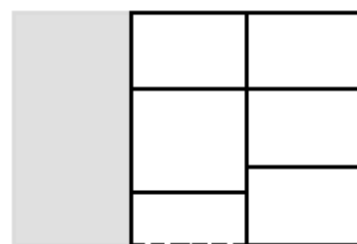
A13 nappali térré bővülő folyosója

K5 zárt folyosója

D. Plusz két traktus

A KECEL típusterve talán a kockaháznak a 80-as évekbeli utóöngéje, mivel az utcafronton megmarad a két tisztaszoba, az udvar felől a szoba-konyha-kamra traktus, ezek között a szűk közlekedő kiszélesítésével kialakul egy nappali-étkező, melynek a végén a fürdő-WC található. Ez

olyan, mint a folyosós – mert azt is lehet forgatni 90 fokkal az utca felé a bejáratával -, a különbség az, hogy a folyosós rész sokkal szélesebb és már nem közlekedő – bár rejtetten megmarad benne - hanem egy áhított használati tér. A KECEL típus egyébként is egy utcára, a Móricz Zsigmondra jellemző a faluban, mivel itt közel egy időben, öt év leforgása alatt épültek be a telkek. Példák: **M25, M39**.

Ezzel eljutottunk a kockaház általam felállított tipológiájához, amely jól tükrözi a helyiségek folyamatos osztódását és aprózódását, a folyosó, mint városi forma megjelenését, majd annak lakótérre való bővülését.

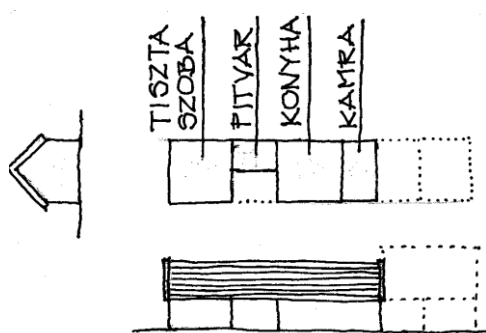

Tipológia – alaprajzi összetettség

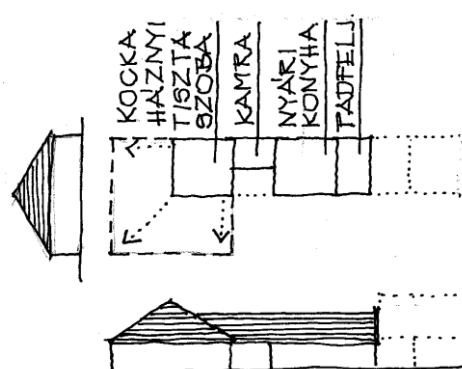
2. A nyári konyha

„A parasztságban megvolt tehát az igény arra, hogy tisztább, kényelmesebb, levegősebb otthona legyen... kidobta a szobából az ósdi ágyat, a szúette, kopott tulipános ládát, az ételektől foltos, késélektől vagdalt asztalt, a nagyanyáitól örökölt hímes párnákat és helyükre beállította a politúros ágyakat, a tükrös szekrényt és a „tojálet” asztalt, fölakasztotta a rikító falvédőt, s körülnézett, egyszerre idegennek és oda nem illőnek érezte magát ebben a környezetben. Idegen is volt. Kihúzódott hát a hátsó szobába vagy a konyhába, összehúzta magát, s ügyelt, hogy be ne piszkítsa a finom, csillogó, törékeny városi portékát.”⁵⁴

Tegyük fel a kérdést, hogy miért is kellett a nyári konyha. A falusi ember a szép, új sáttortetős házat a „tisztaszobának” tekintette, a ház körüli tevékenységeket nem tudta, de nem is akarta itt végezni, és valamit a múltból megőrizve - egy ismerős tércsoporttal - létrehozta a nyári konyhát. Nem ritkán emiatt akár önálló lakóegységet is kialakítottak belőle, helyet hagyva a kockában a gyerekeknek, meg az unokáknak (Elek József **V124**: A fiamők a belső szobában vannak, meg övük a konyhaSipos Zsigmond **V131**: ...ez itt milotai szokás, Milotán mindenütt van nyári konyha. Mindenütt. Osztt akkor, ha egy család van, télen nem laknak a belső szobákban, hanem bent laknak a nyári konyhában. Meg pláne, itt is, nekünk is, állatot tartottunk, pláne a disznóknak télen kellett a meleg víz az enivalóhoz, hát oszt mindig járkálnánk. ...ide csináltam fürdőszobát, hogy ne kelljen arra bejárni.Mi kiköltöztünk az első házból, hát átadtam a fiaméknak. Ők laknak még ott a mai napig is benn.”) Vagy éppen a kockaház építése alatt éltek ott...

Hagyományos parasztház séma

„Kockaházzá bővülő” tisztaszoba

Ahogy a kockaházra is ki lehet dolgozni térkapcsolati és funkcionális rendszert, úgy a nyári konyhás tércsoportot is lehet hasonló elemekre bontani, majd újra felépíteni,

⁵⁴ Halász 349. o.

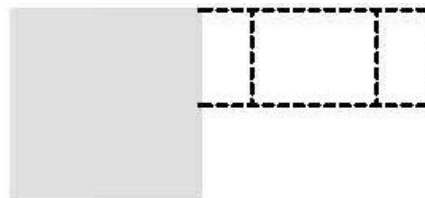
bár kétségtelen, a változatok lehetősége itt erősen korlátozott egyszerűsége, és használati rendje alapján. A nyári konyha szükségessége, valamint a további helyiségcsoportok elrendezése a paraszti gazdálkodásból és a hagyományokból fakadt.

A három leggyakoribb helyiség, amely ide került: a nyári konyha, a hozzá kapcsolódó éléskamra – mert a kockaházban nem volt - esetleg főzőfülke, és a padlásfeljáró vagy tároló helyiség, ki mire használta. A helyiségek sorolása a lakóház, mint „tisztaszoba” mögött a hagyományos parasztház alapegységének helyiségcsoportjaira hasonlítanak, mert, a lakókonyha tűzhellyel, megfelel a nyári konyhának, ezután hátrafelé a tároló helyiség helyezkedik el feljárattal a padlásra. S ezek előtt ugyanaz a tisztaszoba áll, csak lakóházméretűre nőtte ki magát. A pitvar helye eredetileg a tisztaszoba (első ház) és a konyha (második ház) között volt, ennek helyére a kamra került. De először is tisztáznunk kell azt, hogy egyrészt nem mindenhol volt nyári konyha, másrészt, ha volt is, sokszor előfordult, hogy másként használták, átalakították, mint azt az idézett Sipos Zsigmond esete is bizonyítja.

Alapvetően három csoportot különböztetünk meg: ha hiányzik a nyári konyha, ha megvan, és többé-kevésbé rendeltetésszerűen használják, illetve ha már csak hűlt helyét találjuk, mert más funkciót kapott.

1. Hiányzó nyári konyha

Nem ritka eset falun, így Milótán sem, hogy a kockaházhoz már nem kapcsolódik a nyári konyha, ahol napjuk nagy részét töltötték az emberek. Talán ez az egyik legbeszédesebb lenyomata annak, hogy melyik házban milyen korú, és milyen életvitelű család él. Hiszen a nyári konyha, mint a gazdasági tevékenységek általános színhelye utal a „gazdasági tevékenység” meglétére, hiánya is annak hiányát tükrözi.

A13 nyári konyha nélkül

Zrínyi u. 57.

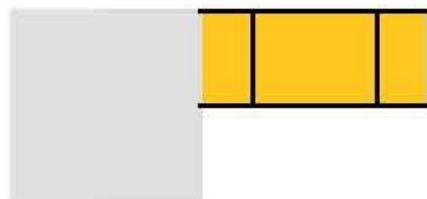

Rákóczi u. 8.

Milótán ilyen jellegű házak, és nemcsak kockák, a 80-as években beépült Móricz Zsigmond, valamint az Ady Endre és Rákóczi utcában találhatóak. Sok esetben fiatalabb családok lakják, akik az üres telekre építkeztek, nem gazdálkodnak, mert nem értenek hozzá, vagy nem érnek rá. Esetleg van egy kis veteményesük, vagy uborkáznak. Ez a tény megcáfolja a toldás létjogosultságát, egy másik előnye azonban támogatja. A szomszéd felé ugyanis nyitottabbá válik az udvar, kevésbé intimebb, a család egy magas kerítés nélkül megfosztja saját magát a békés pihenés élményétől, s ezúttal a kockaházba húzódnak vissza az emberek. Ami az utcáról látszódik, egy kutyaól, egy hinta, egy használatlan kerti bútor, és egy omladozó disznóól maradványai.

2. Meglévő nyári konyha

Ha van nyári konyha, ez a legáltalánosabb. Lehet tornáccal vagy anélkül, funkcionális alaprajza nem mutat nagy változatosságot, legfeljebb a nyári konyha és a kamra vagy közvetlenül a tornácról nyílik vagy a házból is megközelíthetőek a kamrából elvett közlekedőn keresztül. Ez a közlekedő vagy „nyitott ereszes” vagy funkciót is kap pl. főzőfülke lesz belőle. A padlásfeljáró mindig az udvar felől van.

K33 nyári konyhája

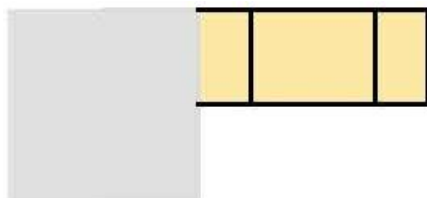
V137 átalakított nyári konyhája

V92-ben önálló nyári konyha is

3. Átalakított nyári konyha

A vizsgálatok során találkoztunk néhány esetben érdekes példakkal, ahol a nyári konyha a család egyéni igényei szerint lett átalakítva és lett belőle – mint a **V119** esetében – a nappali, vagy – a **V137** esetében – az előszoba és a konyha. A **V131** korábban említett esete pedig egy önálló lakrészt jelent, szobával, kamrával, fürdővel és egy kis főzőfülkével. Ez a három

szerintem mind jó megoldás a nyári konyha és egyben kockaház funkcionális rendjének megváltoztatására, mai igényeknek való megfeleltetésére.

A nyári konyha hozzáépítések általában a kockaházzal együtt, de két-három éven belül megvalósultak. Egy eset volt, amikor a tulajdonosok 20 évig hezitáltak, de végül mégis elkészült (V131).

A falusi ember élettere fokozatosan visszahúzódott a ház mögötti kert az ún. lakóudvar, vagy tiszta udvar felé. Nem tudjuk, hogy ezt a kockaház megjelenése eredményezte, vagy volt is igényük rá, de a kockaház melletti oldalkert már méretében sem biztosíthatta a lakókert nyugalma. Függetlenül attól, hogy a falu régi hosszúháza és tornáca a belátást, a szomszédolást, a közösségi élet iránti igényt képviselte, akkor sem volt különösebb élet a lakóudvaron, de a tornácon igen.

K24 istállója elől, csűrje hátul

Z5 pajtája elől, csűrje hátul

K33 disznóólja vasbeton vázzal

A városi forma átvételével - kezdve az „L” alakú befordítással – a falu akaratlanul is egy más életérzést vett át. Az intimszféra elrejtése, a zártság és az elszeparálódás a városi lét velejárója. A kockaház kifejezetten erődszerű megjelenése mintegy falat képez az utca felé, azt sugallva, hogy „állj meg és ne tovább”. Ugyanakkor előnyére kell írni, hogy így nyertek a lakók a kockaház és a továbbra is igényelt nyári konyha találkozásánál egy igazán intim, külső teret, amelyet lefedve, vagy nem fedve, teraszként, vagy csak tornácként használnak, de ugyanazt a funkciót rejt magában, mint a korábbi tornác, amely körülveszi a lakóudvart.

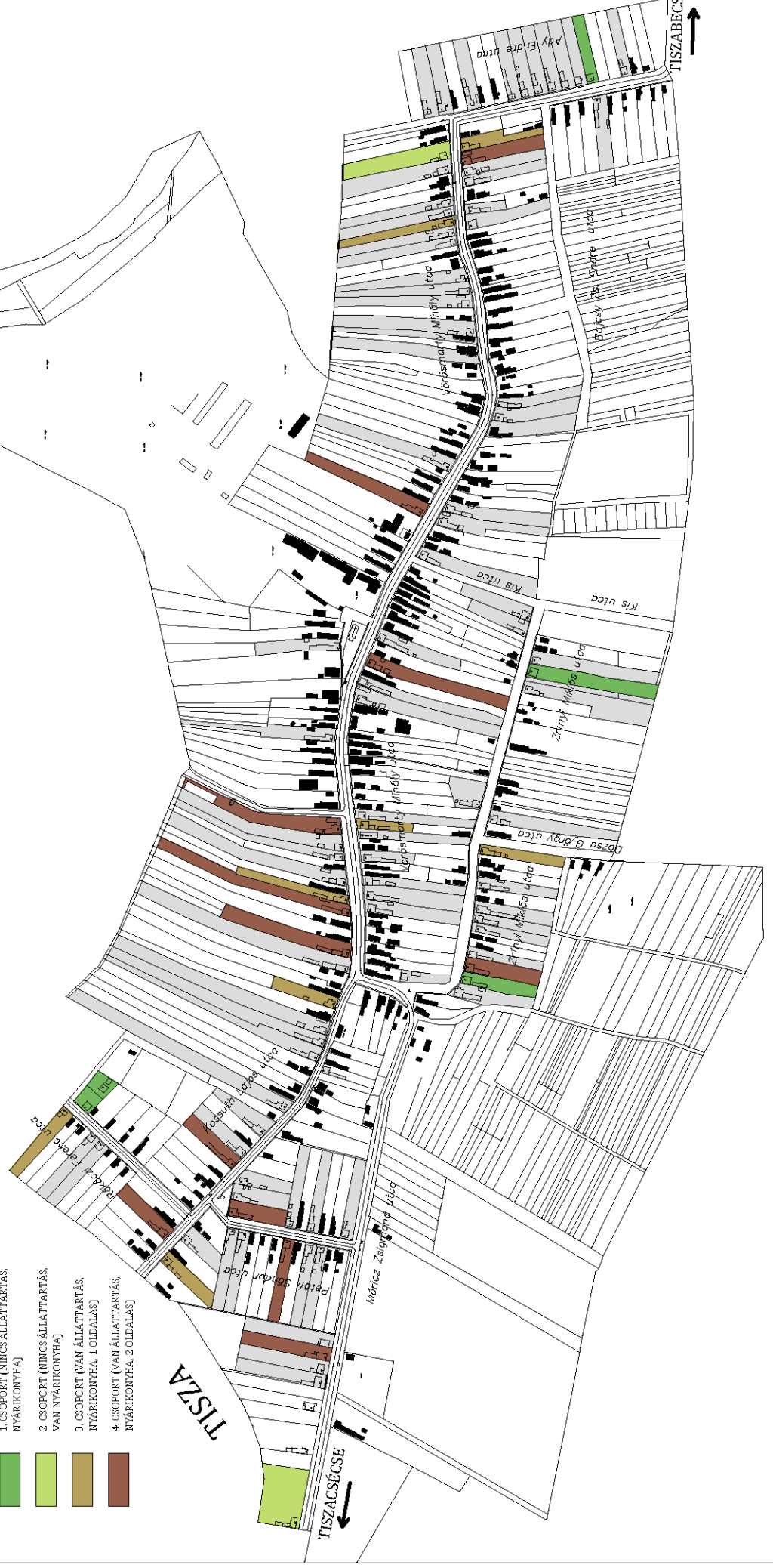
TELEKHASZNÁLAT VIZSGÁLAT

JELMAGYARÁZAT

- 1. CSOPORT (NINGS ÁLLATTARTÁS,
NYÁRIKONYHA)
- 2. CSOPORT (NINGS ÁLLATTARTÁS,
VAN NYÁRIKONYHA)
- 3. CSOPORT (VAN ÁLLATTARTÁS,
NYÁRIKONYHA, 1 OLDALÁS)
- 4. CSOPORT (VAN ÁLLATTARTÁS,
NYÁRIKONYHA, 2 OLDALÁS)

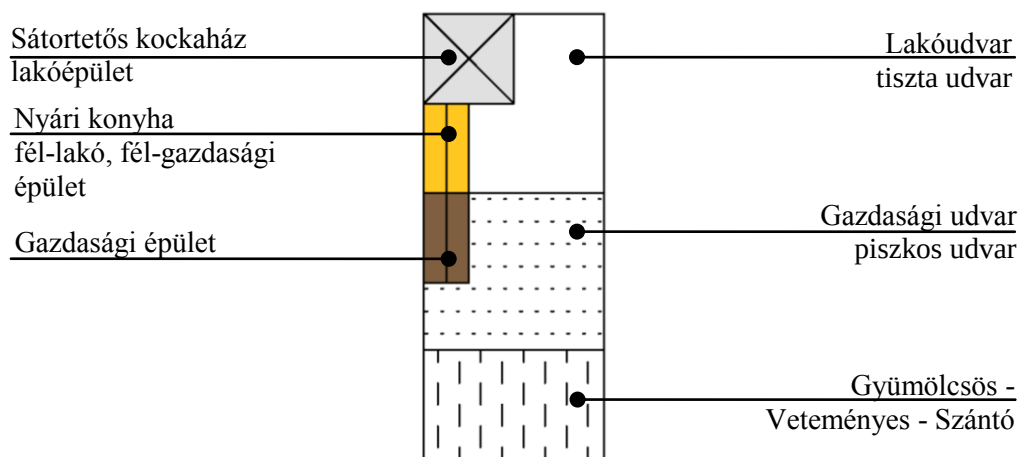
MILOTA

III. Telekhasználat kockajellege

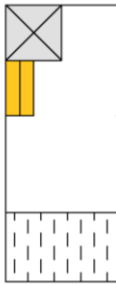
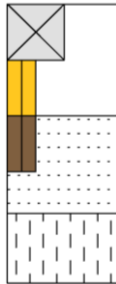
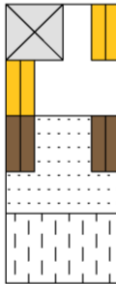
A telekhasználatot vidéken a tulajdonos szokásai is befolyásolják, alapvetően azonban az határozza meg, hogy milyenek a telek adottságai: tájolás, nagyság, méretek, beépítettség, a településen való elhelyezkedés. A „tisztá udvar, rendes ház” megállapítás itt valóban azt jelenti, hogy milyen rendezett az udvar, le van-e nyírva a fű, mennyire virágos a kert és milyen az épület. A vizsgálatom azt kutatja, hogy vajon a kockaház, hogyan, vagy befolyásolta-e egyáltalán a telekhasználatot, mivel a ház már nem egy organikusan kifejlődött paraszti házforma volt, de a telek továbbra is egy gazdálkodó faluban maradt, és tulajdonosaik is – többnyire – tősgyökeres falusiak voltak.

Egy falusi telek általános használatban a következő módon tagolódik, melyek között – nem mindig, de – a kerítések képezhetnek markáns határvonalat:

- A. lakóudvar – tisztaudvar: a lakóépület és esetlegesen csatlakozó nyári konyha, fedett-nyitott kemence, kút, hidrofor, kisgyerekes családoknál hinta, játszóház, és a szabadtéri pincelejáró helye, ha az nem a nyári konyha tornácán van
- B. gazdasági udvar – piszkos udvar: az állattartás és egyéb gazdasági épületek helye: istálló, disznóól, tyúkól, trágyatároló, klozet, csűr, szénás abora (keresztben vagy hosszirányban fordítva), füstölő, góré. Ezek minden olyan telken megtalálhatóak, ahol folyik valamilyen gazdálkodás. További épületek egyéni igények szerint: garázs (traktornak vagy autónak), műhely, gépszín.
- C. gyümölcsös udvar: ha nem faiskolát nevelnek, vagy eladásra termelik a gyümölcsöt, csak néhány szál fa van a telken, alma, dió, szilva, som.
- D. veteményes – takarmány – szántó: kerti zöldségek, kukorica, uborka, szőlő; búzát, zabot, napraforgót jellemzően a külterületeken vagy ártereken termelnek

Itt is csoportokat próbáltam felállítani aszerint, hogy a telken foglalkoznak-e növénytermesztéssel, vagy állattartással – függetlenül attól, hogy saját fogyasztásra vagy értékesítési célból teszik ezt -, ez összefüggésben van a gazdálkodás épületeinek meglétével, illetve azok elhelyezésével. Eszerint fog eltűnni egyes esetekben a gyümölcsös vagy a takarmány kertje. Vizsgálhatnám a rekreáció tereit is, de mivel a telkek alapvető használata az ott-lakásra vagy gazdálkodásra terjed ki, ezt nem tárgyalom részletesen. Négy csoportot állítottam fel az említett szempontok alapján:

	1. csoport	2. csoport	3. csoport	4. csoport
Növénytermesztés	+	+	+	+
Állattartó épületek	-	-	+	+
Állattartás	-	-	+	+
Nyári konyha	-	+	+	+
Épületek elhelyezése	1 oldalon	1 oldalon	1 oldalon	2 oldalon
Piktogramok				

Előfordul, hogy hiába vannak meg az állattartás épületei, állatokat már egyáltalán nem tartanak. A baromfi jelenti itt a minimumot, de leggyakrabban sertések is vannak. Ritkább az, hogy 1-2 kecske, juh, birka, vagy ló is szaladgál az udvaron. A faluban már nem jellemző különösebb tejelő tehéntartás sem, a tsz felbomlásakor, illetve a tejár jelentős visszaesése után a többség eladta az állatokat. Így általában elmondható, hogy az istállót már nem használják, üresen áll, de legtöbbször más funkciót kapott: garázs, műhely, tároló lett belőle, a lakók igénye és pénzügyi helyzete szerint. Ugyanígy állnak sok helyen üresen a disznóólak, tyúkólak, csűrök, aborák.

V137 gépszín

V137 istállóból garázs

K33 garázsból terménytároló

Azt kell megállapítanom, hogy a kockaház falun való megjelenése, a hagyományos paraszti telekhasználatot különösebben nem változtatta meg. Az első meghatározással ellentétben a használatot nem is igazán a telek adottságai, hanem továbbra is az ott lakók, és igényeik alakítják ki. Aki nem akar gazdálkodni, és nincs szüksége mély telekre, az nyilván nem fog olyat venni, és nem is lesznek gazdasági épületei. Aki nem akar gazdálkodni, de más célból pl. felvásárló hely, sok helyre van szüksége, annak viszont hosszú telke is lehet. A gazdálkodás hiánya csak a fiatalabb családokra, beköltözőkre és átköltözőkre igaz, illetve azokra az idősebb milotaiakra, akik már nem tudnak dolgozni a kertben. A kockaház megjelenése azonban a gazdálkodásban nem okozott ilyen jellegű változást általánosan, az sokkal inkább az életmód függvénye volt. A lakóudvar kivételével az udvarok használati rendje nem módosul, mert ha már van gazdálkodás, akkor az ugyanúgy működik, mint száz évvel ezelőtt, ahogy az ezt kiszolgáló épületek is.

De mi történik a lakóudvaron, ahol a kockaház áll? Mi lesz az oldalkert sorsa? A változás ugyanis szerintem itt következett be, ahol a kockaház képviseli a „modernnek” titulált városi életformát. Szélessége nem teszi lehetővé, hogy mellette lévő keskeny telekszakszt egyébre használják, mint kocsibejárónak. A 14 m telekszélesség esetén tehát marad a gépkocsi és személybejárás, a 16 m már megenged sövény, vagy kisebb faültetést a szomszéd ház tövében. Az csak minimum 20 m vagy annál szélesebb telkeken jellemző, hogy kisebb veteményes, virágoskert, szőlőlugas is legyen ott. Az a szerencsés eset, hogy a telek széles és hosszú is csak a faluközpont régi telekosztásában lelhető fel. A negyedik csoport telekhasználatában, mindössze pár teleknél a kockaház mellett az oldalkertben megjelenik egy másik épület, amely vagy a régi lakóház, vagy egy teljesen új egytraktusos épület. Használatában a korábban említett **V6** esetében vegyesbolt, de leggyakrabban nyári konyha: **V117, V137**.

V6 vegyesboltja az oldalhatáron

V117 megmaradt régi épülete

V137 „múzeuma”

A kockaház és az utca között kialakult 1-3 m mélységű előkertet nem vizsgáltam részletesen, mivel méretei miatt csak a falusi élethez hozzátartozó virágágyások kialakítását tette lehetővé. Az utcák forgalma, meg a kíváncsi tekintetek nem is igényeltek ennél többet. Néhány esetben a kockaház bejárata pl. a **Z55** esetében is ide került.

A lakóudvar azonban nemcsak a kockaház melletti keskeny teleksávból, meg az előkertből áll, hanem a kockaház mögött kialakult terasz, vagy a keskenyebb nyári konyha mellett kiszélesedett, és ezzel a lakóudvar használatának érdemi része ide szorult. Itt voltak a pihenés, a rekreáció eszközei. Ez lett a telekhasználat reprezentatív része, mely megmutatható volt, s a használat kortól függetlennek bizonyult, csak a pihenés eszközeiben volt különbség, mint azt már korábban is említettem. Az egész lakóudvar közös vonása az volt, hogy kényesen ügyeltek annak rendezettségére mivel a tisztaház tiszta udvarát mindenki láthatta.

V124 lakóudvara

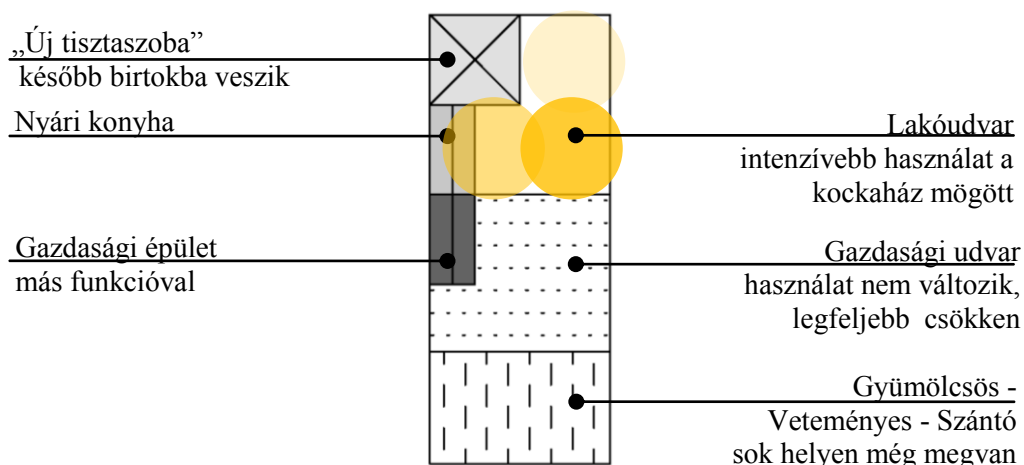
R16 gazdasági udvara

V92 faiskolája hátul

A tiszta udvartól hátrafele, az istállótól kezdve, a gazdasági udvar küllemében is használatában is, a hagyományos portákat idézi. A gazdasági épületeket is tartalmazó piszkos udvar mögött a telek hosszától függően találhatunk veteményt, gyümölcsfás területet, melyet a történetileg kialakult – változó szélességű és többnyire 300 m hosszú – telkeknél a szántó követ, kukorica, búza, burgonya, napraforgó stb. termesztéssel. Ez az, ami általában már nem látszott az utca felől. A gazdasági épületek építési, formálási

hagyományait jellemzően megtartották, nem is próbálkoztak modernizálással, hogy az is összhangba kerüljön a kockaházzal. Hozzáteszem, hogy nem is tudtak volna honnan ilyen példákat venni, a városban nem állnak istállók, ólak az udvaron. Tehát van egy városias lakóépületünk, és falusias gazdasági épületeink, és a kettő közé beszorul a nyári konyha, ami nem is tudja igazán, hogy melyik szeretne lenni. Kicsit talán mindkettő, hiszen korábban is láttuk, hogy el tud látni ilyen és olyan feladatokat is – konyha, nappali, lakás stb. - a tulajdonosok igényeinek függvényében.

A lényeg az, hogy mindig a nyári konyha környezetében a kockaház mögött alakult ki az a közösségi tér, amely ugyanolyan többfunkciós jelleget kapott, mint a nyári konyha vagy a tornác. Itt vágták le a csirkét, de emellett lehet, hogy itt is napoztak a nyugágyban. Szembetűnő tehát az életmódbeli, szemléletbeli ellentét, amelyet korábban is említettünk, hiszen a paraszt ember mégis faluban maradt és eszerint is élt, hiába akart városi házat építeni, nem tudott városi módra élni.

III. 4. Településszövet kockákban

Milota településszerkezete átmenő utcás (párhuzamos és keresztutcás) falu, soros település képét mutatja, változó méretű telkekkel, jellemzően nyugati és északi oldalhatáron álló épületekkel. A településszerkezet kialakulását a domborzat nem befolyásolta, mivel közel sík területről van szó. Mélyfekvése miatt csak a Tisza áradása jelentett korlátozó tényezőt.

A településszövet kiinduló elemei a Vörösmarty utca és annak későbbi, Tiszacsécse felé irányuló folytatása – a Móricz Zsigmond utca – lehetett, azaz a régi Fő utca. Itt még egyutcás volt a falu két oldalán szalagszerű keskeny hosszú telkekkel, nyugati oldalhatárra helyezett hosszúházas lakóépülettel, mögötte pedig gazdasági épületek sorával. A leghosszabb telkekkel, a korábban említett történeti településmag, a Vörösmarty utca északi oldalán találkozhatunk, ahol a telekmélységet a Tisza töltése határolta le. A régi utca középső részén találjuk, egy kiszélesedő háromszög alakú területen a templomot, és a környezetében helyezkednek el a középületek még ma is. A Vörösmarty utca nyugati irányú folytatásában, a Kossuth utca történeti településmaghoz tartozó részén ugyancsak ilyen több mint 300 m hosszú telkek találhatók, és azok is a Tisza folyó irányában, az utca északi oldalán. A Vörösmarty utca déli oldalán a telkek mélysége ehhez képest már jóval kisebb 120-180 m-esek. A telek mélységét tekintve ehhez hasonló méretű telkek a Zrínyi utcában alakultak még ki. E településmaghoz tartozó három utcában a telkekhez változó szélességek tartoznak, azok a nőtt település képét mutatják. „A telkek hosszú és keskeny formáját a mezőgazdasági technológia kényszerítette ki – lóval és ekével mindig a forduló a legnehezebb.... A keskeny telkek gazdaságos és ökológikus használatát segítette elő a magyar falvak jellegzetes oldalhatáron álló, hosszúházas, sorolt beépítése.”⁵⁵

Ady utca végéről utcakép

Vörösmarty vége utcakép

Móricz utca utcaképe

⁵⁵ Meggyesi Tamás: Településfejlesztés, tanszéki jegyzet 29. o. (Továbbiakban: Településfejlesztés)

A falufejlődést követve a Vörösmarty utca a község nyugati végén elágazik, déli irányban a Móricz utcában folytatódik, nyugatra a gát felé a Kossuth utcába torkollik, tehát a korábbi egyutcás település párhuzamos utcássá válik, kelet-nyugati irányokkal. Ezzel ellentétben a falu két végén nyitott utcák – keleten az Ady, nyugaton a Rákóczi, a Petőfi - már keresztutcák. 1945-50-ig a falu összes utcáját megnyitották, elnevezték, és kiosztották rajta a telkeket: Ady Endre, Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Móricz Zsigmond részben beépült, a Bajcsy-Zsilinszky, a Dózsa György és a Kis utca még nem. Az újonnan nyitott utcákra jellemző az utcánként közel azonos méretű, szabályos egyentelkek kiosztása, melyek azonban követték a korábbi telekstruktúrát. A telekszélességek átlagosan 16-21 m-ig, a mélységek 60-120 m-ig terjednek. Ezeken a telkeken jelenik meg az a kockaház, amely a szabályozási tervekben bejelölt 10x10 m-es épület helyére került.

Utcanev	Utcanyitás	Telekszélesség	Telekmélység
Vörösmarty u.	19. század	5-12-15-20,5 m	120-180-320 m
Zrínyi u.	1900-45	6-12-15-18-20,5 m	106 -180 m
Kossuth u.	1945-50	19 m 20,5 m	340 m 90 m
Móricz u.	1945-50	19 m	125 m
Rákóczi u.	1945-50	17 m 28 m	110 m 60 m
Petőfi u.	1945-50	15,5 m	115 m
Ady u.	1945-50	19 m	97 m

Telekméretek átlagos jellemzői utcánként

A településszövetet tovább vizsgálva is vonhatunk le következtetéseket, „legváltozékonyabb elemei az épületek, állandóbb a telekszerkezet és gyakran évszázadokat kiálló minta az utcák, terek rendszere.”⁵⁶ Látható, hogy melyik utcában mikor építkeztek utoljára, utalhat a történetükre.

A legszembetűnőbb, hogy a kockaházak a településen kis csoportokban helyezkednek el. Ez elsősorban a régebben beépült utcákban jellemző, a Vörösmartyban, a Zrínyin, és a Kossuth utcában. Itt még a hagyományos parasztház is képviselteti magát,

⁵⁶ Településfejlesztés 28. o.

a Vörösmartyban leginkább, a két utóbbiban kevésbé. Feltűnő, hogy a Vörösmarty utca két végénél, nagyobb, hármás, négyes csoportokat alkotnak a kockaházak telkek, és többnyire szomszédosak egymással, vagy egymással szemben vannak. A Tiszacsécse felé vezető Ady utcában több mint a telkek felén áll kockaház. Ahol még nagyobb tömbben jelentkezik a kocka-effektus az a hagyományos régi telkes Zrínyi utca, valamint az új, szabályos telekosztású Petőfi utca. A Rákóczi utcából a 1970-es árvíz idején sokan felköltöztek a faluba és a Zrínyi utcából költöztek oda kisebbségi családok, mert olcsó volt a telek az árvízveszély miatt. Ami nem OTP-s kockaház az a Rákóczi utcában „nyeregteretős, oromfalas, hullámpalával fedett tetőtér beépítésű szoc-polos”, a Móricz Zsigmond utcában pedig ugyanez téglalap alaprajzú földszintes „KECEL” típus.

Amennyiben ilyen tömbösítve vannak együtt a kockaházak az utcakép szempontjából már nem olyan zavaró hatásúak, rendezett faluképet mutatnak, hiszen sem a telekstruktúra, sem az épület struktúra kirívó változást nem okozott. Itt érdemes megemlíteni, hogy falun típusházak alakultak ki anélkül is, hogy típussterv lett volna mögötte. Az „olyant szeretnék amilyen a szomszédé” elv szerint sorra épültek az egyforma házak. Ez a tendencia máshol is megfigyelhető nemcsak kockaháznál, egyszerűbb volt egy jól bevált saját épülettervet továbbadaptálni (előhúzni a tarsolyból), mint egy újat tervezni, s amit a kivitelező kőműves is – ki tudja hányadik házként – már többször megépített.

IV. A kocka morfózinga – változatok és változások

Érdemes kitérni arra, hogy a belső térhasználaton kívül, hogyan mutatkozott meg a falusi leleményesség a kockaházak átalakításában és a homlokzatok díszítésében, hogy ebből az „igénytelen” formából egyedít varázsoljanak, amelyből hol elbűvölő, hol megdöbbentő megoldások születettek. Most leginkább a külsőségeket vizsgálom, így lehetőségem nyílik arra, hogy kitekintést adjak a falunak olyan kockaházairól is, amelyeket nem sikerült tüzetesen megnéznem, de fotókkal dokumentálni tudtam.

Ilyen külsőségek lehetnek sarokkváderek, vakolatminták, ablak-, ajtókeretezések, gipszminták, a megszokottól eltérő méretű ablakok, csempedísz a homlokzaton, virágformájú ereszdísz, manzárdtető stb.

sarokkváder Zrínyi u. 17.

vakolatminta Kossuth u. 22.

ablakkeret Rákóczi u. 10.

eltérő ablakok Vörösmarty u. 120

ereszdísz Vörösmarty u. 91.

manzárdtető V5

És van, amikor a tulajdonosok átesnek a ló túloldalára, és még jó szándékkal sem lehet szépnek vagy hasznosnak nevezni azt, amit létrehozta.

„tornyos” kocka Ady u. 35.

gipszkarton ívek a V129

előnytelen ablakcsere Petőfi u. 6.

Nem szeretnék javaslatokat tenni egy olyan problémára, amelyet 30 évvel ezelőtt sem tudtak megoldani, bár hatóságok nagy szigorral szabályoztak már 1961 óta – még az építési bírságokat sem fizették ki –, de mindenképpen el kell gondolkodni azon, hogy a mai igényeknek hogyan lehetne megfeleltetni a sátortetős kockaházakat. Ehhez inkább az általam jónak tartott milotai példákat hoznám, ahol a lakók ugyan a saját elképzeléseiket valósították meg, de az általánosan is működőképpessé vált. Nézzük meg, ma milyen igények merülhetnek fel egy falura költöző, vagy falun élő családnál:

- napos, tágas nappali terek a házban
- mindenkinek külön szoba jár
- közösségi tér – és nem a konyha, mint régen – nappali és étkező külön
- akár két fürdőszoba külön WC-vel
- intenzív kertkapcsolat – terasz, télikert
- rekreáció terei – gyerekeknek játszóház, mászóka, hintaágy, kerti grillező kemence, úszómedence, kerti pavilon
- nyári konyha teljes átalakítása, mivel van másik konyha
- gazdasági épületek lebontása, vagy lakó- vagy háztartási funkciójú hasznosítása (Milotán ez még nem jellemző, de máshol már találtam rá jó példát)
- korszerű épületszerkezeti átalakítások – hőszigetelés, passzív ház
- tetőtér beépítés – bővítés felfelé.

Pajtából kialakított terasz, kocsibeálló, hátul dolgozószoba ajtaja látszik (készült: Feked)

Utólagos ráépítés Kecel típusú épületre Vörösmarty u. 125.

V119

Fiatal vállalkozó család, ahol egy gyerek van, a nagyszülők is velük élnek és együtt vegyes boltot üzemeltetnek. Az épület a generációs együttlakásnak és helyben végzett munkának megfelelően lett korszerűsítve. Hőszigetelés, tetőszerkezet és fedés csere, tornácbővítés fedett nyitott terasszal. A házban van külön gyerekszoba, nappali, amelyet

az egykori nyári konyha-kamra területéből nyertek, és e mögött található a nagyszülők szobája. Udvaron mászóka, hússütő. A megmaradt istálló – ami téglából épült – most garázs és tároló funkciójú. A ház bejárata a nappalihoz került, a régit gardrobnak használják.

V131

Itt is jó példát találunk a generációs házmodell megvalósítására. A kockaházat szintén a fiatalok lakják, ahol külön szoba jut a gyerekeknek és a fiatal házasoknak, hátul a nyári konyhából alakítottak ki a nagyszülőknek szobát külön fürdőszobával és kis főzőfülkével, mint egy garzont. Ami hiányzik az a nappali, helyette van egy jó méretű étkező konyha.

V137

Középkorú vállalkozó felvásárló család gyerekekkel. Három szoba és nappali van a kockaházban fürdőszobával. A régi bejárat helyén gyerekszobát alakítottak ki. Az új előszoba – ami egyben étkező konyha kapcsolattal – a nyitott ereszes kamrából lett. A konyha mögött a padfelfjáró és egy spájz megmaradt. Az istállóból garázs és felvásárláshoz szükséges tároló, mérlegelő helyiségek lettek kialakítva. A telek lakóházzal szemben lévő oldalhatárán álló meglévő épületben irodát rendeztek be.

V6

Középkorú vállalkozó - vegyesboltot üzemeltető - család gyerekekkel. A vegyesbolt a telek lakóházzal szemben lévő telekhatárán meglévő épületben lett kialakítva.

Azt kell megállapítanom, hogy ezek a példák előremutatóak, élhető kialakításúak, példaértékűek tudnak lenni, és azt bizonyítják, hogy a XXI. század embere is magáévá tudja tenni a korszerűtlennek tartott formát, mindössze vállalkozó kedv, reális elképzelések, és némi pénzügyi tőke kell a megvalósításhoz. Ahogyan egy generációval előbb is tették, csak más igények szerint, mindenki igyekszik a maga módján alakítani a lakókörnyezetét. Ezek a házak már részévé váltak a faluképnek, és nem mindig az elbontásuk lehet a megfelelő megoldás, hogy egy mediterránnak - csak - látszani akaró ház vagy kacsalábon forgó villa kerüljön a helyére. Lehet jövője a kockaházaknak is.

V. Jóból is megárt a sok – kockaház megítélése

Mivel lassan fél évszázad telt el a kockaházak tömeges elterjedése óta, nézzük meg hogyan is változott az évtizedek folyamán a szakma megítélése a kockaházakkal kapcsolatban. Mit gondolnak, a korábbi gondolataikból vajon mennyi valósult meg, és egyáltalán tett-e érdemben valamit az építész társadalom? Vagy csak szomorúan figyelte, ahogy a kockaház meghódította a falusi telkeket és lelkeket.

Fontosnak tartom, hogy rávilágítsak arra, hogy vajon az ott lakók is osztották volna a véleményét a városból kifelé tekintető szakmabelieknek, hogy ők, mint használók hogyan értékelték a saját szempontjukból. Erre szinte semmi hivatkozást nem találtam a korabeli vitákban.

V. 1. A szakma véleménye a jelenben

Egy 1971-ben – az ország egészét átfogó vizsgálat alapján - készült minisztériumi tanulmány a 60-as évek végi családi ház terveket négy kategóriába sorolta: átlagosnál jobb, átlagos, elfogadhatatlan, uralkodó. Az uralkodó tervek valamely típusú, vagy annak átdolgozásával készültek, s kísértetiesen hasonlítottak a már 20 éve népszerű kockaházra, csak a vakolatdíszek hiányoztak. „Lényegében ez a dísztelenség különböztette meg őket az elfogadhatatlan minőségű tervek csoportjától.”⁵⁷

Úgy érzem, a szakma hozzáállása a témával kapcsolatban valamelyest enyhült. Belátják, és jobban figyelembe veszik a körülményeket és nemcsak a lakókat, építőmestereket okolják a „kockaház-effektus” kialakulása miatt. „A sátozott kockaház tényleg igénytelen kreatúra ...nem esztétikai minősége szempontjából korcs: a típusban testet öltő igénytelenség nem a használók, építők „korlátoltságáról” tanúskodik, inkább lehetőségeik „korlátozottságát” tükrözi.”⁵⁸ „Soha olyan egységes falukép azóta nem volt, és nem hiszem, hogy az egyedi tervezés lenne a megoldás a problémára.”⁵⁹

A korabeli írások durván és lekicsinylően nyilatkoztak a jelenségről, a mai cikkek és egyéb publikációk sokkal objektívebben közelítik meg a témát. Sokan nosztalgiával is gondolhatnak vissza rá, ha éppen egy ilyen házban laktak, de talán a korral is jár, hogy jobban elfogadják, bár a hely szelleméhez még mindig nem kötődik.

⁵⁷ Simon 22. o.

⁵⁸ Szalai András építésszel folytatott interjú (2011.10.13.) (Szalai András) és hivatkozott cikke alapján

⁵⁹ Bitó János építésszel folytatott interjú alapján (2011.09.20.)

V. 2. A lakók szemében

Minden nézőpont kérdése tehát. A kockaházat lehet szeretni, meg nem szeretni, szépnek vagy igénytelennek találni, mégiscsak a lakó szempontjából a legfontosabb megvizsgálni a problémát. Ő építette, ő használja, ő él benne még ma is. A kockaház „máshogy nézett ki a tsz-ből, és máshogy a rózsadombi villából”.⁶⁰ Hiába hullatnak sokan könnyeket az el-eltűnedező hagyományos paraszti vályogépületek miatt, „élnének ők benne”⁶¹, a földpadlón, amit minden évszakban fel kellett sározni, a kis ablakokkal, amelyek nem engedtek be elegendő fényt a házba, és vennék figyelembe, hogy a vályogépület építése főleg az árvízveszélyes Tisza-vidéken nem volt egy életre szóló beruházás. Milotát is csak az mentette meg 1970-ben a „vályog”-összeomlástól, hogy a szemközti ukrán faluban szakadt át a gát.)

Épül a kockaház az árvíz után

Vályogépület elűszása

Kockaház telep (fotó: Schiling.Zs.)

Ha egy vályogépület tulajdonosát 50 éve próbáltunk volna meggyőzni arról, hogy egy felbecsülhetetlen eszmei értékkel bíró épület van a birtokában, és vétek volna azt egy igénytelen külsejű kockaházra cserélni, valószínűleg ránk csapta volna az ajtót. Mert az a szellemi érték, amit egy hagyományos paraszti ház egy építész (vagy bárki más nem ott lakó) szemében képviselt, számára nem számított. Neki a lakása volt, amiben élt, és (joggal) szeretett volna egy (a kor viszonyaihoz mérten) korszerűbb családi házat magának, amelynek tágas terei vannak, nagy ablakai, tartós anyagból készült. Ezért sem voltak (és lehettek volna) sikeresek azok az „ízlésnevelő” törekvések, amelyeket a 70-es években már szorgalmaztak.⁶²

⁶⁰ Szalai András

⁶¹ Schiling Zsolt

⁶² Dercsényi 357. o.: „Az Ybl Miklós Technikum fiataljai megkísérlik a falusi építőket meggyőzni, hogy amit építenek – nem mondják ki, de mindenki tudja – az úgynevezett kvadrátos sátothetűházak rontják a faluképet, korszerűtlenek. Kísérletük az érdekelt megszólaltatottak egyhangú, hol határozott, hol kertelő visszautasításban részesült.” – pedig ma már van rosszabb a kockánál is. (szerző)

Azt is túl önkényes volna mondani, hogy pusztán presztízs-kérdés volt az egész, bár sok helyen erre hivatkoznak, és a lakók maguk is bevallották, hogy „mivel a szomszédban is olyan épült”, hát ők is olyat szerettek volna.

A legnagyobb különbség a néprajzos és építész kritikák között, hogy az építész a faluképet, a formát, a helyiségbeosztást, az anyagot, az épületet figyelte, csak elvétve feszegettek „politikafüggő” strukturális kérdéseket: területfejlesztés, infrastruktúra, életmód, társadalmi folyamatok”⁶³, a néprajzos az embert jobban figyelembe vette.

V. 3. Külső szemlélőként

Külső szemlélőként elég nehéz kritizálni bárkit és bármit. Nem értek egyet azzal a szemlélettel, amelyet az akkori építész társadalom képviselt, amilyen vehemenciával tudtak kiállni a saját igazuk mellett, viszont megoldásként ők is csak típustervekben tudtak gondolkodni, amelyeknek hasznosságáról, élıhetőségéről egy másik tanulmányban kellene eszmefuttatásokat folytatni. Ezzel egyidejűleg nem gondoltak bele abba, hogy ez a forma is egy építész keze nyomát viseli, és olybá tűnhet, pusztán a szerencsétlen véletlen műve, hogy ez lett a „vágy titokzatos tárgya”. (Luis Bunuel után)

A kockaházak valahol mégis egységes utcaképet tudtak adni, éppen az egyformaságából adódóan, tehát nem olyan nagy baj, ha valami ennyire tipizált. Nézzünk csak meg egy mai kertvárosban vagy faluban a családi házas utcaképet, ahol egyedi tervek sorakoznak egymás mögött korántsem katonás módon. Az építészetben kialakuló stílussokaság és az individuum előtérbe kerülése sokkal súlyosabb problémákat okoz ma az utcaképben, mint 60 évvel ezelőtt a kockaházak. Van rosszabb is a kockaház után, ezt ma már látjuk, de ez egy másik tanulmány részét képezhetné.

A korhoz mérten ez a forma és anyaghasználat jelentette az előrelépést. Nem szeretnék konkrét opciót adni, csak felmerült bennem a gondolat, hogy talán az utcafront oromfalas megoldása szebb lett volna, ha nem ilyen széles épülethez készül, vagy akár az utcával párhuzamos a nyeregtető.

⁶³ Szalai 1997/5.

Összegzés

Lehet, hogy 50 év múlva egy másik hallgató a ma divatos - Szalai Tanár Úr szavaival élve - „provanszi szoknyás házak”-ról ír majd egy hasonló tanulmányt, mert minden kornak megvannak a maga fekete bárányai, a mainak a mediterrán házak és amorf építészeti formák, az 50 évvel ezelőttinek a panelos épületek és a kockaházak. Ahogy a mondás tartja: „senki sem tud próféta lenni a saját hazájában”, de minden művészeti ágban jellemző volt az, hogy amit a saját korában nem szerettek, nem ismertek el, azt a következő kor vagy felemelte, vagy elfeledte (vagy átalakította).

Ha munkámmal már egy embernek is meg tudom változtatni a korábbi, előítéletekkel teli véleményét a kockaházakkal kapcsolatban, akkor már elérte a célját. Fontosnak tartom ugyanis, hogy újra elkezdjünk foglalkozni ezekkel az épületekkel, egy másik nézőpontból megközelítve a problémát. Talán egy pozitív gondolkodással már a megoldásra is rátalálnánk. Továbbá azért is van értelme az épületekkel foglalkozni, mivel így 50 év távlatában már ezek is kvázi védelemre szorulhatnak. Ez az épület önmagától már nem dől össze, mint a vályogház, ez már tartósan ott marad ahova építették, vagy lebontásra kerül. És mivel már hosszú ideje bizonyított, megérdemli, hogy foglalkozzunk a jövőjével is. Tehát el kell gondolkodni, hogyan lehet a modern életvitel feltételeit kielégíteni most, hogy átépítésekre, felújításokra kerül sor. Építésként – tetszik, nem tetszik - nem dughatjuk homokba a fejünket, és nem választhatjuk a cseppet sem költséghatékony vagy környezetkímélő épületbontás opcióját, mert korábban a példákkal is bizonyítottam, lehet jövője a kockaházaknak is. Csupán hozzáállás függvénye a dolog. Ennek nyomán szeretném megcáfolni azokat a kritikákat, és hibákat, amelyeket a kockaházaknak róttak fel nagy általánosságban.

A falukép elcsúfításának vádjával valószínűleg a saját korában én sem tudtam volna mit kezdeni, valóban sokkoló hatása lehetett a hagyományos parasztházak mellett a földből gomba módra növekvő blokktelek „egyenházak” hirtelen és tömeges megjelenésének. Ugyanakkor az eltelt 50 év alapján változtatta meg sok más mellett a falvak arculatát is: nincs már hagyományos parasztház, nincsenek vályogvető telepek, nincsen zsúpfedés, nincs szabadkémény, sem pitvar. Ami viszont van helyette: Faksz, Oncsa, Kocka, Kecel, Kisbér és társai, nagyobb és még nagyobb, laposabb vagy magasabb, egy vagy kétemeletes, erkélyes vagy teraszos, kacsalábon forgó vagy épp mediterrán

utánérzésű. Egyszóval minden, ami azután következett. Régen a parasztházak, ma már a kockaházak biztosítják az egységes faluképet az egyre heterogénebbé váló szerkezetben.

Ma már inkább nosztalgiával gondolnak rá vissza az emberek. Többségüknek már van személyes kötődése ezekhez az épületekhez, hiszen itt születtek, itt tanultak, itt dolgoztak, itt éltek. De maga a kockaház mégis kilóg a falusi életből, nem illik a hely szelleméhez. Mindig mintegy kívülálló marad a falusi épületek között, ugyanúgy, mint a falusi ember a városi emberek között.

Azonban nem elhanyagolható tény, hogy a vidéki emberek leleményessége és munkája élhetővé tett egy élhetetlennek ítélt formát. Hiába vagyunk meggyőződve arról, hogy a szegény parasztembernek milyen sanyarú sorsa lehet ebben a nagy és falu idegen házban, az élet azt igazolta, ami szükségtelen volt, azt kihasználta, ami hiányzott, azt kipótolta. A falusi lakosság a józan paraszti eszével – mint mindig - tudott alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez. És nem az ő hibájuk volt, hogy maga a forma ellenszenvet váltott ki, ezt lehetett, ezt kellett, erre volt szükségük, ezt kapták. Jellemző volt az akkori viszonyokra a lesajnáló stílus, a nemtörődömség, és kritizálni mindig is könnyebb volt, mint megoldani egy valós problémát.

A kockaház befejezettsége elsősorban nem az épület alaprajzából, hanem a lefedéséből adódott. A sátortetőhöz nem nagyon lehetett esztétikusan csatlakozni. Jó megoldások csak a tető teljes cseréjével születtek. A pazarló épületkivitelt sem lehet a kockaháznak felróni, mivel az felhasznált anyagok tekintetében az egyik leggazdaságosabb méretekkel rendelkezett. S bár a tanulmányban sok rossz példát is említettem, mégis azt mondhatom, hogy számtalan jó megoldás, átalakítás lehetősége rejlik ebben a házban, amely a formát lehet, hogy nem is érinti. Egy jó ház véleményem szerint akkor a legjobb, ha észrevétlen változtatásokkal alkalmazkodik a megváltozott igényekhez.

Tudom, hogy vannak még távlatai ennek a témának, lehetne vizsgálni behatóbban a homlokzati kialakításokat, összehasonlítani a megvalósult állapotokat a lerajzolt tervekben szerepelt elképzelésekkel, kutatni, vajon voltak-e regionális eltérések, esetleg nemzetközi hatások, vagy tényleg a teljes integrálódás jellemezte a korszakot. Ezek már egy másik kutatás témáját jelentenék.

Felhasznált irodalom

A „kódisállásos” meg a kockaházak, megjelent: 2010. szeptember 30. 09:10 MTI http://mult-kor.hu/20100930_a_kodisallasos_meg_a_kockahazak (2011.10.15.)

Balassa M. Iván: A Faksz-házaktól a szocialista faluig, Népi építészet a 20. században, In: Ház és ember, 15. szám 163-173.

Dr. Barabás Jenő: A magyar népi építészet korszakai, In: A népi építészet védelme (az Egri nyári egyetem előadásai, 1985. júl. 29-aug.7.) TIT, Eger 1986. 20-26.

Barta Györgyi-Enyedi György: Iparosodás és a falu átalakulása, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1981.

Beluszky Pál-Sikos T. Tamás: Változó falvaink (Magyarország falutípusai az ezredfordulón), MTA Társadalomkutató Központ, Budapest 2007.

Bitó János-Ébert Ágoston-Harmos Zoltán (szerk.): A magánlakásépítés problémái, Magyar Építőművészek Szövetsége, 1977.

Cseri Miklós: A 20. század bemutatásának lehetőségei az európai szabadtéri múzeumokban, In: Vidéki életmódváltozások a 20. században (Szerk.: Cseri Miklós-Sári Zsolt) Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 2009. 9-20.

Dercsényi Dezső: Falukép, In: Új építészet, új társadalom, 1945-1978 (Szerk.: Major Máté-Osskó Judit) Corvina, Budapest 1981. 357-360.

Galgóczi Erzsébet: Félúton, Magvető Kiadó, Budapest 1961.

Gilyén Nándor-Mendele Ferenc-Tóth János: A Felső-Tiszavidék népi építésze, Műszaki Könyvkiadó, Budapest 1975.

Gilyén Nándor: A magyar népi építészet változása (integrálódása) a 20. században, In: Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón (Szerk.: Cseri Miklós-Kósa László-T. Bereczki Ibolya) Szentendre, 2000. 237-255.

Gilyén Nándor: A parasztház alaprajzi fejlődése és a lakáskultúra, In: Ház és ember, 10. szám 5-16.

Gilyén Nándor: A falusi utcakép vizsgálata, In: Ház és ember, 14. szám 101-112.

Gilyén Nándor: A Felső-Tisza-Vidéki nyitott ereszes ház, In: Ház és ember, 5. szám 51-55.

Halász Péter: Falusi építészet –megoldatlan kérdései, In: Új építészet, új társadalom, 1945-1978 (Szerk.: Major Máté-Osskó Judit) Corvina, Budapest 1981. 345-352.

Keresztury Dezső: Milyen lesz az ország?, In: Új építészet, új társadalom, 1945-1978 (Szerk.: Major Máté-Osskó Judit) Corvina, Budapest 1981. 353-356.

Kerner Gábor: A paraszti építészet változásai napjainkban, In: A népi építészet védelme (az Egri nyári egyetem előadásai, 1985. júl. 29-aug.7.) TIT, Eger 1986. 34-37.

Kovács Teréz: A paraszti gazdálkodás és társadalom átalakulása, L'Harmattan, Bp. 2010.

Dr. Kulcsár Viktor (szerk.): A változó falu, Gondolat, Budapest 1976.

Meggyesi Tamás: Településfejlesztés, tanszéki jegyzet
www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/telepulesfejlesztes-jegyzet.pdf (2011.10.15.)

Meggyesi Tamás: Települési kultúráink, Terc, Budapest 2008.

Mojzer Miklós: Torony, kupola, kolonnád, Akadémiai Kiadó, Budapest 1971. 65-72.

Neichl Noémi: A tipikustól az egyediig, FAGI-házak Ebesen, In: Vidéki életmódváltozások a 20. században (Szerk.: Cseri Miklós-Sári Zsolt) Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 2009. 133-147.

Dr. Román András: Népi vagy nemzeti építészet, In: A népi építészet védelme (az Egri nyári egyetem előadásai, 1985. júl. 29-aug.7.) TIT, Eger 1986. 29-32.

Rózsa Gyula: Milyenek a vidéki házak? (Eszmecsere a nem nagyvárosi építészetéről), In: Új építészet, új társadalom, 1945-1978 (Szerk.: Major Máté-Osskó Judit) Corvina, Budapest 1981. 361-371.

Sári Zsolt: Típussterves építkezések és az életmód változásainak kapcsolata, In: Vidéki életmódváltozások a 20. században (Szerk.: Cseri Miklós-Sári Zsolt) Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 2009. 21-52.

Simon Mariann: Megbízók és megbízottak. A hazai családi ház-építés hatvan éve, In: Családi házak, Kortárs Magyar Építészet, Terc, Budapest 2009. 10-41.

Szalai András: Az én házam, az én vágyam, In: Beszélő 1997/5. szám
<http://beszelo.c3.hu/97/05/8.htm> (2011.10.15.)

Szelényi Iván: Harmadik út? Polgárosodás a vidéki Magyarországon, Akadémiai Kiadó, Budapest 1992.

Székely Judit: Sátortetős családi házak – egy régi vita felidézése, In: Arc, 6. szám 30-43.

Továbbá a Magyar Építőművészet 1952-1970. válogatott számai

Függelék

Függelékjegyzék

Adatlapok

Minta adatlap	Jel (Utcanév első betűje-házszaám)
Ady Endre utca 13.	A13
Kossuth Lajos utca 5.	K5
Kossuth Lajos utca 24.	K24
Kossuth Lajos utca 32.	K32
Kossuth Lajos utca 33.	K33
Kossuth Lajos utca 45.	K45
Móricz Zsigmond utca 25.	M25
Móricz Zsigmond utca 39.	M39
Petőfi Sándor utca 12.	P12
Rákóczi Ferenc utca 9.	R9
Rákóczi Ferenc utca 16.	R16
Zrínyi Miklós utca 3.	Z3
Zrínyi Miklós utca 5.	Z5
Zrínyi Miklós utca 27.	Z27
Zrínyi Miklós utca 55.	Z55
Vörösmarty Mihály utca 4.	V4
Vörösmarty Mihály utca 5.	V5
Vörösmarty Mihály utca 6.	V6
Vörösmarty Mihály utca 17.	V17
Vörösmarty Mihály utca 69	V69
Vörösmarty Mihály utca 92.	V92
Vörösmarty Mihály utca 117.	V117
Vörösmarty Mihály utca 119.	V119
Vörösmarty Mihály utca 124.	V124
Vörösmarty Mihály utca 129.	V129
Vörösmarty Mihály utca 131.	V131
Vörösmarty Mihály utca 137.	V137

Típustervek

Típusterv SZ-1	SZ-1
Típusterv SZ-2	SZ-2
Típusterv SZ-4	SZ-4
Típusterv SZ-5	SZ-5
Típusterv SZ-7	SZ-7
Típusterv SZ-8	SZ-8
Típusterv KECEL-3	KECEL-3
Típusterv KISBÉR	KISBÉR
Típusterv VASAD	VASAD
Típusterv MAGLÓD II.	MAGLÓD II.
Típusterv HERNÁD	HERNÁD

Utca, házszám	Jel
Tulajdonos Építés éve Építész Mintaterv Kölcsön Telek a házáépítéskor be volt-e építve Építés/bővítés Ház anyaga Építés ideje alatt hol laktak Nyárikonyha Szoba (utcafronton) Összszobaszám Fürdőszoba Fűtés Jármű Baromfi Jószágok Istálló/ jelenleg mi Zöldséges Gyümölcsös Külterületek	Csoportosítási piktogramok telek 38- 40.o. alaprajz 29.o. építés 22.o. Felmérési rajzok helyszínrajz alaprajz Fotó Fotó

Ady Endre utca 13.

A13

Tulajdonos Danó József
Építés éve 1987
Építész
Mintaterv
Kölcsön 400e forint OTP kölcsön

Telek a házépitéskor be volt-e építve Nem, azóta már többször átépítették, a tornácot befalazták, (bevert a hó).

Építés/bővítés Építés
Ház anyaga B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak
Nyárikonyha Nincs

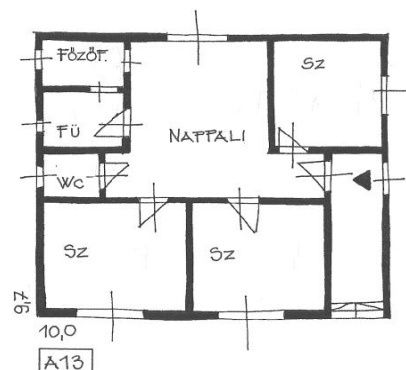
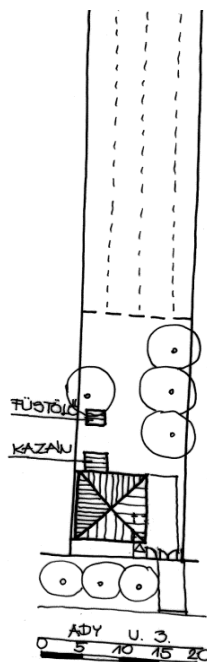
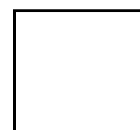
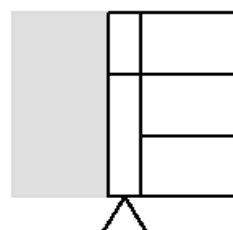
Szoba (utcafronton) 2
Összszobaszám 3
Fürdőszoba Van (külön wc)
Fűtés Vegyestüzelésű kazán van.

Jármű Szgk
Baromfi Nincs
Jószágok Nincs
Istálló/ jelenleg mi Nincs
Zöldséges Van (de nem sok)
Gyümölcsös Nincs
Külterületek Nincs

Egyéb érdekesség A tulajdonos képviselő 12 éve, Fehérgyarmaton és Nyíregyházán tanult.

A szomszédban sincsenek gazdasági épületek.
Az uborkásuk helyén foci pálya volt.

Az egész utcát egyszerre nyitották meg és építették.

Kossuth Lajos utca 5.

K5

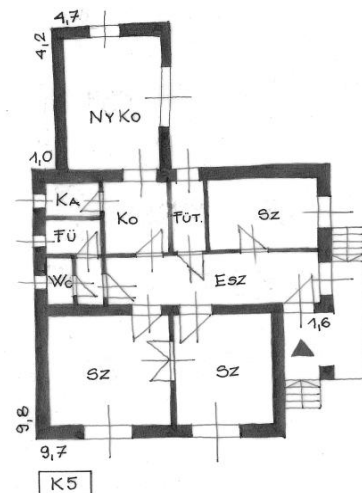
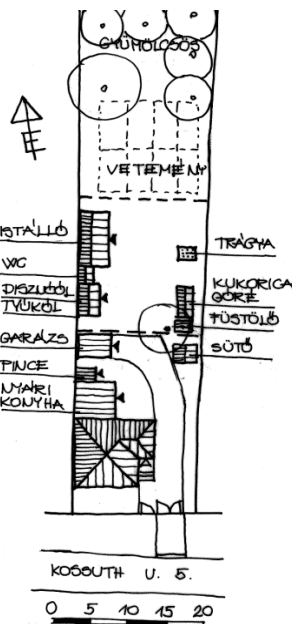
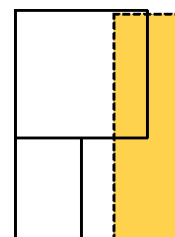
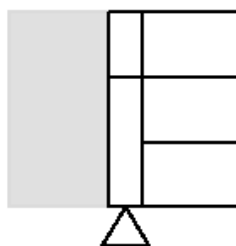
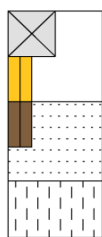
Tulajdonos	Nagy Bálintné és férje
Építés éve	1970-72
Építész	A háziasszony bátyja: László Pál
Mintaterv	Nem, teljesen egyedi
Kölcsön	Igen, OTP
Telek a házepítéskor be volt-e építve	Egy hosszúház (vályog) volt a telek keleti oldalán. Le kellett bontani, mert nem fért volna mellé az új épület (csak 14 m széles telek)

Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	SILKA és téglá
Építés ideje alatt hol laktak	
Nyárikonyha	Nincsen, bővítésként egy étkező épült 1990-ben.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van (külön wc)
Fűtés	Kazán, konvektor, cserépkályha

Jármű	Szgek, traktor
Baromfi	Van
Jószágok	Sertés
Istálló/ jelenleg mi	Nincs
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Alma, dió, erdő, szántó

Egyéb érdekesség	A pincelejárát nem a házban van, hanem a ház mellett külön. Nagy szabadtéri kemence a lakóudvarban.
------------------	--

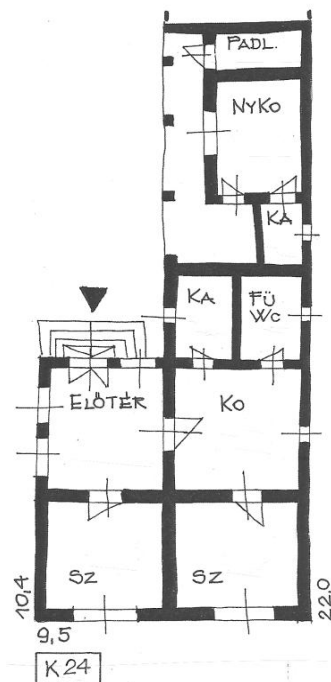
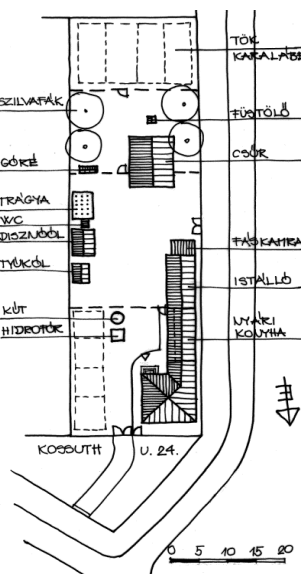
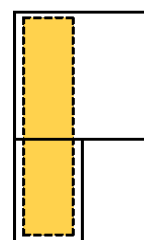
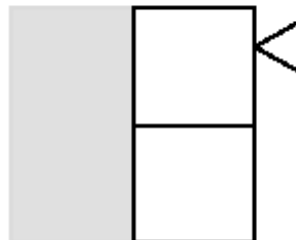
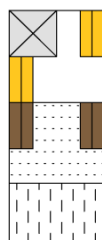
Kossuth Lajos utca 24.

K24

Tulajdonos	Kosák Péterné Ilonka és férje
Építés éve	1972-73
Építész	
Mintaterv	
Kölcsön	Nem vettek fel, a háztájiból gazdálkodták ki.
Telek a házépitéskor be volt-e építve	Igen, elbontották az ott lévő vályogházat.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	Szüleiknél
Nyárikonyha	Van, utólag épült a kockaházhoz.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	2
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	Konvektor

Jármű	Nincs
Baromfi	Van
Jószágok	Nincs
Istálló/ jelenleg mi	Üres
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Alma, dió

Kossuth Lajos utca 32.

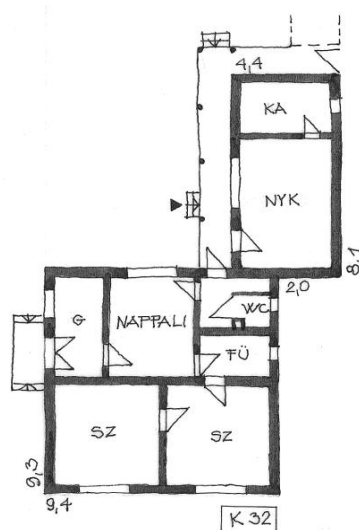
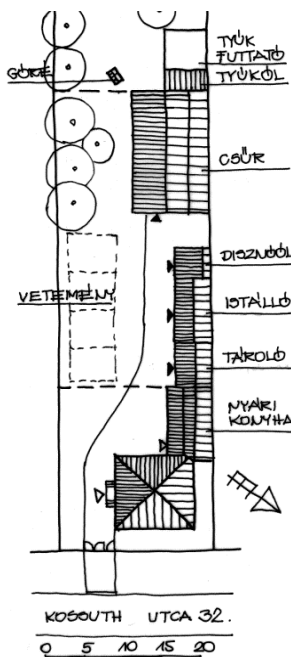
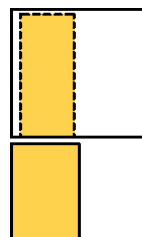
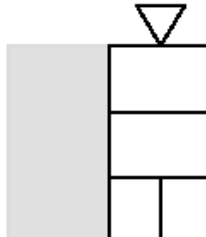
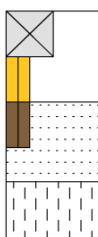
Tulajdonos	Id. Rétfalvi Antalné
Építés éve	1970
Építész	
Mintaterv	
Kölcsön	Nem, vettek fel.
Telek a házáépítéskor	Nem, üres volt.
be volt-e építve	
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol	Az anyós nál
laktak	
Nyárikonyha	1980-ban épült hozzá.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	2
Fürdőszoba	Van (külön wc)
Fűtés	Gázkonvektor, kandalló

Jármű	Szgk
Baromfi	Van
Jószágok	Már csak sertés van.
Istálló/ jelenleg mi	Garázs
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	

Egyéb érdekesség Kalákában épült.

K32

Kossuth Lajos utca 33.

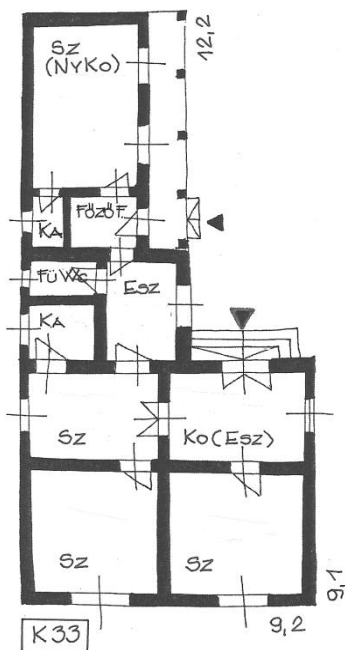
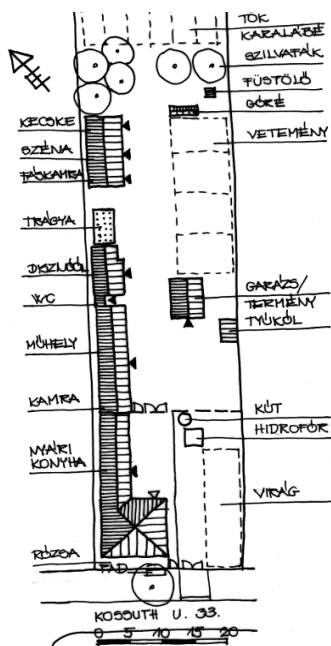
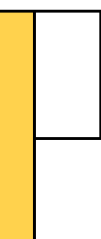
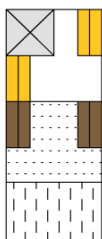
Tulajdonos	Csókási Barnabás, édesanyja, testvére
Építés éve	1972
Építész	Nem volt
Mintaterv	Nem volt
Kölcsön	Nem, a háztájiból gazdálkodták ki
Telek a házépítéskor be volt-e építve	Igen: egy vályogból épült hosszú tornácos ház (1954) volt a telek nyugati oldalán, mely a fürdőszobáig tartott. Idővel nyárikonyhával majd még később elől két helyiséggel (előszoba, szoba) bővítették. A hosszúház eleje és a bővítés téglából készült
Építés/bővítés	Bővítés
Ház anyaga	SILKA
Építés ideje alatt hol laktak	A nyárikonyhában, a régi házban.
Nyárikonyha	Van, a régi házban már megvolt.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	Konvektor

Jármű	Nincs
Baromfi	Van
Jószágok	Háztáji idején marha, sertés saját használatra, kecske is rövid idejig. Most csak két kecske, és egy hízót tartanak.
Istálló/ jelenleg mi	Asztalosműhely
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van (pár fa)
Külterületek	Ártér, alma, dió

Egyéb érdekesség	Az apa kőműves volt, a fiúk közül egy vasbetonkészítő-kőműves, egy ács, a bővítést együtt építették meg.
------------------	--

K33

Kossuth Lajos utca 45.

K45

Tulajdonos Paládi József és felesége

Építés éve 1979

Építész

Mintaterv Igen

Kölcsön Belvizes kölcsönből (240e)

Telek a házepítéskor be volt-e építve Igen, hosszúház (vályog, 1947-48, új telekosztás a Kossuth utcában), teljesen elbontották.

Építés/bővítés Építés

Ház anyaga B30 tégl

Építés ideje alatt hol laktak Nyárikonyhában

Nyárikonyha Van, 70-es években épült.

Szoba (utcafronton) 2

Összszobaszám 3,5

Fürdőszoba Van, eredetileg kamra volt, külön wc

Fűtés Gázkonvektor (1970)

Jármű Nincs

Baromfi Van

Jószágok Sertés, korábban tehenek (10-12), a tejárcsökkenés óta nincs

Istálló/ jelenleg mi Nincs, csak szénás

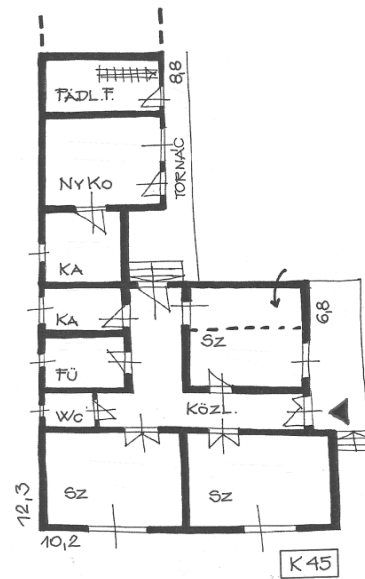
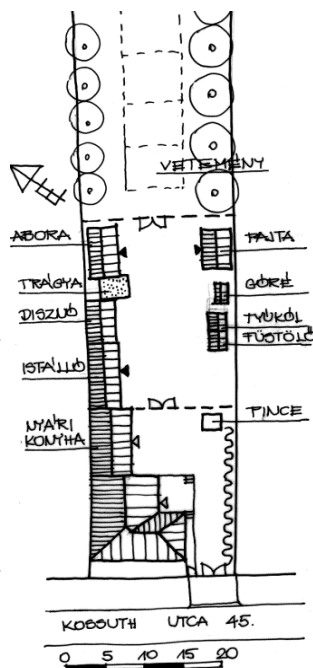
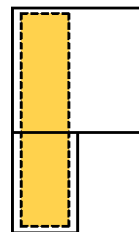
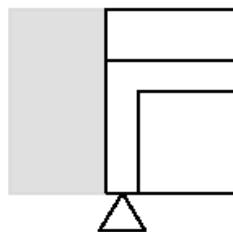
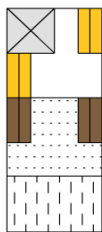
Zöldséges Van

Gyümölcsös Van

Külterületek 150 almafa

Egyéb érdekesség Pince nem az épület alá, hanem amellé épült.

Ácsmester: Mándról
Kőműves vállalkozó: Pál Gábor (Tiszabecs)

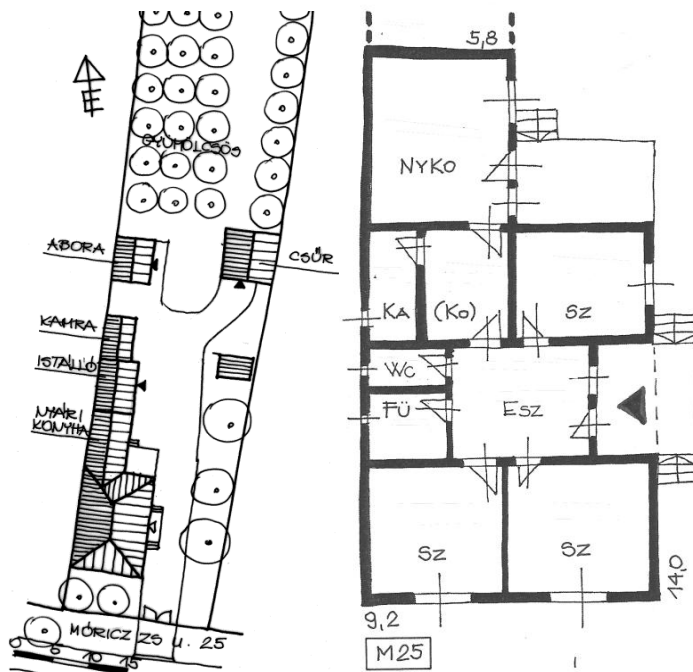
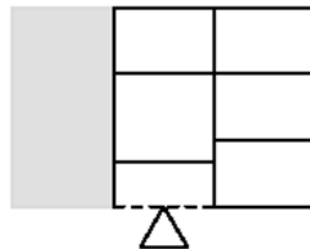
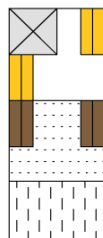
Móricz Zsigmond utca 25.

Tulajdonos	Tranzit Dió Kft.
Építés éve	1989
Építész	Nagy Ferenc (Tiszakóród)
Mintaterv	Igen: KECEL-3
Kölcsön	Nem derült ki.
Telek a házáépítéskor be volt-e építve	Nem
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	SILKA
Építés ideje alatt hol laktak	A szomszédban.
Nyárikonyha	Együtt épült a házzal.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van (külön wc)
Fűtés	Konvektor

Jármű	Szgek, traktor
Baromfi	Nincs
Jószágok	Sertés
Istálló/ jelenleg mi	Garázs
Zöldséges	Nincs
Gyümölcsös	Almafák
Külterületek	Szántó, erdő, gyümölcsös

M25

Móricz Zsigmond utca 39.

M39

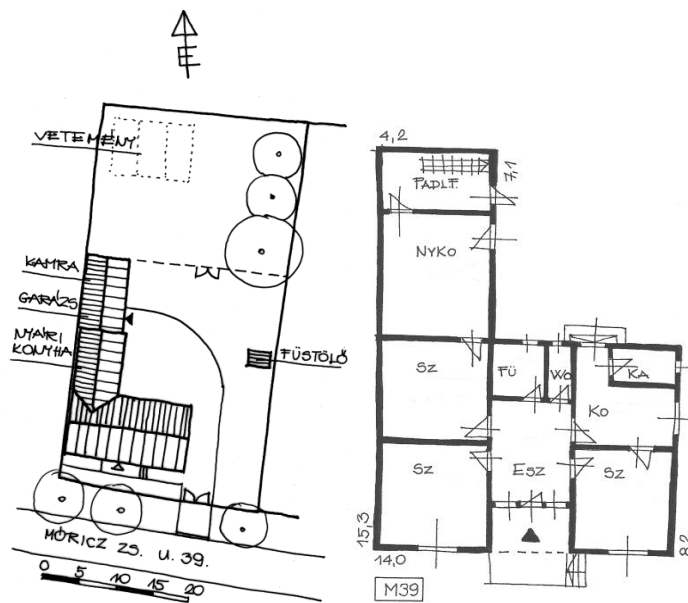
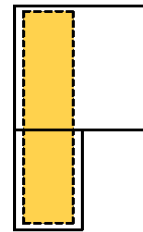
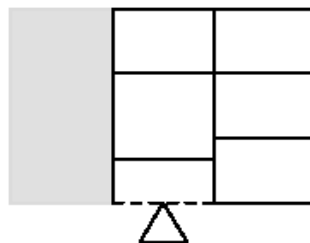
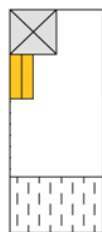
Tulajdonos	Máté Istvánné
Építés éve	1986
Építész	
Mintaterv	Igen: KECCEL-3
Kölcsön	Igen, OTP
Telek a házépitéskor be volt-e építve	Igen. Egy sátoertetős vályog tömbház állt ott.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	SILKA
Építés ideje alatt hol laktak	A nyárikonyhában
Nyárikonyha	Van

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van (külön wc)
Fűtés	

Jármű	Szgek, motorkerékpár
Baromfi	Van
Jószágok	Már csak sertés, teheneket 1988 után mind eladták.

Istálló/ jelenleg mi	
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Nincs
Külterületek	Nincs

Egyéb érdekesség	Emeletes lett volna, az előszobából indult volna a lépcső. A pincét feltöltötték a talajvíz miatt (az árvízi töltés mellett áll a ház).
------------------	--

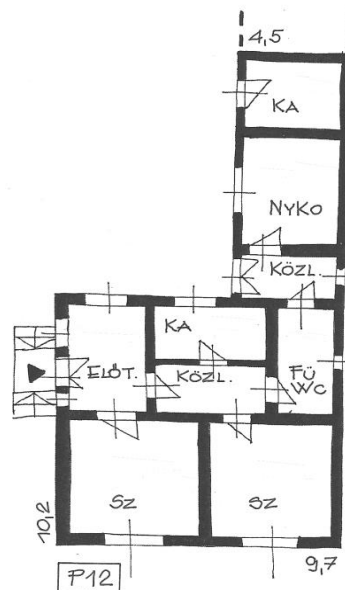
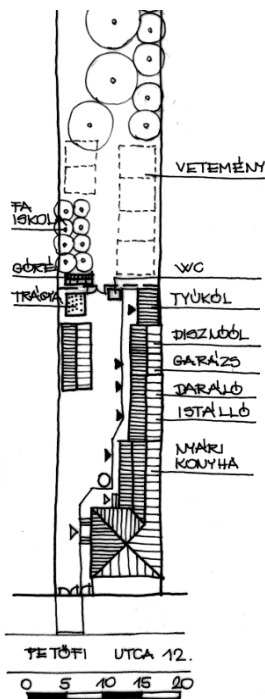
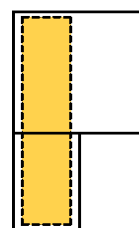
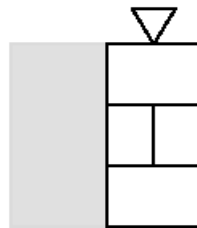
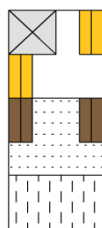
Petőfi Sándor utca 12.

Tulajdonos
Építés éve
Építész
Mintaterv
Kölcsön
Telek a házepítéskor be
volt-e építve
Építés/bővítés
Ház anyaga
Építés ideje alatt hol
laktak
Nyárikonyha

Szoba (utcafronton)
Összszobaszám
Fürdőszoba
Fűtés

Jármű
Baromfi
Jószágok
Istálló/ jelenleg mi
Zöldséges
Gyümölcsös
Külterületek

P12

Rákóczi Ferenc utca 9.

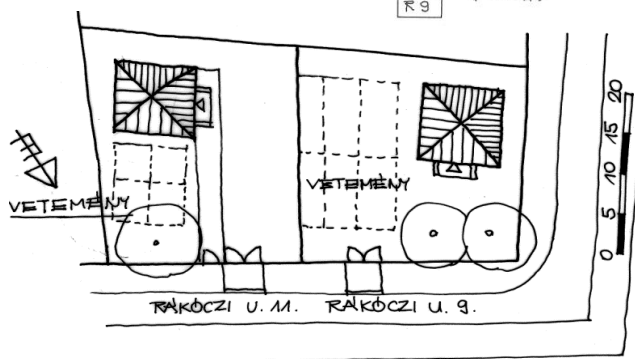
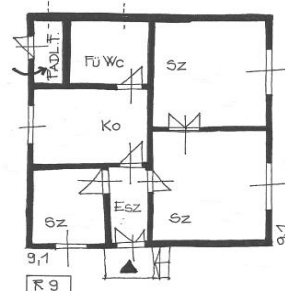
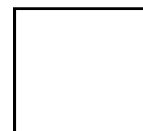
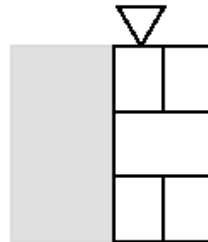
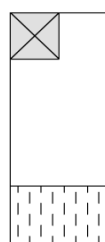
R9

Tulajdonos	Lukács Béla (elhunyt), jelenleg banki tulajdon
Építés éve	1970
Építész	
Mintaterv	Igen
Kölcsön	OTP, kamatmentes kölcsön, ma már kamatos, nem tudják eladni.
Telek a házépitésakor be volt-e építve	Nem, kincstári telek. A 70-es árvíz után az állam építtetett ide házakat, az eredeti 500 négyzetméteres telek ketté lett osztva.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	Betontégla
Építés ideje alatt hol laktak	Nem derült ki
Nyárikonyha	Nincs, egyáltalán nincs gazdasági épület.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	2,5
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	

Jármű	Nincs
Baromfi	Nincs
Jószágok	Nincs
Istálló/ jelenleg mi	Nincs
Zöldséges	Nincs
Gyümölcsös	Nincs
Külterületek	Nincs

Egyéb érdekesség	Vályogvető cigányok laktak. 6m forint adósság az épületen.
------------------	---

Rákóczi Ferenc utca 16.

R16

Tulajdonos Szabó Vilmos és felesége

Építés éve 1974-77

Építész Kiss Imre

Mintaterv Nem

Kölcsön Nem

Telek a házáépítéskor be volt-e építve Igen, előtte vályoglakás állt, amit teljesen lebontották. A téglát megtartották, abból épült fel a nyárikonyha.

Építés/bővítés Építés

Ház anyaga B30 tégl

Építés ideje alatt hol laktak

Nyárikonyha Van, vályogtéglából épült 3-4 éve.

Szoba (utcafronton) 2

Összszobaszám 2

Fürdőszoba Van + wc

Fűtés

Jármű Nincs

Baromfi Van

Jószágok Nincs, korábban teheneket neveltek háztájiban (80-90 db).

Istálló/ jelenleg mi Már nincs, lebontották.

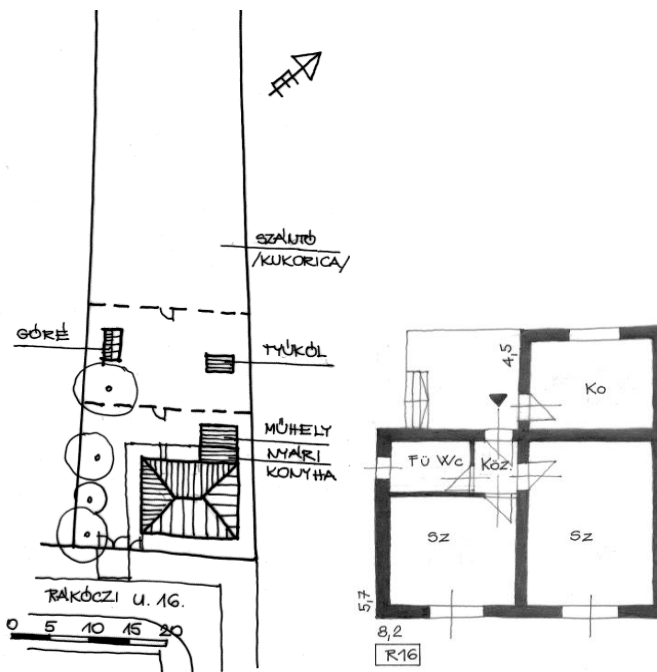
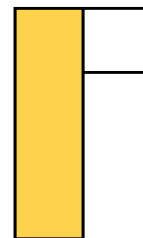
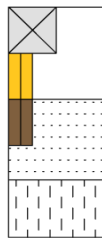
Zöldséges Van

Gyümölcsös Van

Külterületek Nincs

Egyéb érdekesség 70-es árvíz után egyedül ők, és még egy család maradt az utcában. A többiek elköltöztek, cigányokat telepítették ide a Zrínyi utcából.

Pál Gábor (Tiszabecs)

Vörösmarty Mihály utca 4.

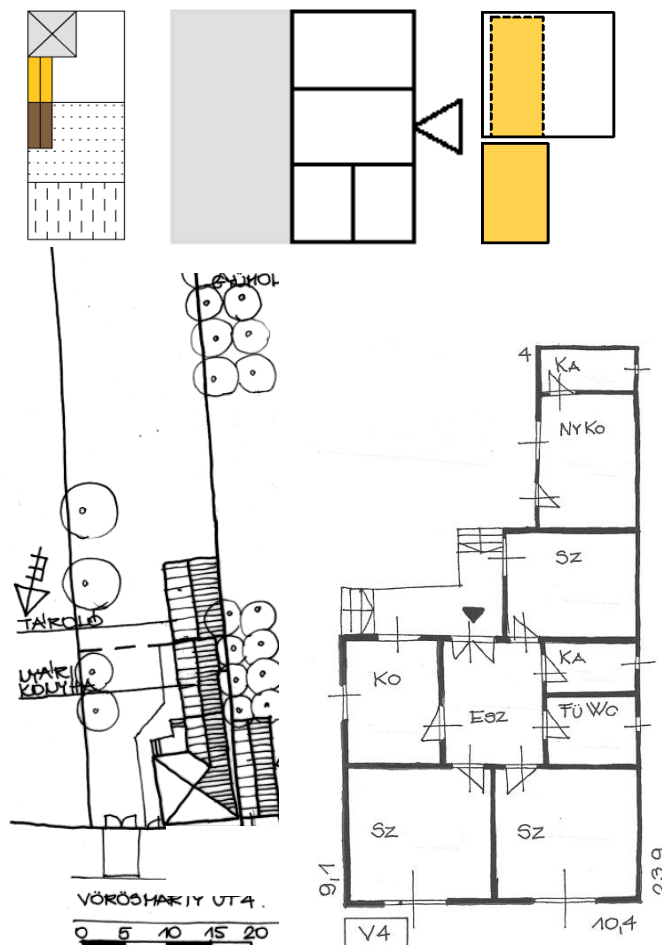
V4

Tulajdonos	Nyilas Sándorné
Építés éve	1978
Építész	Tiszakóródi mester
Mintaterv	Nem
Kölcsön	Igen, 100e forint
Telek a házépitéskor be volt-e építve	Igen. Egy vályog hosszház állt a telken amit visszabontottak és toldottak.
Építés/bővítés	Bővítés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	A nyárikonyhában
Nyárikonyha	Van, még a régi házhoz tartozott.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	

Jármű	Nincs
Baromfi	Van
Jószágok	Nincs
Istálló/ jelenleg mi	Üres
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Bérbe van adva, illetve gyerekek használják.

Egyéb érdekesség	Kalákában épült.
------------------	------------------

Vörösmarty Mihály utca 5.

V5

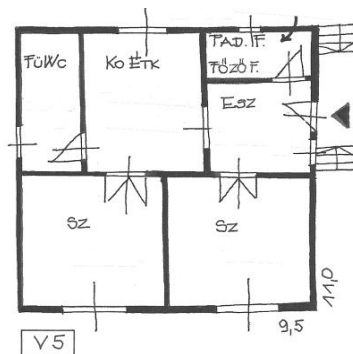
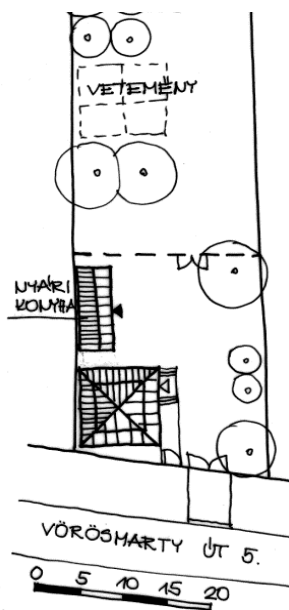
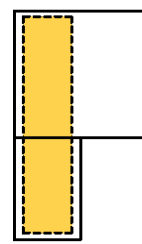
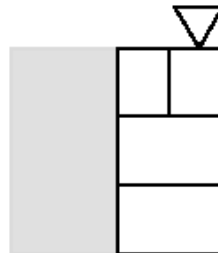
Tulajdonos
Építés éve 1960 körül
Építész
Mintaterv
Kölcsön Nem tudni, a jelenlegi tulajdonos pár éve vette.

Telek a házáépítéskor be volt-e építve Nem tudjuk
Építés/bővítés Építés
Ház anyaga Vályog
Építés ideje alatt hol laktak
Nyárikonyha Nincs

Szoba (utcafronton) 2
Összszobaszám 2
Fürdőszoba Van + wc
Fűtés Fával

Jármű Bicikli
Baromfi Nincs
Jószágok Nincs
Istálló/ jelenleg mi Kamra
Zöldséges Nincs
Gyümölcsös Nincs
Külterületek Alma

Egyéb érdekesség Manzárdtetős

Vörösmarty Mihály utca 6.

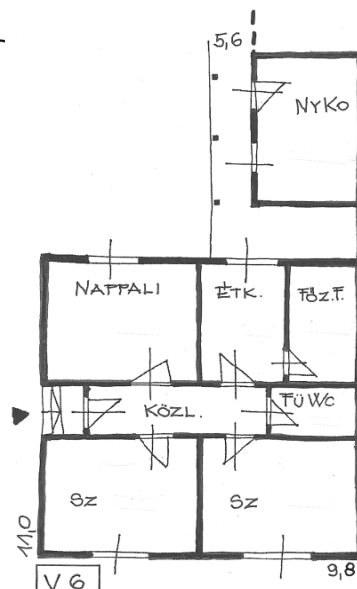
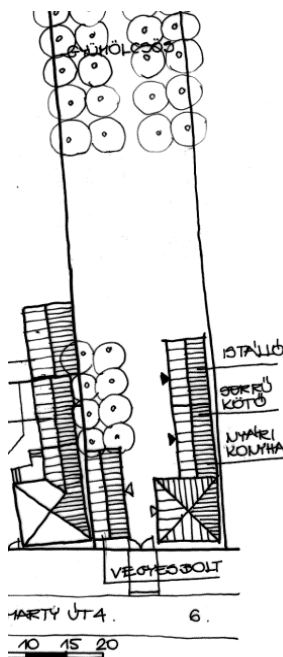
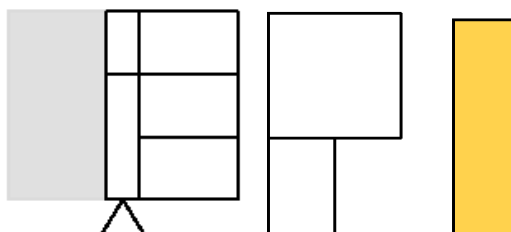
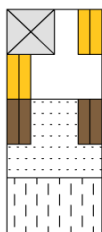
V6

Tulajdonos	
Építés éve	1973
Építész	Endre sógor
Mintaterv	Igen, SZ-8
Kölcsön	Nem derült ki.
Telek a házáépítéskor	Igen, a régi vályogház
be volt-e építve	1920-ban épült.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol	A régi házban
laktak	
Nyárikonyha	Van

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	

Jármű	Szgek, traktor
Baromfi	Van
Jószágok	Nincs (régebben 4 tehenük volt)
Istálló/ jelenleg mi	Garázs
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Van

Egyéb érdekesség	Az udvarban álló hosszúházban működik a vegyesbolt. Kalákában épült.
------------------	--

Vörösmarty Mihály utca 17.

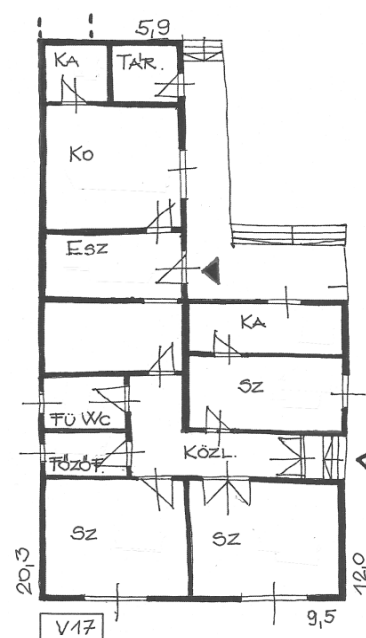
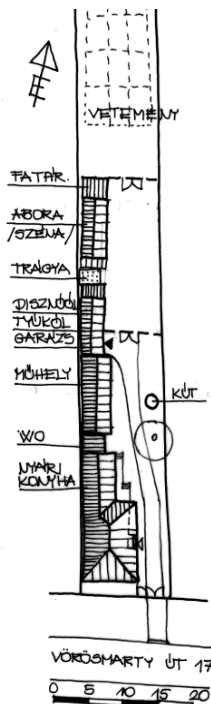
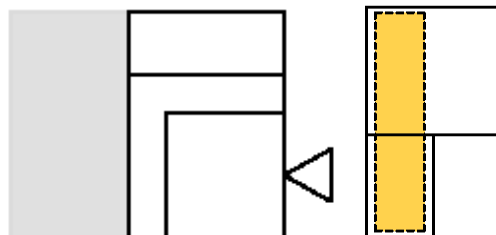
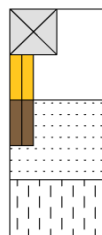
V17

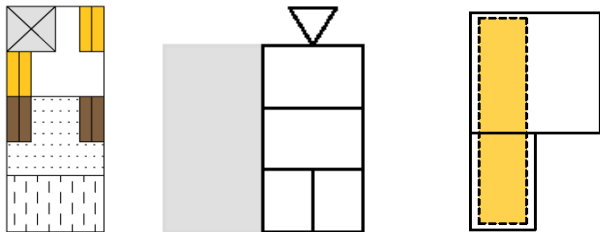
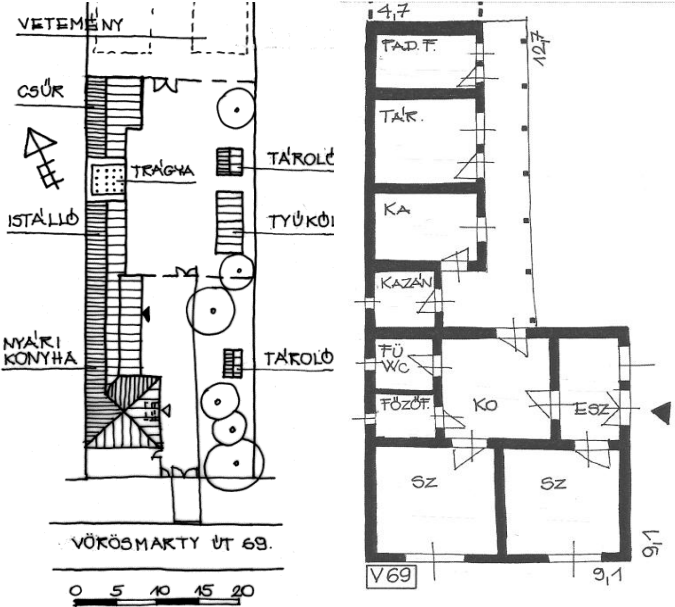
Tulajdonos	Guzsai András
Építés éve	1982
Építész	Pál Gábor
Mintaterv	Igen, VASAD (Fehérgyarmat)
Kölcsön	Nem derült ki
Telek a házáépítéskor be volt-e építve	Igen, 2 szobás hosszúház állt ott.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 téгла
Építés ideje alatt hol laktak	Szomszédban, a férj szüleinél laktak.
Nyárikonyha	Van, utólag építették hozzá.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van (külön wc)
Fűtés	Konvektor

Jármű	Szgk
Baromfi	Van
Jószágok	Sertések
Istálló/ jelenleg mi	Asztalosműhely
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Nincs

Egyéb érdekesség	Kalákában épült. Uborkáznak.
------------------	---------------------------------

Vörösmarty Mihály utca 69.	V69																				
<table> <tr> <td>Tulajdonos</td><td>Fóri Bertalan</td></tr> <tr> <td>Építés éve</td><td>1970-es évek</td></tr> <tr> <td>Építész</td><td></td></tr> <tr> <td>Mintaterv</td><td></td></tr> <tr> <td>Kölcsön</td><td>Nem</td></tr> <tr> <td>Telek a házépitésakor be volt-e építve</td><td>Igen, a régi hosszúház került a Szentendrei Szabadtéri Múzeumba, mint a milotai ház.</td></tr> <tr> <td>Építés/bővítés</td><td>Építés</td></tr> <tr> <td>Ház anyaga</td><td>Vályog</td></tr> <tr> <td>Építés ideje alatt hol laktak</td><td></td></tr> <tr> <td>Nyárikonyha</td><td>Van</td></tr> </table>	Tulajdonos	Fóri Bertalan	Építés éve	1970-es évek	Építész		Mintaterv		Kölcsön	Nem	Telek a házépitésakor be volt-e építve	Igen, a régi hosszúház került a Szentendrei Szabadtéri Múzeumba, mint a milotai ház.	Építés/bővítés	Építés	Ház anyaga	Vályog	Építés ideje alatt hol laktak		Nyárikonyha	Van	
Tulajdonos	Fóri Bertalan																				
Építés éve	1970-es évek																				
Építész																					
Mintaterv																					
Kölcsön	Nem																				
Telek a házépitésakor be volt-e építve	Igen, a régi hosszúház került a Szentendrei Szabadtéri Múzeumba, mint a milotai ház.																				
Építés/bővítés	Építés																				
Ház anyaga	Vályog																				
Építés ideje alatt hol laktak																					
Nyárikonyha	Van																				
<table> <tr> <td>Szoba (utcafronton)</td><td>2</td></tr> <tr> <td>Összszobaszám</td><td>2</td></tr> <tr> <td>Fürdőszoba</td><td>Van + wc</td></tr> <tr> <td>Fűtés</td><td>Saját kazánház</td></tr> </table>	Szoba (utcafronton)	2	Összszobaszám	2	Fürdőszoba	Van + wc	Fűtés	Saját kazánház													
Szoba (utcafronton)	2																				
Összszobaszám	2																				
Fürdőszoba	Van + wc																				
Fűtés	Saját kazánház																				
<table> <tr> <td>Jármű</td><td>Szgek</td></tr> <tr> <td>Baromfi</td><td>Van</td></tr> <tr> <td>Jószágok</td><td>Sertés</td></tr> <tr> <td>Istálló/ jelenleg mi</td><td></td></tr> <tr> <td>Zöldséges</td><td>Van</td></tr> <tr> <td>Gyümölcsös</td><td>Van</td></tr> <tr> <td>Külterületek</td><td>Nem derült ki.</td></tr> </table>	Jármű	Szgek	Baromfi	Van	Jószágok	Sertés	Istálló/ jelenleg mi		Zöldséges	Van	Gyümölcsös	Van	Külterületek	Nem derült ki.							
Jármű	Szgek																				
Baromfi	Van																				
Jószágok	Sertés																				
Istálló/ jelenleg mi																					
Zöldséges	Van																				
Gyümölcsös	Van																				
Külterületek	Nem derült ki.																				
<table> <tr> <td>Egyéb érdekesség</td><td>A telken álló vályogház a Szentendrei Skanzenba került.</td></tr> </table>	Egyéb érdekesség	A telken álló vályogház a Szentendrei Skanzenba került.																			
Egyéb érdekesség	A telken álló vályogház a Szentendrei Skanzenba került.																				

Vörösmarty Mihály utca 92.

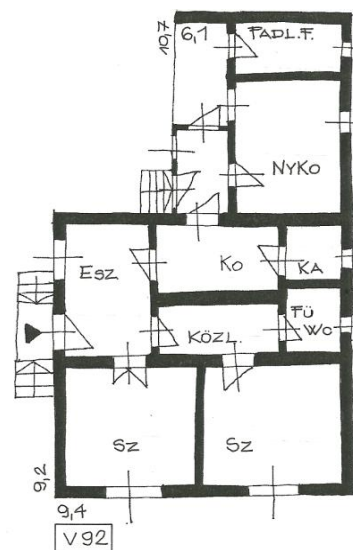
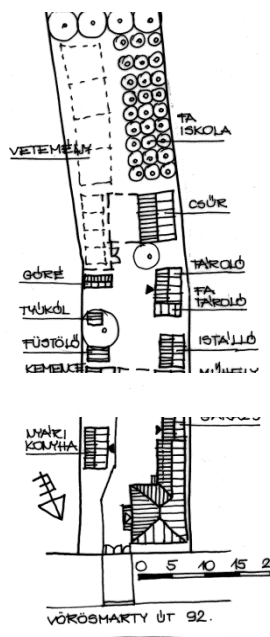
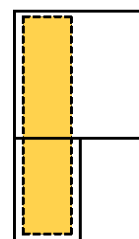
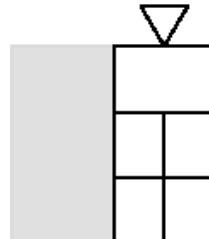
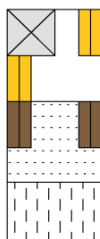
V92

Tulajdonos	Deliné (iskola igazgatónő anyósa)
Építés éve	1981
Építész	
Mintaterv	Igen: KISBÉR
Kölcsön	
Telek a házépitéskor be volt-e építve	Igen, előtte dupla vályogfalú parasztház állt ott amit teljesen elbontották.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	A nyárikonyhában
Nyárikonyha	Van: a lakóház mögött és mellett is egy-egy

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	2
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	Konvektor

Jármű	Szgek
Baromfi	Van
Jószágok	Régen szarvasmarha is, ma már csak sertés
Istálló/ jelenleg mi	Biciklitároló
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Alma, dióliget, kukorica

Egyéb érdekesség	Faiskolát nevelnek (gyümölcsfák) Építési vállalkozó: Vári István (Tiszabecs) Az istálló a lakóudvarhoz tartozik jelenleg. 200 éves csűr Szabadtéri kemence a gazdasági udvarban
------------------	---

Vörösmarty Mihály utca 117.

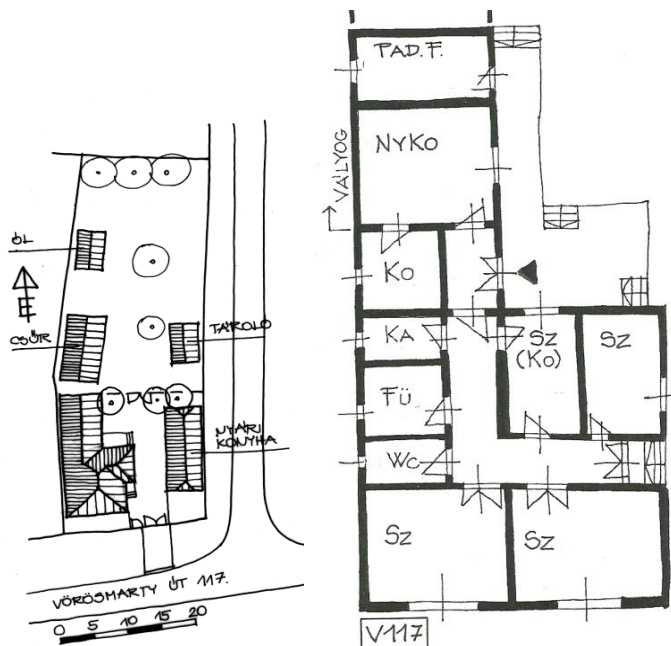
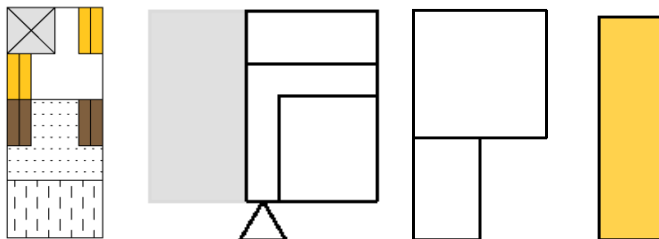
Tulajdonos	
Építés éve	1981
Építész	Volt, de a hölgy tervét rajzolta meg.
Mintaterv	Nem
Kölcsön	Igen
Telek a házáépítéskor be volt-e építve	Igen, elbontották.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	A nyárikonyhában
Nyárikonyha	Megtartották a régít (vályog).

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	Villany, fa

Jármű	
Baromfi	Van
Jószágok	Van
Istálló/ jelenleg mi	Tároló
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	

Egyéb érdekesség	A háziasszony tervezte egy másik milotai ház alapján.
------------------	---

V117

Vörösmarty Mihály utca 119.

Tulajdonos A helyi CBA tulajdonosa

Átépítés éve 2007

Építész

Mintaterv

Kölcsön

Nem vett fel.

Telek a házáépítéskor
be volt-e építve

Igen, egy 9x9,5m-es
tömbház állt már, amit
pár éve bővítették
terasszal, nappalival. Az
épületszerkezeteket is
felújították: 7cm
hőszigetelést raktak a
falra, új fedést kapott a
tető stb.

Építés/bővítés

Bővítés

Ház anyaga

B30 téglá

Építés ideje alatt hol
laktak

Nyárikonyha

Nincs

Szoba (utcafronton)

2

Összszobaszám

4

Fürdőszoba

Van + wc

Fűtés

Saját termelésű fával

Jármű

Szgek

Baromfi

Nincs

Jószágok

Nincs (mert nem lenne
idejük foglalkozni velük)

Istálló/ jelenleg mi

Zöldséges

Gyümölcsös

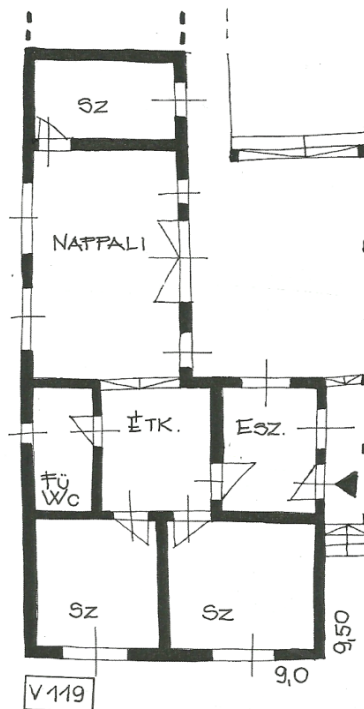
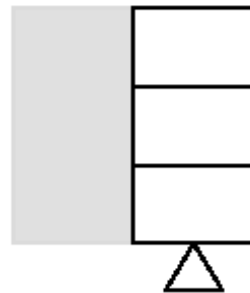
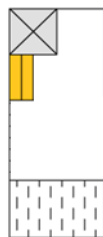
Külterületek

Egyéb érdekesség

Egy régi ház is található
az udvarban: körülbelül
150 éves, vályogból
készült és nincs
alapozása.

Ma 2,8 m forint egy
tömbház telekkel.

V119

Vörösmarty Mihály utca 124.

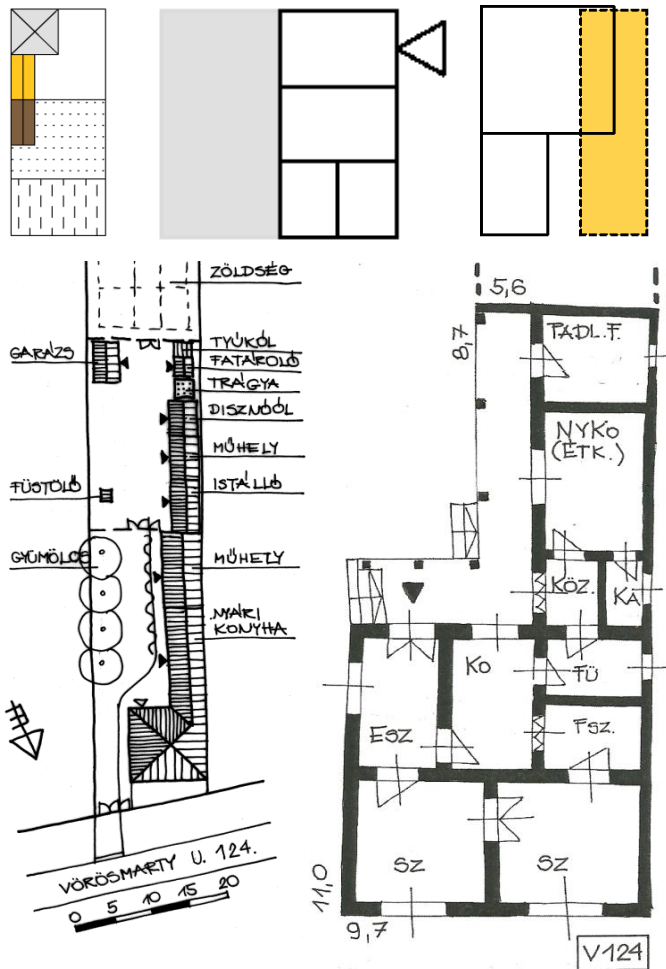
Tulajdonos	Elek József és felesége
Építés éve	1972
Építész	
Mintaterv	SZ-8
Kölcsön	Felvettek.
Telek a házáépítéskor be volt-e építve	Igen, egy régi vályogház állt a telken, amit teljesen elbontottak.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	Szüleiknél
Nyárikonyha	Van, 1974-ben épült a kockaházhoz.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	2,5
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	Konvektor

Jármű	Szgek, motorkerékpár, traktor
Baromfi	Van
Jószágok	TSZ idején teheneket, sertéseket tartottak, de már 6-7 éve csak saját felhasználásra hízlalnak 1-2 sertés.
Istálló/ jelenleg mi	Műhely
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Búza, zab tengeri, napraforgó, fiuk műveli, bérelnék is

Egyéb érdekesség	Elek József traktoros volt a Tszben, sok kitüntetést kapott. Felesége óvónő volt és besegítőként dolgozott a TSz-ben.
------------------	--

V124

Vörösmarty Mihály utca 129.

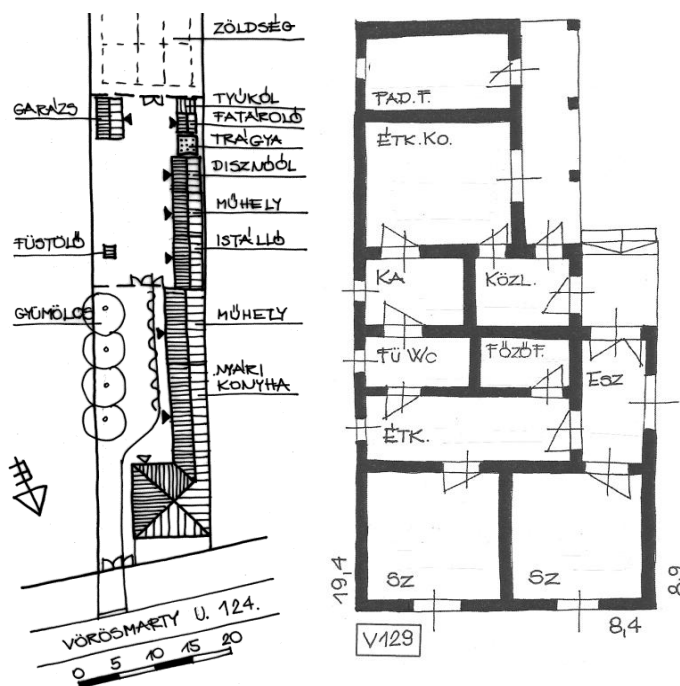
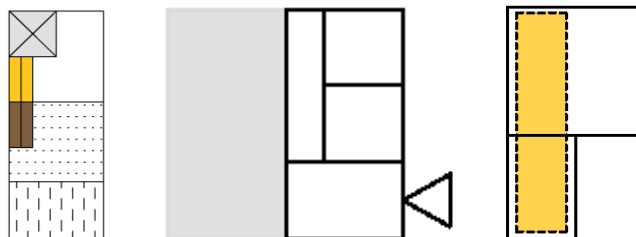
Tulajdonos	
Építés éve	1972
Építész	Tiszkakóródi építész
Mintaterv	
Kölcsön	Igen, 40e
Telek a házépitésakor be volt-e építve	Igen, de elbontották az ott lévő szobakonyhát.
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	
Nyárikonyha	1973-ban építették hozzá téglából.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	2
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	

Jármű	Szgk
Baromfi	Van
Jószágok	Van
Istálló/ jelenleg mi	Disznóól
Zöldséges	Uborkás
Gyümölcsös	Van
Külterületek	

Egyéb érdekesség	A tulajdonos a TSZ-ben kotrógépkezelő volt.
	Uborkáznak.

V129

Vörösmarty Mihály utca 131.

Tulajdonos Sipos Zsigmond
Építés éve 1970
Építész
Mintaterv
Kölcsön Ún. árvizes kölcsön: 165e forint, amiből az egész ház felépült.

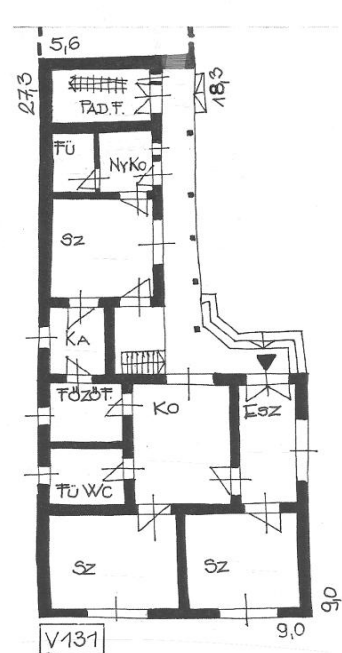
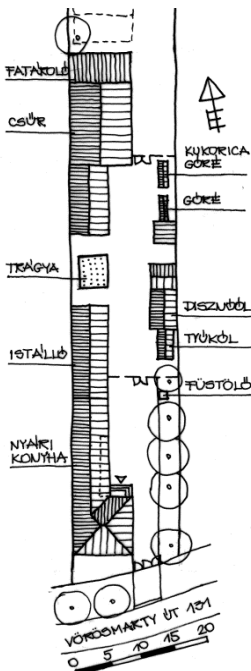
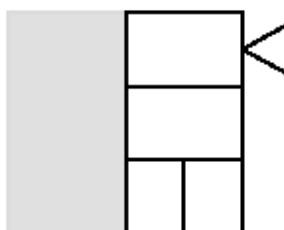
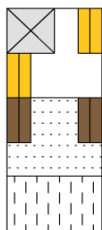
Telek a házépitéskor be volt-e építve Igen, egy régi vályog hosszúház állt ott
Építés/bővítés Építés
Ház anyaga SILKA
Építés ideje alatt hol laktak
Nyárikonyha Van, de csak 1993-ban épült fel hozzá.

Szoba (utcafronton) 2
Összszobaszám 3
Fürdőszoba 2 van + wc
Fűtés Konvektor

Jármű Nem derült ki.
Baromfi Van
Jószágok Két tehenenük, egy lovuk, bárányaik és juhaik vannak.
Istálló/ jelenleg mi Van: a régit elbontották, és újat építettek.

Zöldséges van
Gyümölcsös van
Külterületek

V131

Vörösmarty Mihály utca 137.	
Tulajdonos	Deli Tar Tünde és férje
Építés éve	1975
Építész	
Mintaterv	
Kölcsön	
Telek a házépítéskor be volt-e építve	
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	
Nyárikonyha	Van. A telek túloldalán még ma is áll egy vályogház, melyet múzeumnak rendeztek be, ugyanakkor munkahelyként is hasznosítják.
Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	Konvektor
Jármű	Szgg, traktor
Baromfi	Van
Jószágok	Sertés
Istálló/ jelenleg mi	Garázs
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	Búza, szántók, erdő, gyümölcsös, szőlő
Egyéb érdekesség	Gémeskút, múzeum (iroda) gépszín, műhely
	Zöldség-, gyümölcs felvásárlóhely

V137

The architectural drawings for house V137 include a legend, a site plan, and a floor plan.

Legend:

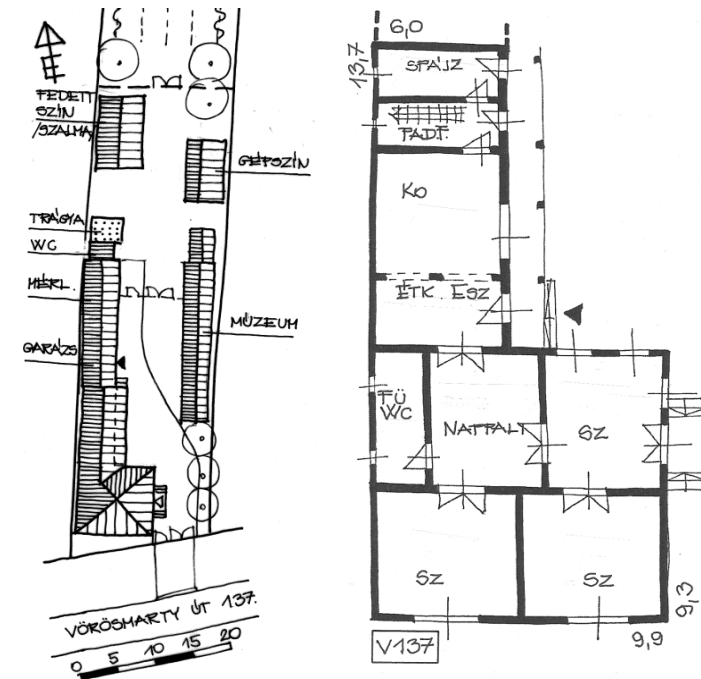
- Patterned squares: cross-hatch, vertical stripes, dots, and diagonal lines.
- Gray square.
- White square with horizontal lines.
- White square with vertical lines.
- Yellow rectangle.

Site Plan:

- Shows the house's location on Vörösmarty út 137.
- Surrounding features: FÉDETT SZÍN / SZALMA (Covered area / Straw), TRÁGYA (Fertilizer), WC, HÉRL., GARÁZS (Garage), GÉPŐZŐ (Mower), MŰZEH (Workshop).
- Scale: 0, 5, 10, 15, 20.

Floor Plan:

- Overall dimensions: 13,7 x 9,9.
- Rooms: SZÁJZ (Hallway), TÁJÉ. (Terrace), KÖ. (Kitchen), ÉTK. ÉSZ. (Dining room), FÜ. WC (Bathroom), NATTALT (Bedroom), 6Z (Bedroom), 6Z (Bedroom), 6Z (Bedroom).
- Label: V137.

Zrínyi Miklós utca 3.

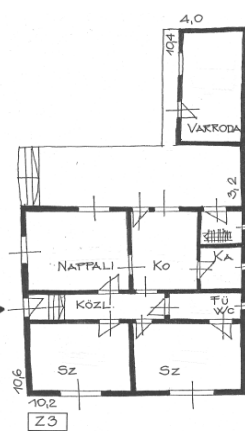
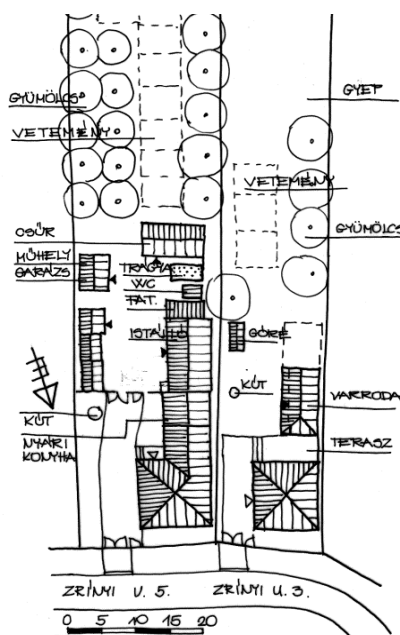
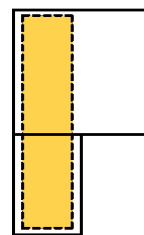
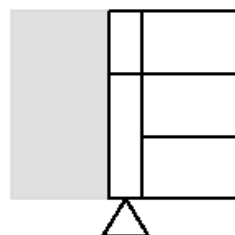
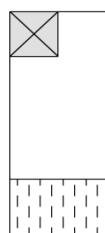
Z3

Tulajdonos	Az előző tulajdonos Fogarasi Dezső, a jelenlegi 2011-ben vásárolta a házat.
Építés éve	1971
Építész	
Mintaterv	
Kölcsön	Nem tudjuk
Telek a házépitéskor	Nem tudjuk
be volt-e építve	
Építés/bővítés	Felújítás alatt áll
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	
Nyárikonyha	Varrodának volt kialakítva.

Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van + wc
Fűtés	Gázkonvektor

Jármű	Szgk
Baromfi	Nincs
Jószágok	Nincs
Istálló/ jelenleg mi	Jelenlegi tulajdonos lebontotta.
Zöldséges	Nincs
Gyümölcsös	Nincs
Külterületek	Nincs

Egyéb érdekesség	A régi tulajdonosok foglalkozásai: ács+kőműves, varrónő Vakolatmintás homlokzat
------------------	---

Zrínyi Miklós utca 5.

Z5

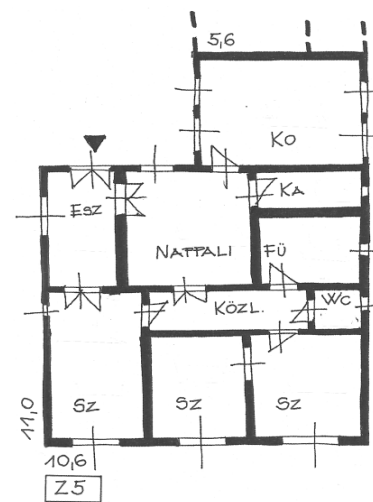
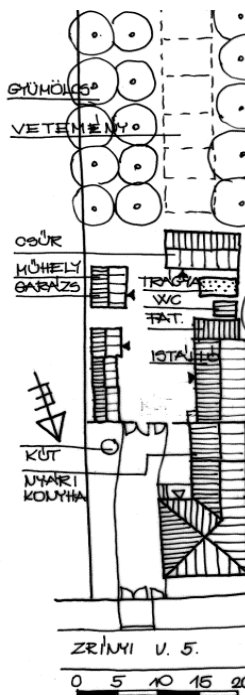
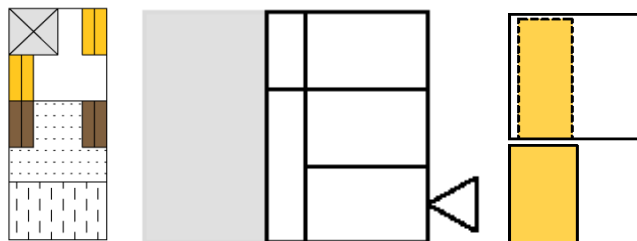
Tulajdonos	Béla bácsi és Ida néni
Építés éve	1978 (+3)
Építész	Rokon
Mintaterv	Nem
Kölcsön	Nem vettek fel
Telek a házepítéskor be volt-e építve	Igen, a hosszúház (vályog, 1958) fele meg is maradt.
Építés/bővítés	Bővítés
Ház anyaga	B30 tégl
Építés ideje alatt hol laktak	A régi ház nyárikonyhájában
Nyárikonyha	Van, a régi hosszúházban

Szoba (utcafronton)	3
Összszobaszám	3
Fürdőszoba	Van (külön wc)
Fűtés	Konvektor, kandalló

Jármű	Szgk
Baromfi	Van
Jószágok	Nincs, csak sertés, betegség miatt, korábban marhákat is tartottak.

Istálló/ jelenleg mi	Üres
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van
Külterületek	

Egyéb érdekesség	"Luxuslakásnak" számított, nehezen kaptak engedélyt.
------------------	--

Zrínyi Miklós utca 27.

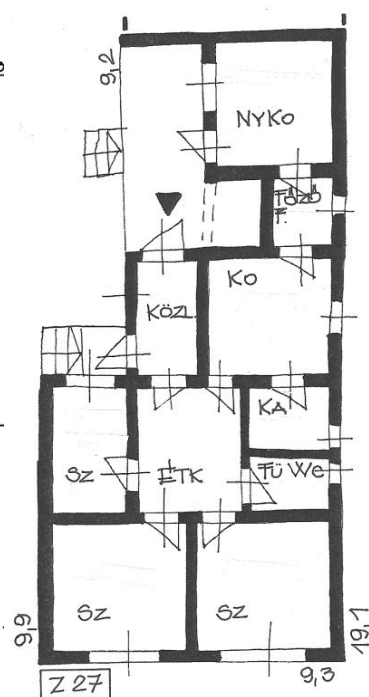
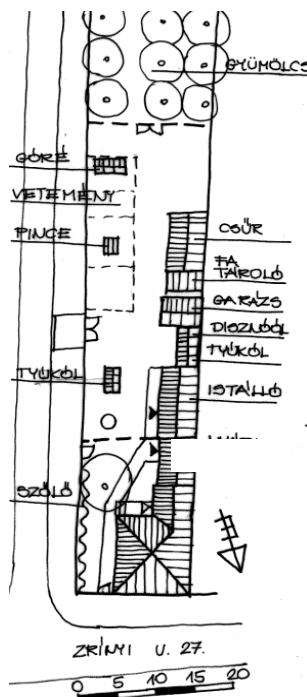
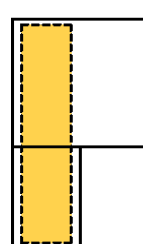
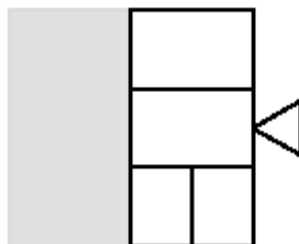
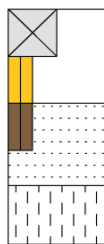
Z27

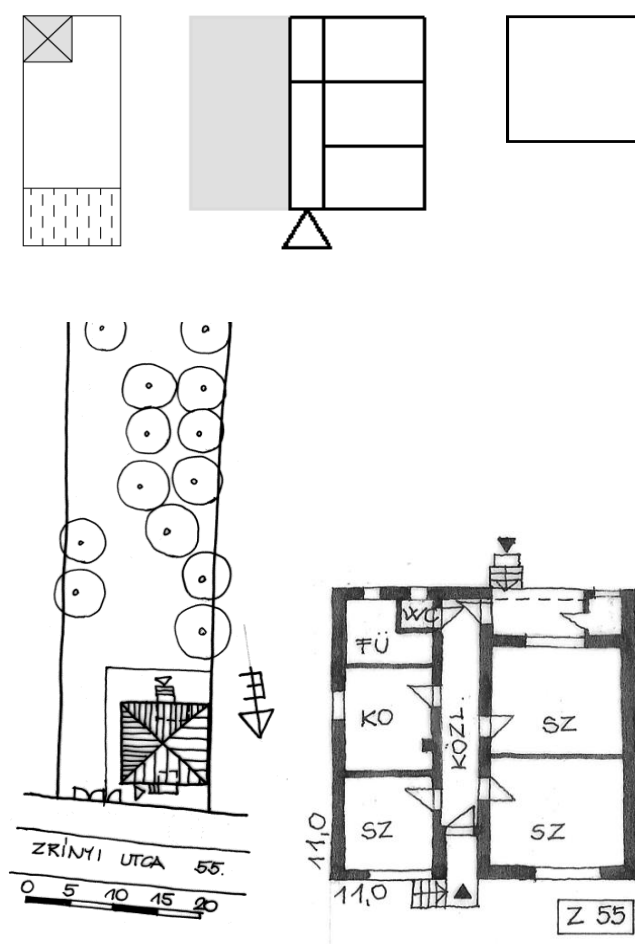
Tulajdonos	Dani Sándorné és férje
Építés éve	1973
Építész	Árnus Géza (Fehérgyarmat)
Mintaterv	Igen
Kölcsön	Nem, az háztájiból gazdálkodták ki.
Telek a házépítéskor be volt-e építve	Igen, egy hosszúház állt ott (vályog, 1958)
Építés/bővítés	Építés
Ház anyaga	B30 téglá
Építés ideje alatt hol laktak	Aborában
Nyárikonyha	Van. Együtt épült az újjal, ezt használják konyhaként.

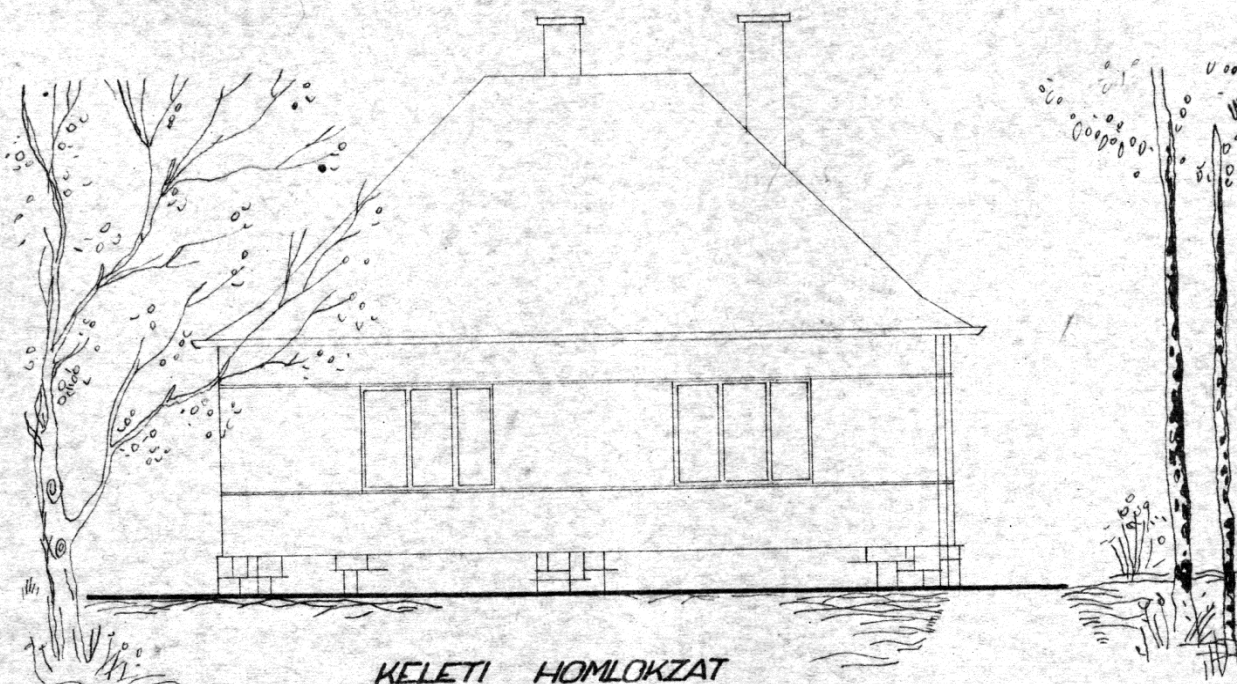
Szoba (utcafronton)	2
Összszobaszám	2,5
Fürdőszoba	Van + wc
Egyéb helyiségek	
Fűtés	Konvektor

Jármű	Nem tudjuk
Baromfi	Van
Jószágok	Már 4 éve nem tartanak. Régen sertései, lovaik és teheneik is voltak.
Istálló/ jelenleg mi	Tároló (vályog), kétszer átépítették
Zöldséges	Van
Gyümölcsös	Van (sok)
Külterületek	Szántó, legelő, alma, dió (gyerekeknek)

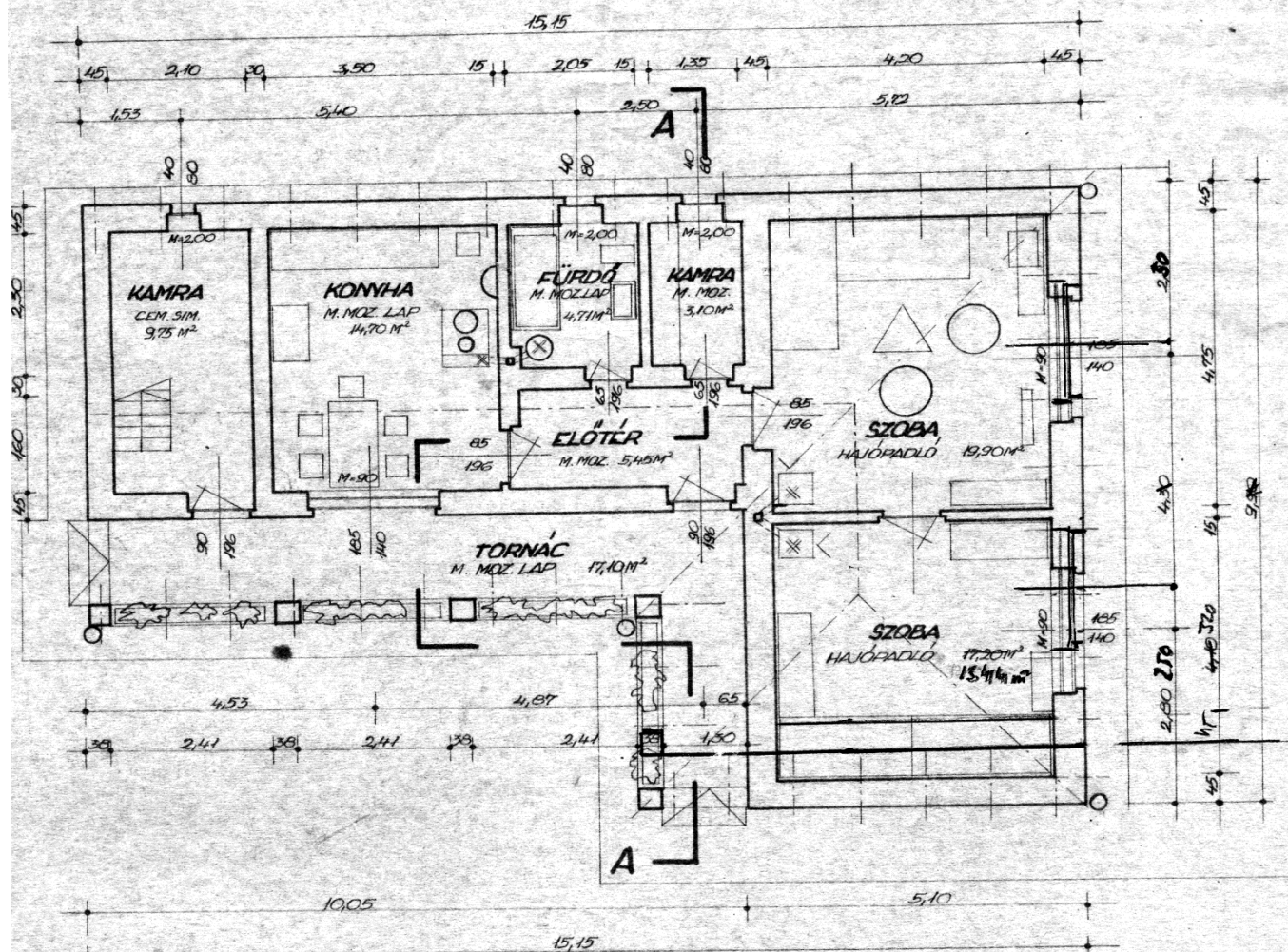
Egyéb érdekesség	A nagykonyhát alvóhelyként használják. Építőmester: Nyíri József (Szatmárcseke) Ácsmester: Nyilas Kálmán (Milotá) Az istállót kétszer is átépítették.
------------------	--

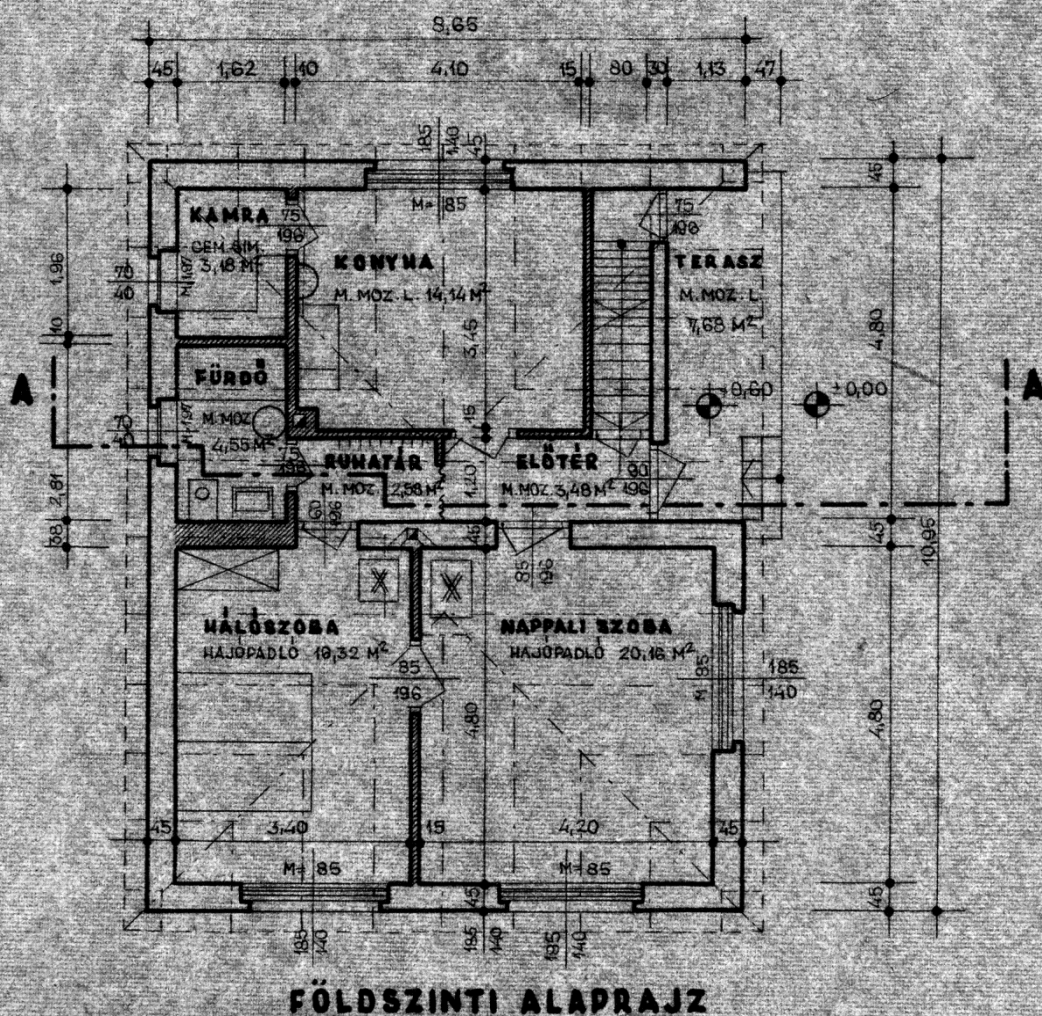
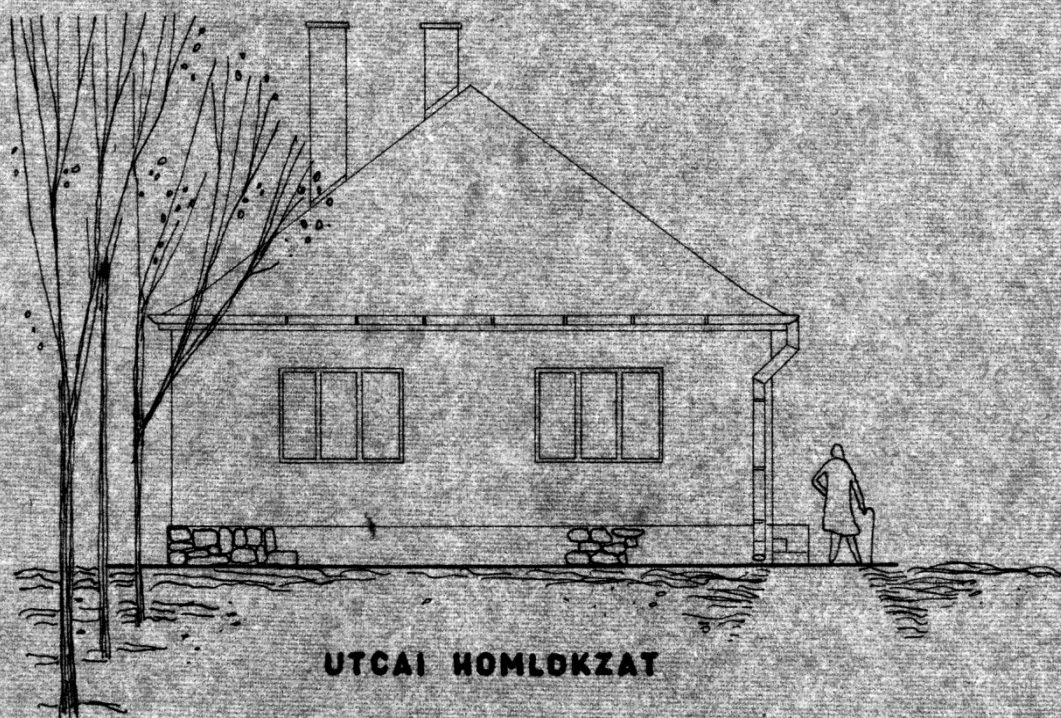
Zrínyi Ilona u. 55.	Z55																				
<table> <tr> <td>Tulajdonos</td><td>Virág Bálint</td></tr> <tr> <td>Építés éve</td><td>1980</td></tr> <tr> <td>Építész</td><td>Nagy Ferenc, Tiszakóród</td></tr> <tr> <td>Mintaterv</td><td>Igen, VEZSENY CS00H24APM</td></tr> <tr> <td>Kölcsön</td><td>Nem</td></tr> <tr> <td>Telek a házepítéskor be volt-e építve</td><td>Nem</td></tr> <tr> <td>Építés/bővítés</td><td>Építés</td></tr> <tr> <td>Ház anyaga</td><td>Előregyártott téglá</td></tr> <tr> <td>Építés ideje alatt hol laktak</td><td></td></tr> <tr> <td>Nyárikonyha</td><td>Nincs</td></tr> </table>	Tulajdonos	Virág Bálint	Építés éve	1980	Építész	Nagy Ferenc, Tiszakóród	Mintaterv	Igen, VEZSENY CS00H24APM	Kölcsön	Nem	Telek a házepítéskor be volt-e építve	Nem	Építés/bővítés	Építés	Ház anyaga	Előregyártott téglá	Építés ideje alatt hol laktak		Nyárikonyha	Nincs	
Tulajdonos	Virág Bálint																				
Építés éve	1980																				
Építész	Nagy Ferenc, Tiszakóród																				
Mintaterv	Igen, VEZSENY CS00H24APM																				
Kölcsön	Nem																				
Telek a házepítéskor be volt-e építve	Nem																				
Építés/bővítés	Építés																				
Ház anyaga	Előregyártott téglá																				
Építés ideje alatt hol laktak																					
Nyárikonyha	Nincs																				
<table> <tr> <td>Szoba (utcafronton)</td><td>2</td></tr> <tr> <td>Összszobaszám</td><td>4</td></tr> <tr> <td>Fürdőszoba</td><td>Van (külön wc)</td></tr> <tr> <td>Fűtés</td><td>Konvektor</td></tr> </table>	Szoba (utcafronton)	2	Összszobaszám	4	Fürdőszoba	Van (külön wc)	Fűtés	Konvektor													
Szoba (utcafronton)	2																				
Összszobaszám	4																				
Fürdőszoba	Van (külön wc)																				
Fűtés	Konvektor																				
<table> <tr> <td>Jármű</td><td>Szgk</td></tr> <tr> <td>Baromfi</td><td>Nincs</td></tr> <tr> <td>Jószágok</td><td>Már nincs, de van egy disznóól a kertben.</td></tr> <tr> <td>Istálló/ jelenleg mi</td><td>Nincs</td></tr> <tr> <td>Zöldséges</td><td>Nincs</td></tr> <tr> <td>Gyümölcsös</td><td>Nincs</td></tr> <tr> <td>Külterületek</td><td></td></tr> </table>	Jármű	Szgk	Baromfi	Nincs	Jószágok	Már nincs, de van egy disznóól a kertben.	Istálló/ jelenleg mi	Nincs	Zöldséges	Nincs	Gyümölcsös	Nincs	Külterületek								
Jármű	Szgk																				
Baromfi	Nincs																				
Jószágok	Már nincs, de van egy disznóól a kertben.																				
Istálló/ jelenleg mi	Nincs																				
Zöldséges	Nincs																				
Gyümölcsös	Nincs																				
Külterületek																					
<table> <tr> <td>Egyéb érdekesség</td><td>Uborkáznak. A disznóólon kívül nincsenek gazdasági épületek.</td></tr> </table>	Egyéb érdekesség	Uborkáznak. A disznóólon kívül nincsenek gazdasági épületek.																			
Egyéb érdekesség	Uborkáznak. A disznóólon kívül nincsenek gazdasági épületek.																				

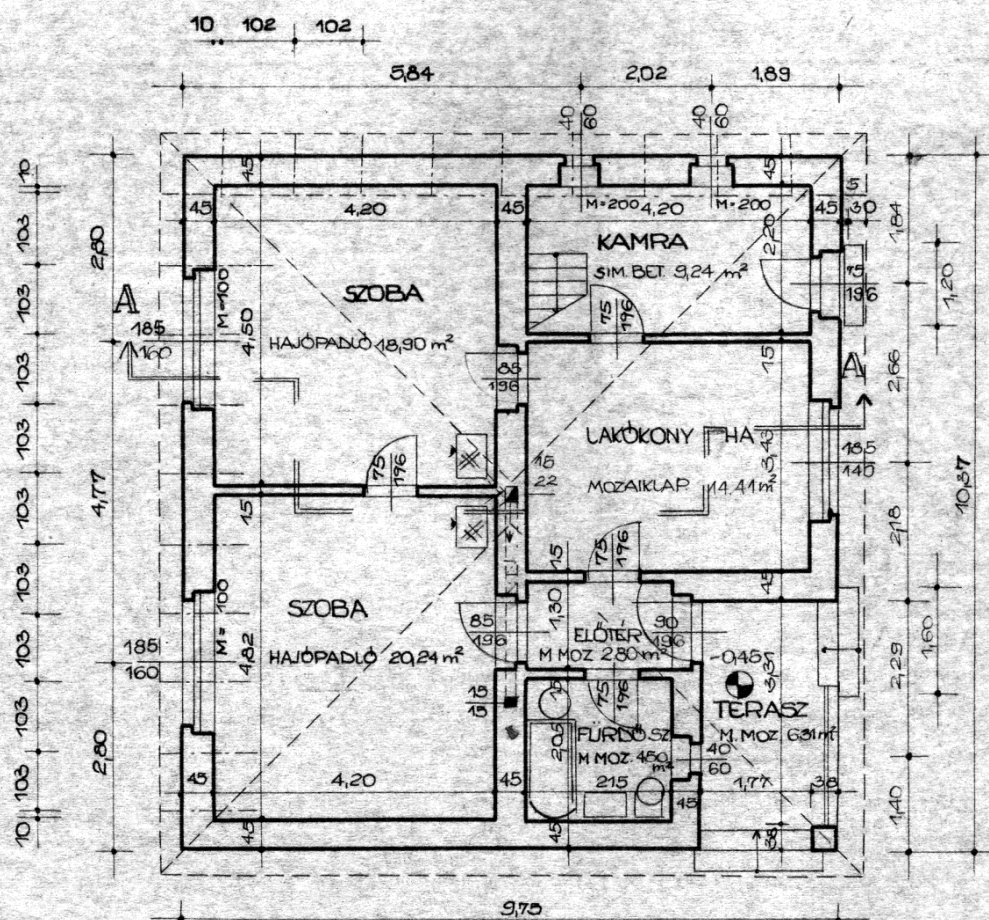
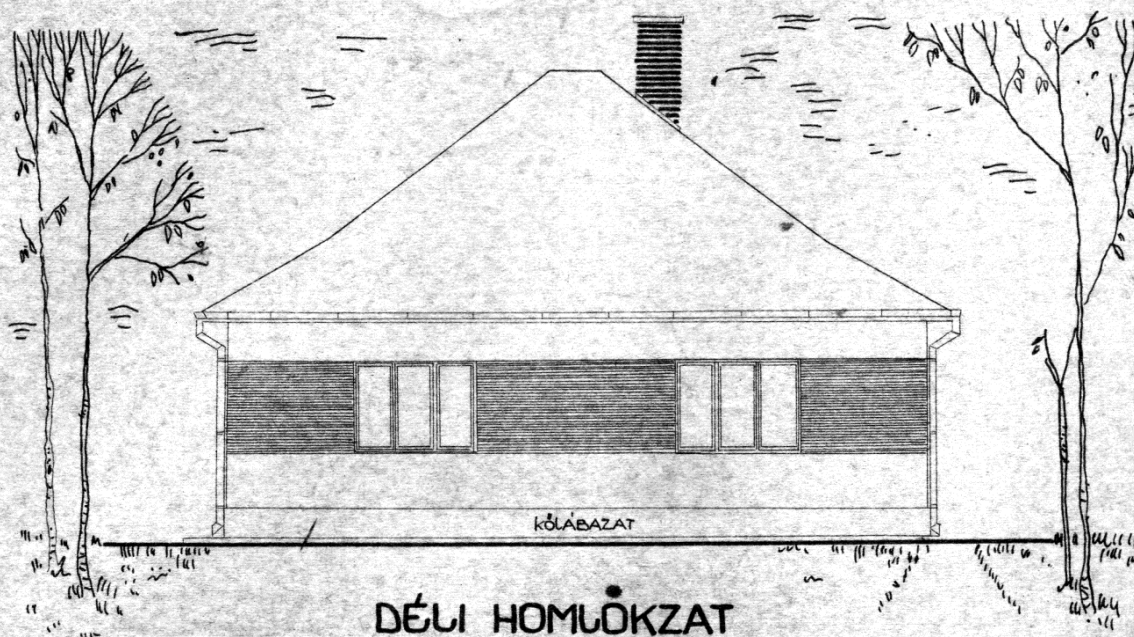

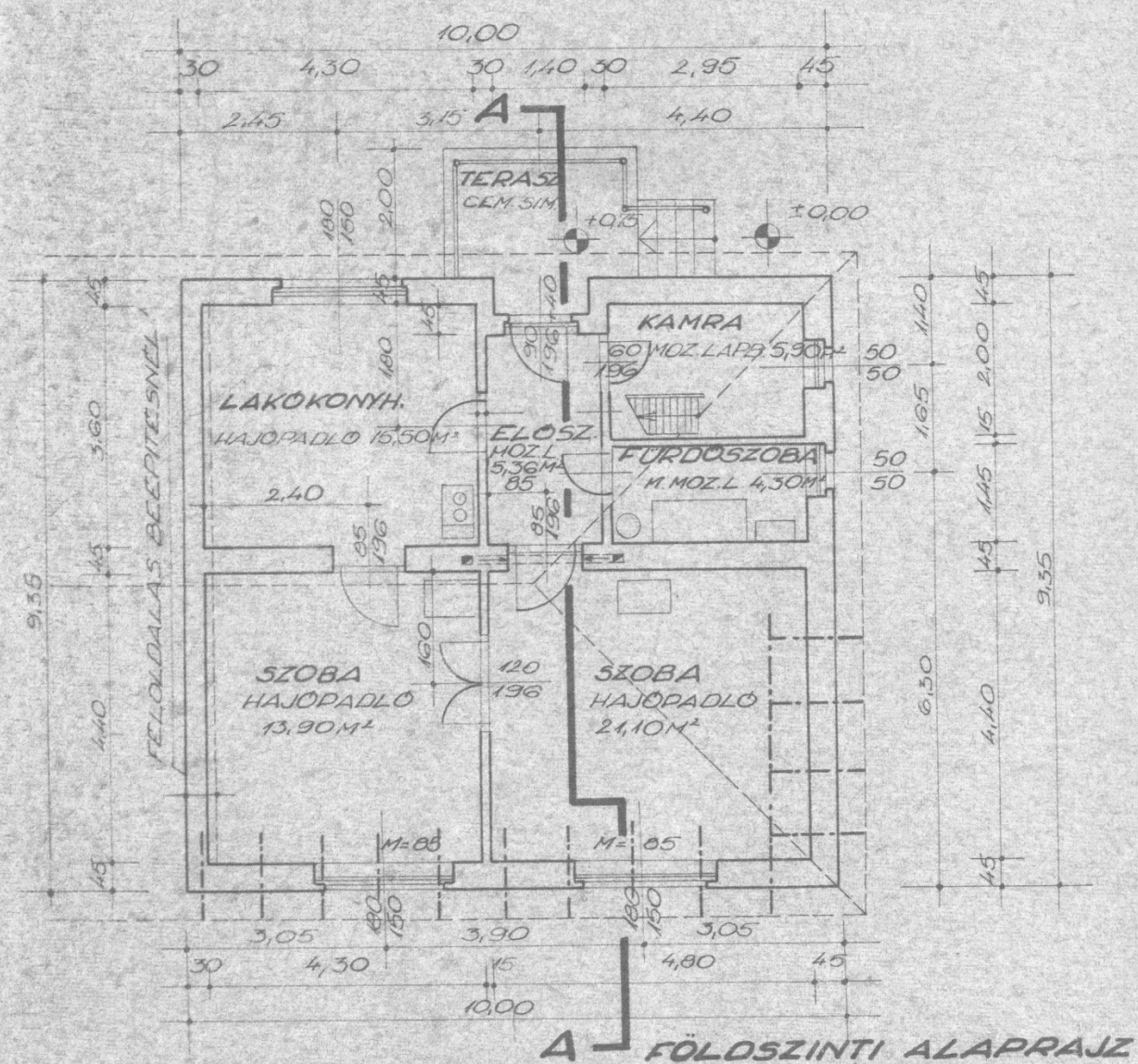
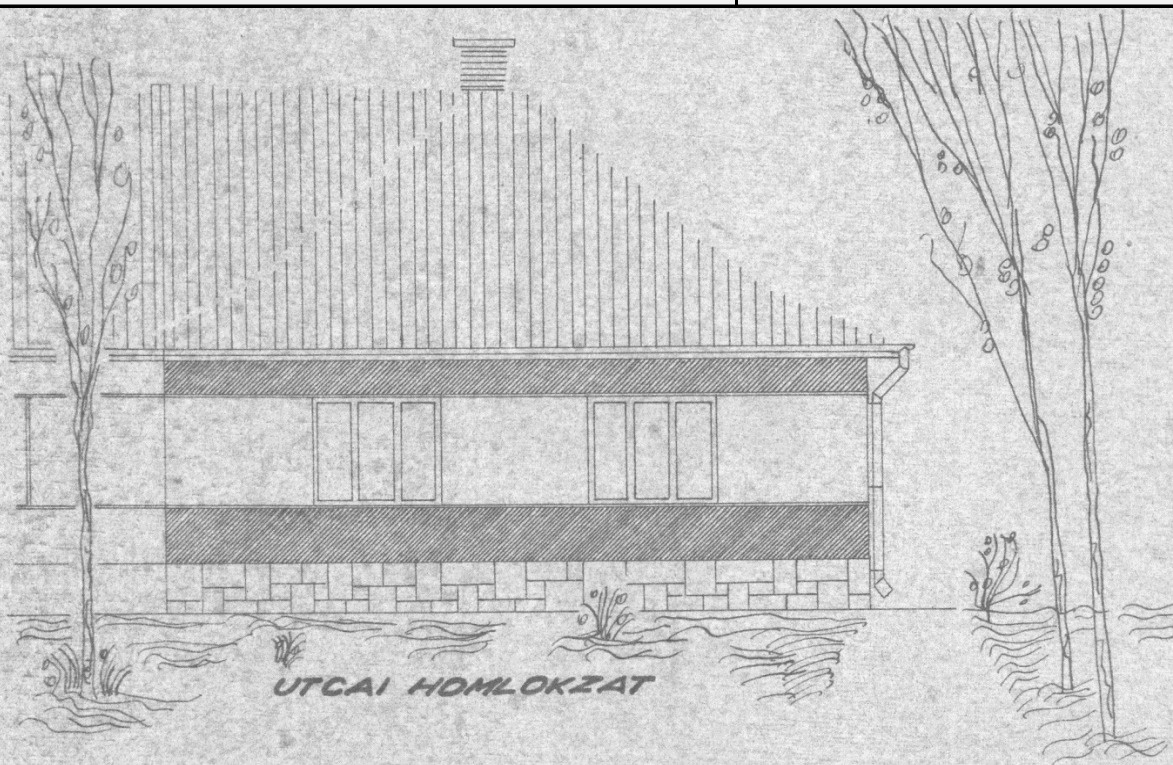
KELETI HOMLOKZAT

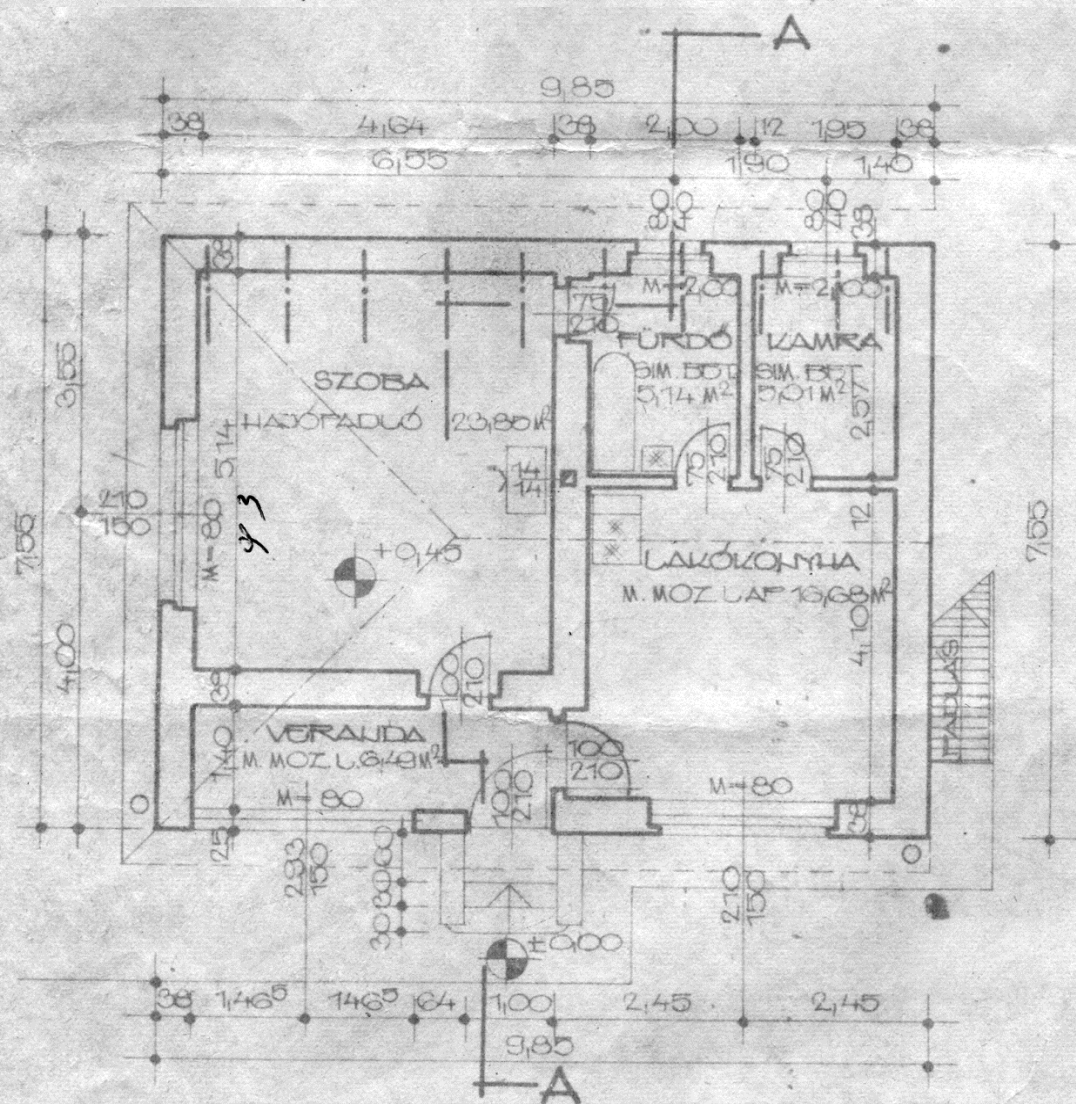
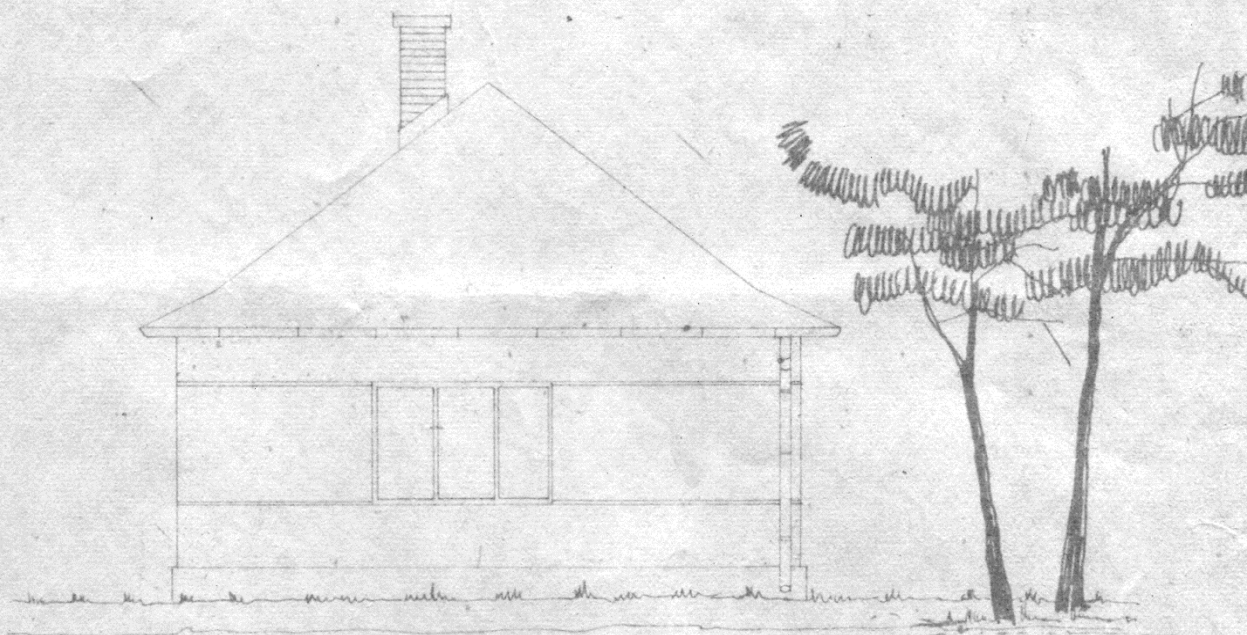

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

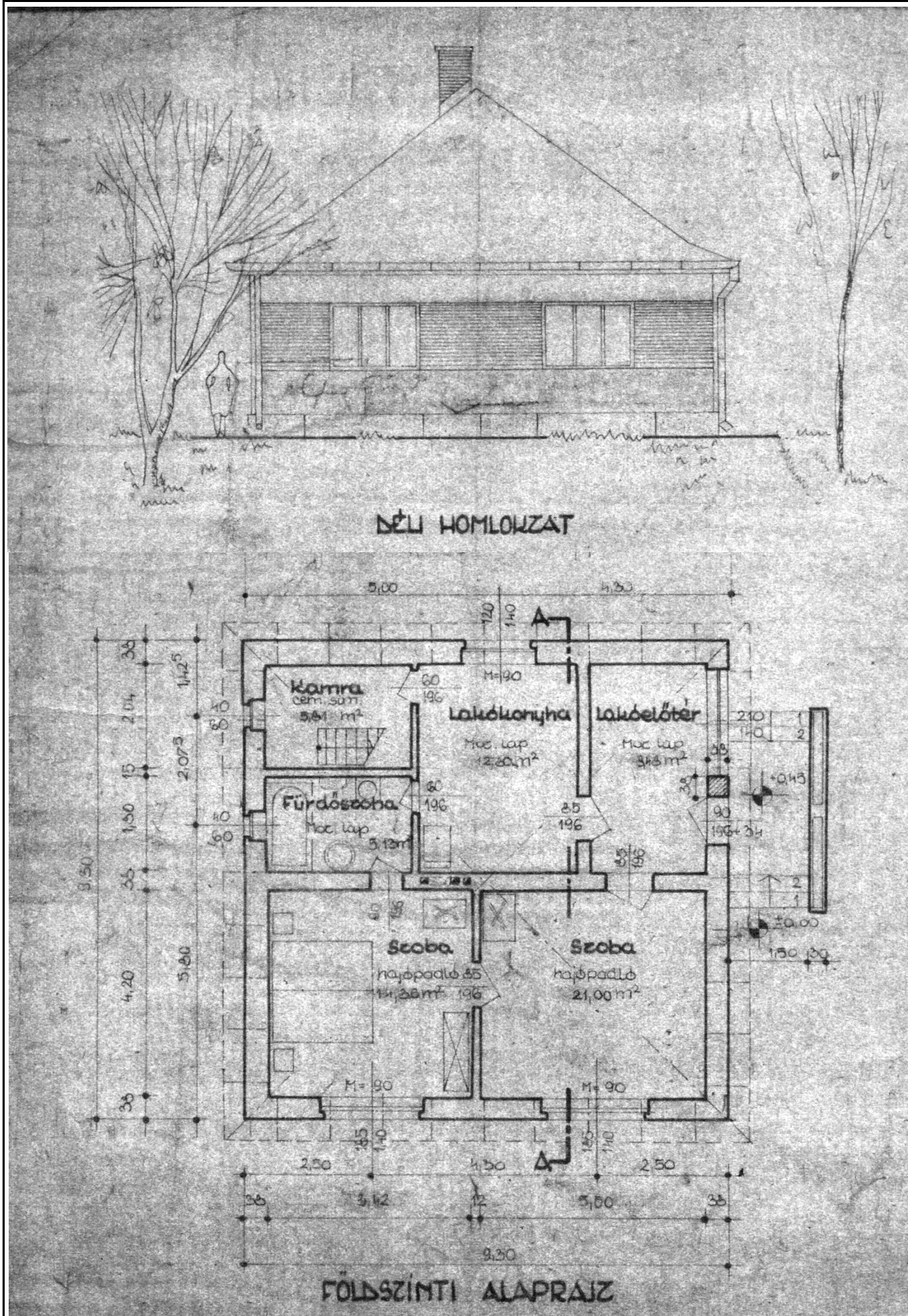

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

KECEL-3

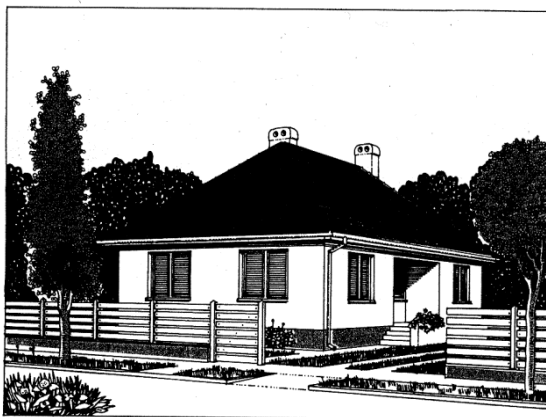
Jellemző adatok:

Beépített alapterület: 111,78 m²
 Szintmagasságok (–0,65 járdaszinhez viszonyítva):
 – homlokzatmagasság: 3,95 m
 – gerincmagasság: 7,15 m
 Tető hajlásszöge: 38°
 – földszinti padlóvonal: ±0,00

Adaptálási lehetőségek:

Alápincézés esetén a pince megközelítése a padlásfeljáró alatt biztosítható.

TÁVLATI KÉP

AVM

A ház jellege:

Hagyományos szerkezetű, földszintes családi ház, telekoldalhatáron, vagy szabadon állóan, sík terepre építhető.

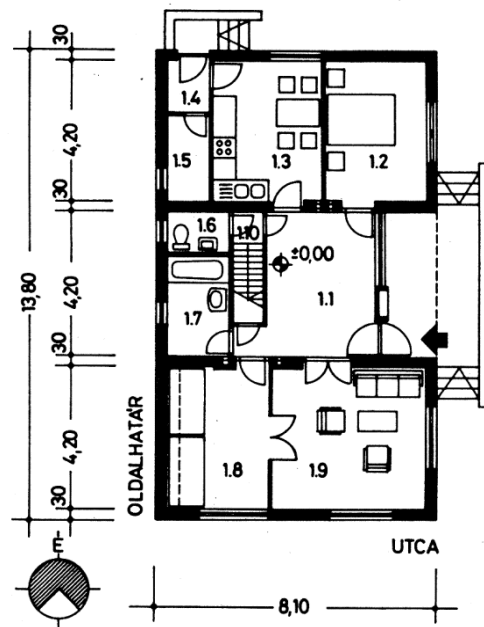
A terv a TTI-ben készült 1978-ban.

Építész: Zsilinszky Gyula

A tervet átdolgozták 1982-ben.

A terv a típusterv jegyzékben a következő számon szerepel:
 AT-31/1986. ÉVM.

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

A lakás helyiségei, azok fő méretei és alapterületei:

Földszint

1.1	Előtér	(4,20x3,25)	
1.2	Szoba	(1,00x0,90)	14,55 m ²
1.3	Konyha	(2,90x4,20)	12,18 m ²
1.4	Előtér	(3,20x4,20)	13,44 m ²
1.5	Kamra	(1,20x1,40)	1,68 m ²
1.6	WC	(1,20x2,70)	3,24 m ²
1.7	Fürdő	(1,20x1,85)	2,22 m ²
1.8	Szoba	(2,90x1,85)	5,36 m ²
1.9	Szoba	(2,88x4,20)	12,10 m ²
1.10	Szoba	(4,56x4,20)	19,25 m ²
1.11	Közeledő + lépcső	(0,80x3,20)	2,56 m ²
	Fedett előtér	(1,50x4,20/2)	3,15 m ²
Lakásterület összesen			89,73 m ²

KISBÉR

TÁVLATI KÉP SÁTORTETŐS VÁLTOZAT

AVS

Jellemző adatok:

Beépített alapterület: 83,37 m²
 Szintmagasságok (A – 0,65 m járdaszinthez viszonyítva):
 – homlokzatmagasság: 3,85 m
 – gerincmagasság: 7,35 m (AVS); 7,65 m (AVP); 7,35 m (AVM)
 Tető hajlásszöge: 38°
 Földszinti padlóvonal: ± 0,00

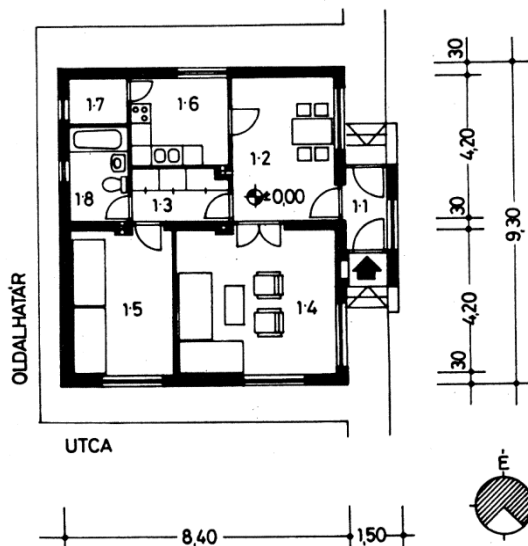
Adaptálási lehetőségek:

Az épület utcával párhuzamos tetővel ikerházként is telepíthető a belső helyiségek szellőzésének megoldásával.

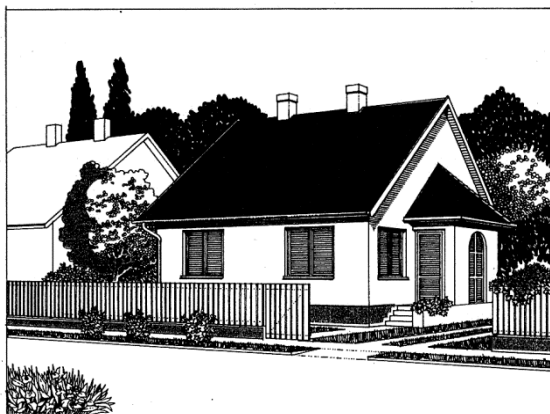
A ház jellege:

Hagyományos szerkezetű, földszintes családi ház, oldalhatáron vagy szabadonállóan, sík terepre építhető.

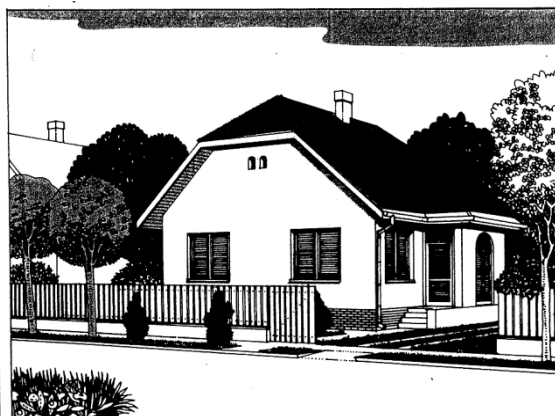
FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

UTCÁVAL PÁRHUZAMOS GERINCŰ NYEREGTETŐVEL

UTCÁRA MERŐLEGES GERINCŰ NYEREGTETŐVEL

AVM

A lakás szintjei, helyiségei, azok fő méretei és alapterületei:

Földszint:

1.1	Szélfogó	(1,20 x 2,40)	2,88 m ²
1.2	Ékező	(3,00 x 4,20)	12,60 m ²
1.3	Gardrob	(1,50 x 2,90)	4,35 m ²
1.4	Szoba	(4,74 x 4,20)	19,90 m ²
1.5	Szoba	(3,00 x 4,20)	12,60 m ²
1.6	Konyha	(2,90 x 2,60)	7,54 m ²
1.7	Kamra	(1,70 x 1,40)	2,38 m ²
1.8	Fürdő	(1,70 x 2,70)	4,59 m ²

Földszinti lakóterület összesen

66,84 m²

A terv a TTI-ben készült 1978-ban, átdolgozták 1982-ben.

A terv a típus-terv jegyzékben a következő számon szerepel:
 AT-9/1986. ÉVM

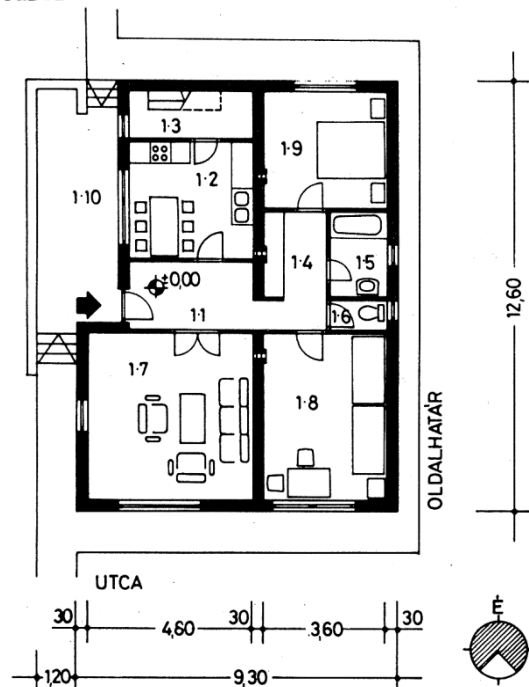
VASAD-3

Jellemző adatok:

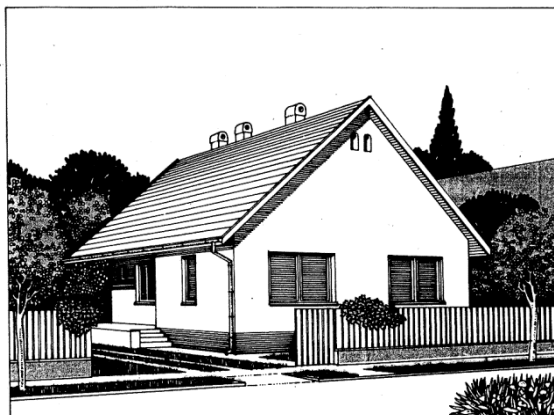
Beépített alapterület: 117,18 m²
 Szintmagasságok (–0,65 járdaszinthez viszonyítva):
 – homlokzatmagasság: 3,95 m
 – gerincmagasság: 7,45 m
 – tető hajlásszöge: 38°
 – földszinti padlóvonal: ± 0,00

Adaptálási lehetőségek:

Alápincézés esetén a pince megközelítése a padlásfeljáró alatt biztosítható.

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ**A ház jellege:**

Hagyományos szerkezetű, földszintes családi ház, telekoldalhatárra, vagy szabadon állóan, sík terepre építhető.

TÁVLATI KÉP**AM**

A lakás szintjei, helyiségei, azok fő méretei és alapterületei:

Földszint

1.1	Előtér	(2,12 x 3,60)	7,63 m ²
1.2	Konyha	(3,42 x 3,60)	12,31 m ²
1.3	Kamra	(3,60 x 1,40)	5,04 m ²
1.4	Gardrob	(1,80 x 3,59)	6,46 m ²
1.5	Fürdő	(2,59 x 1,70)	4,40 m ²
1.6	WC	(0,90 x 1,70)	1,53 m ²
1.7	Szoba	(4,80 x 4,80)	23,04 m ²
1.8	Szoba	(3,60 x 4,80)	17,28 m ²
1.9	Szoba	(3,60 x 3,45)	12,42 m ²

Lakásterület összesen

90,11 m²

A terv a TTI-ben készült 1978-ban.

A terv a típussterv jegyzékben a következő számon szerepel:
 AT-33/1986. ÉVM.

MAGLÓD II.

CS 00 H 13 AV SPM

Az épület megnevezése a tervjegyzékben

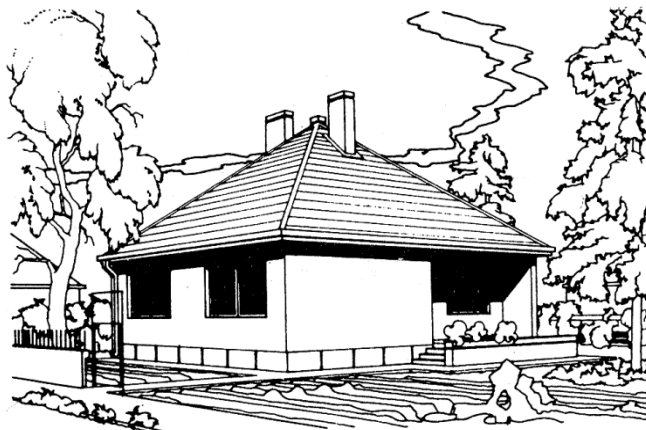
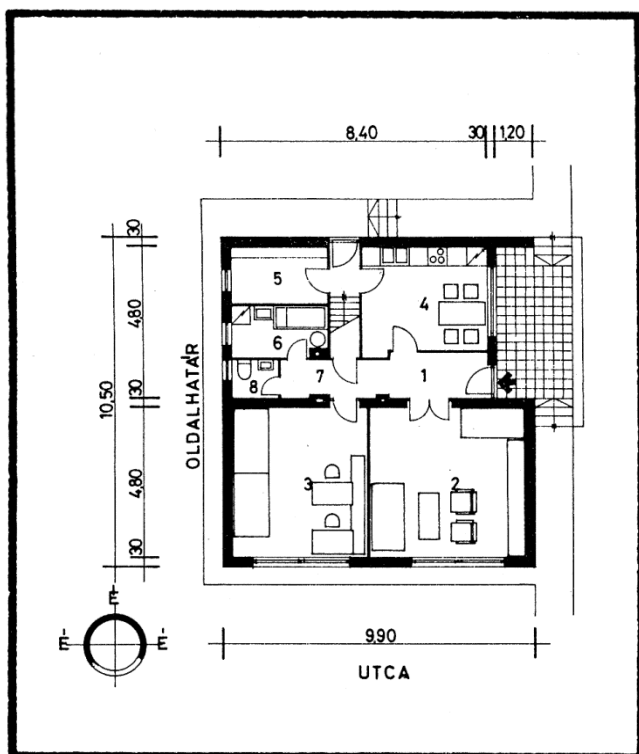
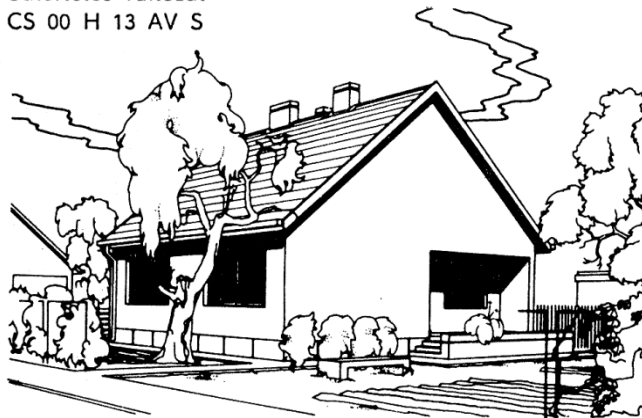
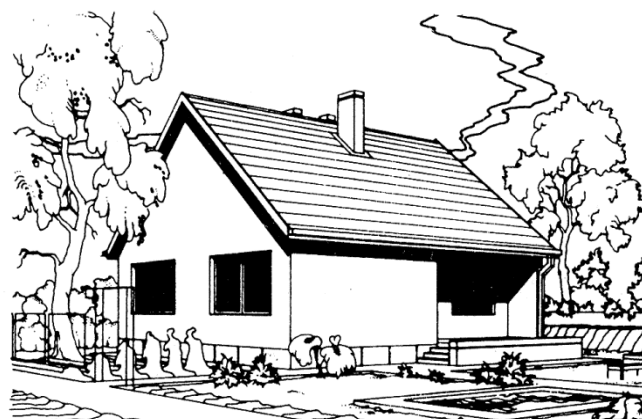
Hagyományos családi ház, sík terepen (II., III. vagy IV. építési övezetben), földszintes, oldalhatáron álló, 13. számú

Kétszobás

78,10 m² lakóterülettel (4 F)

(CS 00 H 13 A SPM jelű terv tükörképe)

ÉPÍTMÉNY-FAJTA	HAGYOMÁNYOS CSALÁDI HÁZ
TEREP ÉS SZINTSZÁM	SÍK TEREP FÖLDSZINTES
BEÉPÍTÉSI MÓD	OLDALHATÁRON ÁLLÓ
SORSZÁM	A TERV AZONOSÍTÁSI JELE
TERVFAJTA	ALAPTERV
TETŐFORMA	UTCÁHOZ VISZONYÍTVA

CS
00
H
13
AV
SPMSátortetős változat
CS 00 H 13 AV SUtcával párhuzamos gerincű nyeregtetővel
CS 00 H 13 AV P

Földszint

1. Előszoba	1,50×3,15	4,05 m ²
2. Szoba (N)	4,80×5,00	24,00 m ²
3. Szoba (H)	4,80×4,20	20,16 m ²
4. Konyha	3,24×3,95	13,23 m ²
	0,34×0,74	
5. Kamra	1,79×3,05	5,46 m ²
6. Fürdőszoba	1,65×3,05	5,10 m ²
7. Gardrób	1,16×3,37	4,40 m ²
8. W. C.	1,16×1,46	1,70 m ²

Lakóterület

Terasz (11,52 m²)**78,10 m²**5,76 2,88 m²

HERNÁD

CS 00 H 21 A SPM

Az épület megnevezése a tervjegyzékben

Hagyományos családi ház, sík terepen (II., III. vagy IV. építési övezetben), földszintes, oldalhatáron álló, 21. számú

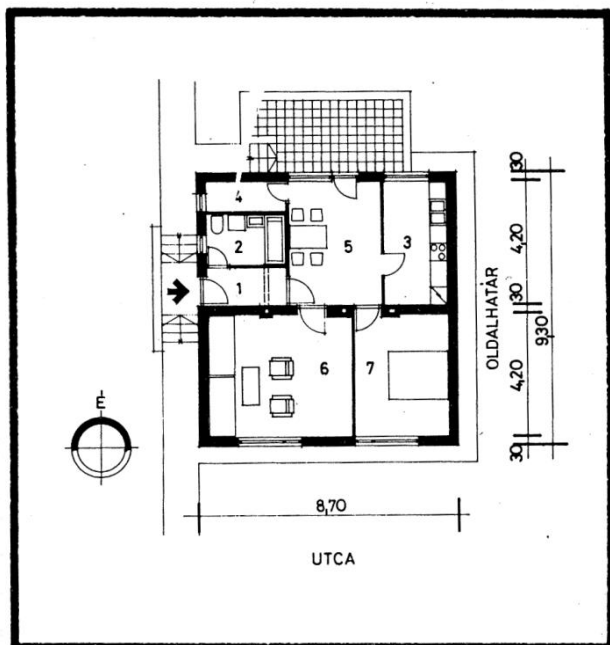
Kétszobás

66,41 m² lakóterülettel (4 F)

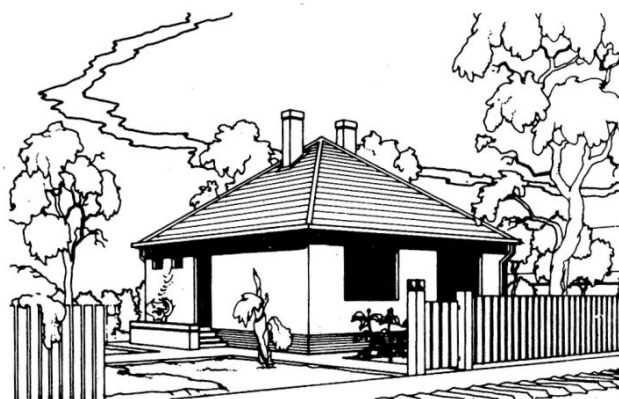
(Alapterv)

Utólagos tetőtérbeépítés esetén az ÖRKÉNY CS 00 H 21 TM jelű tervet kell felhasználni.

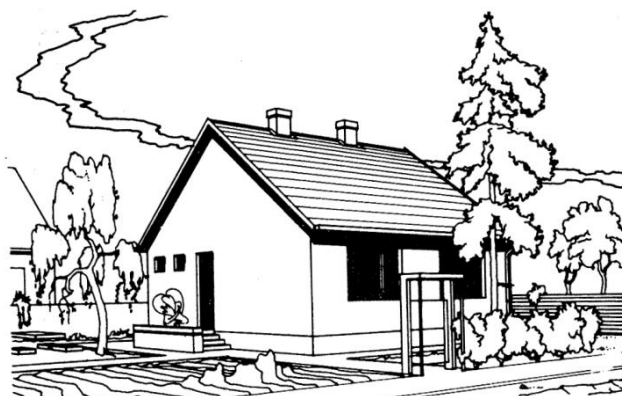
ÉPÍTMÉNY-FAJTA	HAGYOMÁNYOS CSALÁDI HÁZ	CS 00 H 21 A SPM
TEREP ÉS SZINTSZÁM	SÍK TEREPI FÖLDSZINTES	
BEÉPÍTÉSI MÓD	OLDALHATÁRON ÁLLÓ	
SORSZÁM	A TERV AZONOSÍTÁSI JELE	
TERVFAJTA	ALAPTERV	
TETŐFORMA	UTCÁHOZ VISZONYÍTVA	

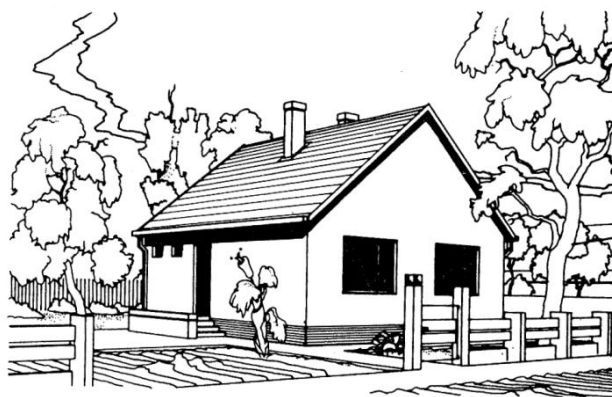
1. Előtér	1,30×2,65	3,45 m ²
2. Fürdő	1,70×2,65	4,50 m ²
3. Konyha	2,15×4,20	9,03 m ²
4. Kamra	1,00×2,65	2,65 m ²
5. Lakóelőtér	3,10×4,20	13,02 m ²
6. Nappali	4,89×4,20	20,53 m ²
7. Háló	3,15×4,20	13,23 m ²
Lakóterület	66,41 m²	
Terasz	5,70×2,70	15,39 m ²

Sátortetős változat
CS 00 H 21 A S

Utcával párhuzamos gerincű nyeregtetővel
CS 00 H 21 A P

Utcára merőleges gerincű nyeregtetővel
CS 00 H 21 A M